

FRIVILLIGE FORBINDELSER

ET PROJEKT OM SAMSKABT INKLUSION AF SÅRBARE SENIORER I FRIVILLIGE FORENINGSFÆLLESSKABER

Langelands Ressourcer – Flere ind i Fællesskabet

Evalueringsrapport fra DPU, Aarhus Universitet
udarbejdet for Frivilligcenter Langeland til VELUX FONDEN

Projektets evaluator: **Tine Fristrup**, ph.d. og lektor

September 2023

DATA

Titel	FRIVILLIGE FORBINDELSER
Undertitel	ET PROJEKT OM SAMSKABT INKLUSION AF SÅRBARE SENIORER I FRIVILLIGE FORENINGSFÆLLESKABER
Forfatter	TINE FRISTRUP
Universitet	Aarhus Universitet
Institut	Danmarks institut for Pædagogik og Uddannelse (DPU)
Afdeling	Afdeling for Pædagogisk Sociologi
Udgiver	Frivilligcenter Langeland
URL	http://www.frivilligcenterlangeland.dk/
Udgivelsesår	September 2023
Finansiel støtte	VELUX FONDEN

Bedes citeret

Fristrup, T. (2023). *Frivillige Forbindelser. Et projekt om samskabt inklusion af sårbare seniorer i frivillige foreningsfællesskaber*. Virkningsevaluering af projektet "Langelands Ressourcer – Flere ind i Fællesskabet" udarbejdet af evaluatør Tine Fristrup, DPU, Aarhus Universitet for Frivilligcenter Langeland til VELUX FONDEN.

Layout Aksel Fristrup

Forsidefoto Tine Fristrup

Bagsidecitater

Schmidt, L.-H. (1998). Socialpædagogikkens genkomst. Foredrag ved årsmøde i Dansk Forening for Socialpædagogik den 27. april 1998. *Tidsskrift for Socialpædagogik nr. 1*: 12-23.

ISBN 978-87-7684-464-6

Sideantal 84

INDHOLDSFORTEGNELSE

INDLEDNING.....	4
KONKLUSION.....	5
FRIVILLIGCENTRE.....	8
FRIVILLIGCENTER LANGELAND.....	9
BAGGRUND.....	11
OM STYRKEN I DET FRIVILLIGE SOCIALE ARBEJDE.....	15
VIDENSRUNDLAG, VIRKNINGSTEORI OG VIRKEMIDLER.....	16
PROJEKTETS VIRKNINGSTEORI.....	23
PROJEKTETS VIRKEMIDLER.....	28
VIRKNINGSEVALUERINGEN.....	31
NY VIDEN I PROJEKTET.....	36
NY VIDEN OM DEN PRIMÆRE MÅLGRUPPE.....	37
NY VIDEN OM DEN SEKUNDÆRE MÅLGRUPPE.....	47
NY VIDEN OM DEN TERTIÆRE MÅLGRUPPE.....	54
NYE VEJE I PROJEKTET.....	56
INNOVATIVE LØSNINGER PÅ SOCIALE UDFORDRINGER I LOKALSAMFUNDET.....	62
SENIORCENTRALEN.....	64
SENIORGUIDES.....	68
EVALUERING AF SENIORCENTRALEN OG SENIORGUIDENES VIRKE.....	70
NY VIRKNINGSTEORI OM FRIVILLIGHEDEN I FRIVILLIGT SOCIALT ARBEJDE.....	74
UDBREDELSE AF DET LOKALE EKSPERIMENT.....	80

INDLEDNING

Frivilligcenter Langeland modtog i 2018 støtte fra VELUX FONDEN til at gennemføre projektet "Langelands Ressourcer – flere ind i fællesskabet" (2018-2021/2023). Projektet er pga. pandemien blevet forlænget fra 2021 til 2023.

Projektets overordnede formål er at udvikle nye metoder inden for samskabelse, som kan medvirke til at forebygge og afvikle social isolation blandt projektets **primære målgruppe**, der udgøres af seniorer (65+) i Langeland Kommune, som er socialt isolerede eller i risiko for at blive det. Projektet har et særligt fokus på at få ressourcer hos de seniorer i målgruppen aktiveret i frivillige lokale fællesskaber. Projektets **sekundære målgruppe** udgøres af de frivillige lokale foreninger, hvor mange seniorer allerede er aktivt engagerede men ikke nødvendigvis orienterede mod at involvere seniorer i sårbare positioner i deres aktiviteter og fællesskab. Projektet er således fokuseret på at styrke de frivillige foreningers rummelighed, så de kan involvere sårbare seniorer i fællesskabets sociale ressourcer med et mere aktivt og socialt liv til følge. Projektets **tertiære målgruppe** er Langeland Kommune, hvor særligt kommunens forebyggelseskonsulenter spiller en afgørende rolle i det opsøgende arbejde i forhold til de sårbare seniorer, hvilket nødvendiggør opbygningen af et tværsektorielt samarbejde mellem Frivilligcenter Langeland og Langeland Kommune.

Den overordnede målsætning i projektet har været, at Frivilligcenter Langeland skulle samskabe nye deltagelsesmuligheder *for* sårbare seniorer *med* sårbare seniorer og frivillige seniorer, der allerede er aktive i Langelands foreningsliv (Langelands ressourcer) samt i et tæt samarbejde med Langelands Kommune og andre relevante eksterne partnere.

Dette er den afsluttende evalueringsrapport, udarbejdet af Tine Fristrup, ph.d. og lektor fra DPU ved Aarhus Universitet for Frivilligcenter Langeland. Det er evalueringens formål at undersøge, hvorvidt og hvordan det er lykkedes Frivilligcenter Langeland at involvere sårbare seniorer i foreningslivet. Dertil har det været formålet at følge gennemførelsen af projektet for at generere viden til brug for udvikling undervejs samt for at styrke muligheden for forankring af projektets resultater.

Rapporten redegør for projektets resultater, de virkemidler der har været anvendt, og de muligheder Frivilligcenter Langeland har for at forankre projektets resultater og understøtte sårbare seniorers deltagelsesmuligheder i et mere inviterende og inkluderende foreningsliv. Derudover formidles projektets læring og de potentialer, det har for andre frivilligcentre, der ønsker at arbejde med **inklusion af sårbare seniorer i frivillige foreningsfællesskaber**.

KONKLUSION

Frivilligcenter Langelands projekt "Langelands Ressourcer – flere ind i fællesskabet" er et projekt, der har været igennem små og store tilpasninger. Den mest afgørende tilpasning er, at der i den oprindelige ansøgning var et stærkt fokus på at rekruttere sårbare seniorer og frivillige seniorer i eksisterende foreninger, som i projektets anden fase skulle indgå i tre pilotprojekter fordelt over hele Langeland – nord, syd og midt.

Målgruppernes behov og interesser viste sig at være anderledes end hvad projektet havde forudsat i ansøgningen, hvor der skulle etableres tre grupper i nord, syd og midt Langeland med repræsentanter fra den primære og den sekundære målgruppe, som skulle samskabe nye deltagelsesmuligheder for sårbare seniorer i regi af de eksisterende frivillige foreninger på Langeland i et samarbejde med repræsentanter fra Langeland Kommune og faciliteret af Frivilligcenter Langeland.

I projektets første og afdækkende fase viste det sig, at den primære målgruppes behov og ønsker i forhold til at bryde deres sociale isolation nødvendiggjorde en overgang fra at være socialt isoleret til i første omgang at blive mødt og rummet i mindre grupper, hvor alle var nye, og hvor tryghed og nærvær var alt afgørende for, om man senere turde bevæge sig ud i det eksisterende foreningsliv. Denne **overgang** fra ufrivillig isolation/ufrivillig tilbagetrækkethed til deltagelse i eksisterende foreningsfællesskaber nødvendiggjorde en graduering af deltagelsesbetingelserne i forhold til et bredt kontinuum af deltagelsesmuligheder. Projektet forudsatte en *hovedvej* fra ufrivillig isolation/ufrivillig tilbagetrækkethed til deltagelse i eksisterende foreningsfællesskaber, hvor det i løbet af projektets første vidensafdækkende fase viste sig, at der også var brug for at etablere *sideveje* for sårbare seniorer i mindre grupperinger.

Det relationsskabende engagement i små nye grupperinger blev således en *ny vej* i projektet, som indgående blev understøttet af ansatte i Frivilligcenter Langeland, hvilket betød, at projektet måtte bryde med den forudsatte præmis om, at der ikke skulle etableres nye tilbud til målgruppen. Etableringen af nye aktiviteter i regi af Frivilligcenter Langeland, der havde et særligt fokus på deltagernes sårbarhed og behov for at skabe relationer i mindre grupperinger blev iværksat og skabte et væsentligt videns- og erfaringsgrundlag for projektets innovative konceptuelle udvikling af det, der kom til at hedde "SeniorCentralen" med dertilhørende "SeniorGuides" – hvor **guidning** blev et centralt omdrejningspunkt i den frivillige praksis, der skulle understøtte overgangen fra ufrivillig isolation/ufrivillig tilbagetrækkethed til deltagelse i eksisterende foreningsfællesskaber. En guidning, der have forskellige gradueringer af deltagelsesmulighederne i forhold til deltagernes deltagelsesbetingelser/forudsætninger.

Tilpasningen af projektet gjaldt ligeledes i forhold til den sekundære målgruppe. Her viste det sig, at interessen for at deltage i projektet og involvere sårbare seniorer i det eksisterende frivillige foreningsliv var begrænset. Foreningernes frivillige var travlt optagede af gøremål i de eksisterende foreninger, så de havde ikke tid og ressourcer til at deltage i projektet – heller ikke selvom de gerne ville have nye medlemmer og nogle af foreningerne også gerne ville have nye medlemmer blandt sårbare seniorer. Der kunne ikke rekrutteres foreninger nok til de forudsatte tre pilotprojekter i projektets anden fase og lukketheden blandt foreningernes medlemmer blev en barriere i projektet, der skulle håndteres og om muligt overkommes.

Derfor blev der i et samarbejde mellem Frivilligcenter Langeland og Center for Frivilligt Socialt Arbejde (CFSA) udviklet og gennemført et kursusforløb for tre foreninger, hvor foreningernes frivillige kunne arbejde med foreningens etableringsproces, således at man som frivillig blev opmærksom på, at alle foreninger er startet op fra bunden med engagerede mennesker, der engagerede endnu flere mennesker, der over tid bidrog til etableringen af det frivillige foreningsfællesskab. Ideen var at give de frivillige indsigt i det processuelle grundlag for foreningstilblivelsen, således at foreningerne kunne åbne sig mere op over for omverdenen, hvor de kunne rekruttere nye medlemmer, der var forskellige fra foreningens nuværende medlemmer.

De primære barrierer i projektet var:

1. Sårbare seniorers **utryghed** ved at skulle deltage i det eksisterende foreningsliv.
2. De eksisterende frivillige foreningers ufrivillige **lukkethed** over for sårbare seniorer.

Sårbare seniorer kunne ikke på forhånd tilpasses den praksis og hverdag, de frivillige foreninger havde, og derfor var det nødvendigt at skabe **overgange** for dels at **overkomme utrygheden** blandt sårbare seniorer og **udfordre lukketheden** i de frivillige foreningsfællesskaber.

Dette er i projektet sket gennem udvikling af:

1. Nye tilbud i tæt samarbejde med sårbare seniorer, ansatte og frivillige tilknyttet Frivilligcenter Langeland samt ansatte fra Langeland Kommune.
2. En "SeniorCentral" i regi af Frivilligcenter Langeland med aktive, udøvende og opsøgende frivillige seniorer, der fungerer som "SeniorGuides".
3. Konceptet gennem workshops med deltagere blandt projektets tre målgrupper for at samskabe overgange for sårbare seniorer gennem en guidet kontakt, hvor sårbare seniorers behov og interesser afstemmes i forhold til eksisterende frivillige foreningers behov og interesser.
4. Foreningslivet på Langeland gennem en kortlægning af foreningslivet i nord, syd og midt Langeland samt foreningsudviklende aktiviteter gennem workshopforløb og kursusaktivitet.

Projektet har muliggjort udviklingen af viden om målgrupperne: 1) sårbare seniorers behov og interesser i forhold til at bryde deres ufrivillige sociale isolation/tilbagetrukkethed, 2) frivillige foreningers behov og interesser i forhold til rekruttering af nye medlemmer, og 3) Langeland Kommunes behov og interesser i at øge ressourcemobiliseringen i forhold til sociale indsatser for sårbare seniorer gennem indsatser samskabt med civilsamfundet.

Projektets vidensudvikling – fra forudsat viden (virkningsteorier) til ny viden (ændrede virkningsteorier) er det lykkedes Frivilligcenter Langeland at vise, **hvordan man som frivilligcenter kan facilitere samskabelse af frivillige forbindelser gennem inviterende frivillighed**, der kan bryde og forebygge social isolation ved at afstemme og tilpasse sårbare seniorers behov og interesser i forhold til foreningernes behov og interesser gennem en guidet indsats udført af frivillige SeniorGuides tilknyttet den frivilligt drevet SeniorCentral i regi af Frivilligcenter Langeland.

SeniorCentralen drives på daglig basis af et frivilligt team på nu fem medlemmer, der blev etableret i forbindelse med et deltagelsesorienteret kursus- og workshopforløb. Her deltog såvel sårbare seniorer som frivillige seniorer, der allerede havde tilknytning til en eller flere foreninger.

SeniorCentralens team og de tilknyttede SeniorGuides er i dag tilnærmelsesvis sammenfaldende og består af seniorer fra såvel den sårbare gruppe som den etablerede gruppe af frivillige i foreninger.

SeniorCentralen samarbejder med Langeland Kommune om opfølgning på den kontakt kommunens forebyggelseskonsulenter etablerer til sårbare seniorer i deres forebyggende arbejde, hvor SeniorGuides står klar til at guide den sårbare senior ind i nye eller eksisterende frivillige fællesskaber. Det betyder, at Frivilligcenter Langeland efter projektets afslutning bruger meget færre ressourcer på det opsøgende arbejde, der i projektets første fase var meget ressourcekrævende for de ansatte i Frivilligcenter Langeland.

Frivillige fra målgruppen har fået aktiveret deres ressourcer og er nu engageret i frivilligt socialt arbejde i regi af SeniorCentralen, der på sigt vil kunne aktivere endnu flere sårbare seniorers ressourcer i frivillige fællesskaber.

Det væsentligste opmærksomhedspunkt fremover i arbejdet med at **samskabe deltagelsesmuligheder for sårbare seniorer** vil være det fortsatte arbejde med i regi af Frivilligcenter Langeland at tydeliggøre SeniorCentralens ambitioner og indsatser i det frivillige sociale arbejde som **brobygning mellem sårbare seniorer og frivillige foreninger** på Langeland. Et fremtidigt opmærksomhedspunkt vil kunne omhandle Frivilligcenter Langelands **udbredelse af konceptet SeniorCentral og SeniorGuide til andre frivilligcentre** gennem fx Center for Frivilligt Socialt Arbejdes (CFSA) kursusvirksomhed.

FRIVILLIGCENTRE

Landets 70 frivilligcentre arbejder dagligt for at sikre de bedste betingelser og de største udfoldelsesmuligheder for den lokale frivillighed.

Frivilligcentrene yder konsulentbistand til foreninger, synliggør frivillige aktiviteter og mobiliserer frivillige. Frivilligcentrene gør det lettere at være en frivillig forening og nemmere at blive frivillig – også for de borgere, som oplever barrierer i forhold til at deltage i det frivillige fællesskab, for eksempel grundet handicap eller sprogvanskeligheder.

Traditionelt har frivilligcentrene haft et socialt sigte og i særlig grad serviceret de lokale sociale foreninger, men frivilligcentrene har i dag en bredere målgruppe med et fokus på at fremme og udvikle den lokale frivillighed og står således til rådighed for mange typer foreninger, frivillige og borgere.

Derudover har frivilligcentrene fokus på de foreninger og frivillige initiativer, som ikke er en del af større landsforeninger eller støttestrukturer, for eksempel den uorganiserede og projektorienterede frivillighed, som opstår spontant ud fra lokale behov og engagerede borgere.

Og det er netop frivilligcentrenes styrke – tilstedeværelsen i lokalmiljøet, samarbejdet med lokale aktører og kendskabet til lokale behov, styrker og udfordringer.

FriSe - landsorganisation for landets frivilligcentre og selvstændige selvhjælpsorganisationer
(<https://www.frise.dk/frivilligcentre>)

FRIVILLIGCENTER LANGELAND

I løbet af 2012 blev ideen om at etablere et frivilligcenter på Langeland skabt. Efter besøg og inspiration fra Frivilligcenter Langeland på Lolland og FriSe, der er landsorganisationen for frivilligcentre og selvhjælp, blev den stiftende generalforsamling afholdt den 2. maj 2013. I gennem de nu 10 år, der er gået siden Frivilligcenter Langeland blev til, er der sket meget. Der er blevet skabt og udviklet nogle fysiske rammer, som nu er fyldt med liv og mange forskellige aktiviteter, som Frivilligcenter Langeland med dets mere end 60 medlemsforeninger står for i dag.

Et frivilligcenter har mange funktioner og løser mange opgaver. Kravet til ansatte på et frivilligcenter er ofte blevet beskrevet som så mangeartet, at der er brug for en blækspruttes mange arme. Der skal rådgives og vejledes, der skal arrangeres møder og kurser, der skal etableres netværk og samarbejde, der skal styres økonomi, der skal administreres lokaler og ordnes praktiske opgaver for Frivilligcenter Langelands medlemmer, som fx kopiering og udarbejdelse af foldere. Der skal udarbejdes månedsbreve og planlægges aktiviteter, der gør Frivilligcenter Langeland synligt for hele Langeland. Der skal søges fonde og puljer om eksterne midler, der skal gennemføres projekter og aktiviteter for de modtagne pulje- og fondsmidler. Der skal sikres information og dokumentation til bestyrelse og samarbejdspartnere. Der er mange arme på den blæksprutte.

Andersen, N., Holst, J. & Ravn H. (2023). *10 år med Frivilligcenter Langeland – et mødested for os alle – sammen*. Frivilligcenter Langeland. (<https://www.frivilligcenterlangeland.dk/>)

BAGGRUND

Med **kommunalreformen** i 2007 blev ansvaret for den sociale indsats samlet i kommunerne. Dermed blev støtten til frivillige sociale aktiviteter også lagt i kommunerne for at skabe de bedste forudsætninger for sammenhæng mellem den offentlige sociale indsats og de frivillige sociale aktiviteter. Kommunernes samspil med frivillige sociale foreninger og organisationer er lovfæstet i Servicelovens § 18.

Hensigten er at styrke samspillet mellem kommunerne på den ene side og det frivillige sociale arbejde på den anden side. Et godt samarbejde vil gavne de borgere, der har brug for hjælp og støtte samt styrke den forebyggende indsats. **Samarbejdet skal blandt andet medvirke til, at kommunerne kender de indsatser, der finder sted i frivilligt regi med henblik på at sikre et godt samspil med de offentlige sociale tilbud i kommunerne.**

I 2014 offentliggjorde regeringen en række initiativer i udspillet "Lettere at være frivillig". Regeringen ønskede med initiativet at skabe et Danmark, der hang endnu bedre sammen. Et velfungerende velfærdssamfund kræver ikke blot en stærk privat og offentlig sektor, det kræver også en stærk frivillig sektor. **Gennem frivilligt engagement skal der skabes solide fællesskaber på tværs af generationer og social baggrund.** I udspillet er der to konkrete initiativer, der har betydning for samspillet mellem kommunen og de frivillige sociale foreninger: Det skal være lettere at ansøge om støtte til frivillige sociale indsatser, og der skal være et bedre samarbejde mellem civilsamfundets frivillige verden og kommunerne.

I 2017 udgav regeringen gennem Børne- og Socialministeriet "Strategi for et stærkere civilsamfund" også kaldet **civilsamfundsstrategien**. Ambitionen med strategien er, at det skal være lettere at være frivillig i alle egne af landet, og at den frivillige indsats ikke skal begrænses af unødigt bureaukrati.

Flest mulige kræfter skal bruges 1) til de frivillige indsatser, 2) til at styrke relationerne og 3) til det frivillige engagement. **Alle dele bidrager til at løse samfundets udfordringer, styrke lokalsamfundene og skabe sammenhængskraft i samfundet.** Civilsamfundsstrategien præsenterer også en række initiativer. Initiativerne forsætter i tre spor i den bane, som er skabt gennem udspillet "Lettere at være frivillig", henholdsvis "Deltagelse og fællesskab for alle", "En infrastruktur, der støtter og udvikler" samt "Viden". **Langeland Kommunes Frivillighedspolitik (2018-2021)** læner sig op af initiativerne i de to udspil og sætter fokus på følgende indsatser:

1. **Langeland Kommune ønsker således at skabe de allerbedste rammer for et stærkt civilsamfund**, hvor det er attraktivt og spændende at gå ind i frivilligheden og hvor det frivillige sociale foreningsliv styrkes og udvikles gennem samarbejde, synlighed og støtte.
2. **Langeland Kommune vil skabe muligheder og rammer for at samarbejdet mellem de frivillige sociale foreninger og Langeland Kommune kan fungere optimalt og sikre de bedst mulige betingelser gennem værtsskaber, partnerskaber og samskabelse.** Samarbejdet styrkes og udvikles ved at have fokus på samarbejdets form og indhold. Formål og grundlag for samarbejdet, fordeling af roller og ansvar samt ressourceafklaring er vigtigt for at samarbejdet fungerer godt.

3. **Langeland Kommune vil skabe opmærksomhed og synlighed for frivilligheden.** Med fokus på kommunikation vil kommunen sikre, at borgerne kender til de forskellige sociale foreninger, som kommunen rummer, og de forskellige muligheder der er for at bidrage til frivilligheden. Ligeledes skal indgangen til det socialt frivillige område i kommunen og Frivilligcenter Langelands rolle synliggøres.
4. **Langeland Kommune vil støtte den sociale frivillighed.** Kommunen vil støtte initiativer og indsatser inden for det sociale område med både økonomiske og faciliterende ressourcer. En idé skal kunne blive til en indsats eller aktivitet gennem frivillighed og kommunal støtte.

Frivillighedspolitikken bygger på fire grundlæggende værdier, som skal medvirke til at løfte visionen over i opgaveløsningen. De fire grundlæggende værdier er **livskvalitet, anerkendelse, fællesskab og deltagelse**:

Livskvalitet

Vi er alle forskellige med forskellige drømme og ønsker. Det er derfor også forskelligt, hvad der skaber livskvalitet for den enkelte. Rammerne, hvor livskvalitet skabes i, er ofte i samværet med andre, i hjemmet, i samfundet og kulturen eller i naturen. Livskvalitet giver tilfredshed og oplevelsen af ressourcer, hvor vi har overskud til at tænke på andre og til at se nye muligheder. *Sammen kan vi skabe rammerne for, at alle kan få en bedre livskvalitet.*

Anerkendelse

Imellem mennesker opstår der sociale relationer. Disse relationer er ofte båret af anerkendelsen til hinanden. Vi anerkender, at andre kan have andre meninger, ønsker og drømme, end vi selv har. Denne anerkendelse er en del af det kit, der skaber lysten til frivillighed. Alle har noget, de kan bidrage med, og med de enkeltes bidrag anerkender vi dels andres behov og vi opnår andres anerkendelse derved. *Opmærksomhed og interesse for hinanden er en forudsætning for at udvise anerkendelse.*

Fællesskab

Selvom vi er forskellige som mennesker, er der også noget, der binder os sammen. Der er noget, vi er fælles om. Det kan være interesser, drømme, mål eller bare lysten til at være sammen eller gøre noget sammen. I disse fællesskaber mødes vi, og vi skaber en del af vores identitet. I fællesskaberne møder vi også hinandens forskellighed og oplever ofte, at det netop er forskelligheden, der er med til at udvikle fællesskabet. *I fællesskaberne involverer vi os i hinanden og i en fælles interesse, hvor frivilligheden til fællesskabet er det bærende element.*

Deltagelse

Man kan ikke mødes med nogen uden at være deltagende i mødet. Deltagelse er den berigelse i et møde, som vi oplever i udvekslingen af erfaringer, omsorg, respekt og samhørighed med hinanden. Vi deltager med os selv for en sag eller en opgave, som vi forsøger at løse sammen. Når flere deltager og er aktive, kan vi præstere mere, end vi kan hver for sig. *Deltagelse i en fælles sag og i hinanden løftes igennem frivilligheden.*

Det fremgår af Langeland Kommunes **frivillighedspolitik** (2018-2021), at den er **en politik for det frivillige sociale arbejde**. Frivilligt socialt arbejde er frivillighed inden for det sociale og sundhedsmæssige område. Det defineres som handlinger, der sigter på at give enkelt individer eller grupper en øget velfærd eller omsorg eller sigter på at løse velfærdsproblemer.

Da **Frivilligcenter Langeland** åbnede i 2013 i Langeland Kommune, var det Social- og Integrationsministeriet, der bevilligede puljemidler til etableringen og senere til dele af driften. Langeland Kommune støtter ligeledes driften af Frivilligcenter Langeland hvert år.

Frivilligcenter Langeland har til formål: at være *det lokale videns- og resourcecenter som understøtter, styrker og udvikler et mangfoldigt frivilligmiljø på Langeland.*

Frivilligcenter Langeland skal stå til rådighed for alle borgere med interesse i det frivillige sociale område for herved at *fremme deltagelsen i det frivillige arbejde på Langeland.*

Frivilligcenter Langeland er de frivillige sociale foreningers stemme, som kan *motivere skabelsen af en identitet som frivillig og/eller bruger af et frivilligt initiativ* samt sætte fokus på *værdien af frivilligt arbejde som et middel til øget livskvalitet og lokal sammenhængskraft.*

Det frivillige sociale arbejde er en del af et stort frivillighedsbegreb i Langeland Kommune. Det frivilligt sociale arbejde er afgrænset i forhold til andet foreningsarbejde og adskilt fra indsatser, der ikke er socialt eller sundhedsorienteret.

Endelig rummer det frivillige sociale arbejde også de kommunalt frivillige indsatser.

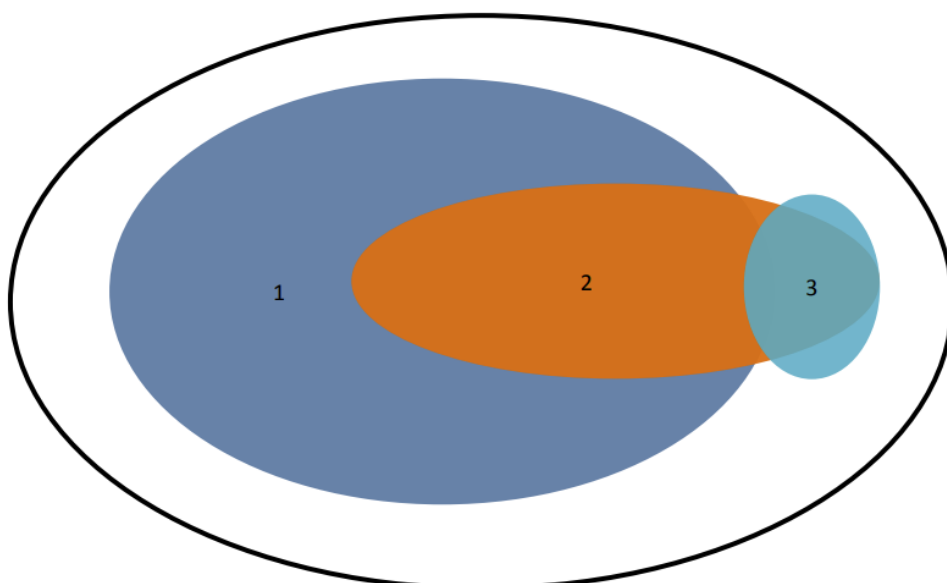
De kommunalt frivillige indsatser er private borgeres indsatser, der har lavet en aftale med kommunen omkring en frivillig indsats, men som ikke er organiseret i foreninger.

Frivillighed

1. Foreningsarbejde

2. Frivilligt socialt arbejde

3. Kommunalt frivillige

Projektet "Langelands Ressourcer – flere ind i fællesskabet" tager således sit direkte afsæt i Langeland Kommunes frivillighedspolitik (2018-2021). Frivilligcenter Langeland udgår fra det frivilligt sociale arbejde, hvilket afgrænser projektets indsatser i forhold til andet foreningsarbejde, som ikke er socialt eller sundhedsorienteret.

Projektets formål søger således at understøtte **den sociale krise**, som Frivilligrådets formand Mads Roke Clausen i februar 2019 påpegede "kaldte på det civile samfund - på frivilligheden", fordi de frivillige er bedre end de professionelle til at møde sårbare borgere i øjenhøjde og skabe en mellemmenneskelig relation, der kan folde sig ud i frivillige fællesskaber gennem jævnbyrdige og meningsgivende sociale relationer. Særligt ensomhed påpeger formanden er et stigende socialt problem, som civilsamfundet må støtte op om løsningen af:

"Vi er ikke gode nok til at hjælpe de rekordmange ensomme, der er i Danmark. Og det offentlige kan ikke klare opgaven alene. Sådan siger danskerne i ny undersøgelse fra Frivilligrådet foretaget af Epinion. I undersøgelsen opfordrer danskerne også til, at de frivillige sociale organisationer bliver en større del af løsningen. 9 ud af 10 danskere siger, at de gerne ser, at stat og kommune i højere grad inddrager civilsamfundsorganisationer for at løse sociale problemer som ensomhed."

Mads Roke Clausen, formand for Frivilligrådet, pressemeddelelse den 20. marts 2019
(<https://frivilligraadet.dk/nyheder/pressemeddelelse/frivillige-organisationer-skal-hjaelpe-os-ud-ensomhedskrisen>)

Frivilligcenter Langeland har i deres beretning for 2018-2019 fremhævet, den sociale krise og ensomhedsproblematikken, som samfundsmæssige krav og udfordringer Frivilligcenter Langeland gerne vil svare på i deres forskellige indsatser i forhold til det frivillige sociale arbejde. Det er disse indsatser, der udgør **motivationen for ansøgningen til VELUX FONDEN**, "der forhåbentlig vil komme til at skabe øget livskvalitet for socialt isolerede på Langeland", som der står skrevet i beretningen. Projektet er således funderet på de samme fire grundlæggende værdier, som fremgår af Langeland Kommunes frivillighedspolitik, hvilket er **livskvalitet, anerkendelse, fællesskab og deltagelse**.

Teksten refererer fra følgende links:

<https://www.frivilligcenterlangeland.dk/>

<https://www.frise.dk/foreningen>

<https://langelandkommune.dk/Files/Files/Borger/Kultur%20og%20fritid/%C2%A718%20-%20Frivilligt%20socialt%20arbejde/Frivillighedspolitik%20for%20Langeland%20Kommune.pdf>

https://langelandkommune.dk/Files/Files/Borger/Kultur%20og%20fritid/%C2%A718%20-%20Frivilligt%20socialt%20arbejde/Frivillighedspolitik_2018_2021.pdf

<https://frivilligraadet.dk/nyheder/pressemeddelelse/frivilligraadets-formand-foreslaar-nyt-civilsamfundsministerium>

<https://frivilligraadet.dk/nyheder/pressemeddelelse/frivillige-organisationer-skal-hjaelpe-os-ud-ensomhedskrisen>

OM STYRKEN I DET FRIVILLIGE SOCIALE ARBEJDE

Lovgrundlaget for det frivillige sociale arbejde findes i servicelovens § 18 og er et vigtigt supplement til den samlede indsats på det sociale område. Et frivilligt organisationsliv kan være med til at **forebygge en række problemstillinger som ensomhed, sygdom og marginalisering.**

Hvad er **en frivillig indsats**?

En frivillig indsats er en indsats, som udføres uden fysisk, økonomisk eller retlig tvang.

En indsats, der ikke er lønnet. Der kan dog godt være tale om godtgørelse for omkostninger.

En indsats, der udføres for andre end familie og slægt.

En indsats til gavn for andre end én selv.

En indsats af formel karakter, dvs. at aktiviteten skal foregå inden for rammerne af en organisation, forening eller anden form for organisering, projekt m.v.

Hvad er **en frivillig organisation**?

Den er frivilligt grundlagt, dvs. at den ikke må være fastlagt i lovgivningen, og organisationen skal kunne beslutte at nedlægge sig selv.

Dens primære formål er ikke at skabe overskud (dvs. non-profit), og et evt. overskud må ikke udloddes til "ejerne", fx foreningens medlemmer.

Den frivillige indsats er en væsentlig del af organisationens grundlag, og mindstekravet er, at bestyrelsen yder en ulønnet, frivillig indsats.

Det frivillig sociale arbejdes styrke viser sig bl.a., hvor **der er behov for nære menneskelige relationer** og i forhold til rådgivning på områder, hvor **livserfaringer er vigtige**. Det rummer **et socialt engagement og evnen til at opbygge fællesskaber.**

Dette er en stor styrke i forhold til Langeland Kommunes samfundsmæssig herunder demografiske udvikling, der har betydet, at **det sociale netværk omkring familien og den enkelte borger i et vist omfang er svækket.**

Styrken i det frivillige sociale arbejde ligger også i **den større ligeværdighed som kendetegner mødet mellem den frivillige og brugeren**, idet mødet foregår i "**øjnehøjde**" – *i modsætning til det offentlige, der udøver en myndighedsfunktion.*

Teksten refererer fra følgende link:

<https://langelandkommune.dk/Files/Files/Borger/Kultur%20og%20fritid/%C2%A718%20-%20Frivilligt%20socialt%20arbejde/Frivillighedspolitik%20for%20Langeland%20Kommune.pdf>

VIDENSGRUNDLAG, VIRKNINGSTEORI OG VIRKEMIDLER

I projektbeskrivelsen blev der forudsat en række implicitte og eksplicitte antagelser, der henviser til de samlede forestillinger om sammenhængen mellem projektets design og praksis, dvs. mellem projektets forestillinger om forventede resultater i forhold til indsatser (herunder virkemidler) og så projektets konkrete udfoldede praksis (herunder vidensproduktion og ændringer i projektdesignet).

Der er således lagt en viden til grund i projektbeskrivelsen, der i løbet af projektets gennemførelse ændres, dvs. at de forestillinger om, hvad der vil virke i projektet justeres, fordi der i løbet af projektet gøres erfaringer med, hvad der virker og ikke virker. Vidensgrundlaget forandres undervejs i projektet, hvilket betyder, at virkningsteoriene ændre sig, fordi den viden projektets deltagere besad inden projektet gik i gang fik mulighed for at ændre sig undervejs gennem bl.a. den første fases vidensproduktion om henholdsvis sårbare seniorer og frivillige foreninger. Det er i forlængelse af fase 1, at projektet reorganiseres i forhold til at graduere indsatsen for sårbare seniorer fra at være ufrivilligt socialt isoleret/tilbagetrukket til at deltage i eksisterende frivillige foreningsfællesskaber. Vidensproduktionen i fase 1 muliggør udviklingen af projektets resultat: SeniorCentralen og SeniorGuides, der ikke var det forventede resultat – forudsat i projektbeskrivelsens virkningsteorier.

I dette her afsnit stilles spørgsmålet: Hvilke forståelser har man med sig i bagagen, når man sætter et projekt som "Langelands Ressourcer – flere ind i fællesskabet" i søen? Det betyder, at der spørges ind til, hvilket vidensgrundlag og dermed hvilke begrundelser projektet er funderet på samt hvilken betydning har det for projektets praktiske gennemførelse herunder anvendelse af virkemidler.

Læringsmæssigt er det afgørende, at afsættet i projektet er det, deltager allerede ved om målgrupperne, således at "det nye" kan bygge videre på disse forståelser ved at nuancere forståelserne og måske ændre forståelserne. Vi går således alle rundt med mere eller mindre bevidste antagelser om, hvordan ting hænger sammen, og i forhold til en projektbeskrivelse gøres disse antagelser mere eller mindre eksplicitte. Man har altså sine forestillinger om sammenhænge, der trækker på nogle mere eller mindre eksplicitte antagelser, der kan forstås som "teorier" om sammenhænge. Disse "teorier" kan ligeledes forstås som "virkningsteorier", fordi det er antagelser om, hvad der virker, hvis man gør noget bestemt. På den måde har vi alle noget vi henviser til for at begrunde, "hvorfor" vi gør, som vi gør.

Virkningsteoriene kan således forstås som referencer eller henvisninger til dét, vi forudsætter hænger sammen, dvs. at når vi gør noget forudsætter vi en bestemt virkning i forhold til det vi gjorde – til indsatsen.

I evalueringsprojekter formulerer man somme tider en teori om, hvordan man på forhånd forestiller sig, at en indsats vil virke, og her kan man tale om en virkningsteori, en forandringsteori eller en programteori.

Vidensgrundlaget i projektbeskrivelsen forudsætter antagelser om projektets **virkemidler** (indsatser og handlinger) og virkninger (kortsigtede og langsigtede målsætninger), som understøttes af projektets **virkningsteori**, der har et deltagelsesorienteret afsæt, hvor der ikke bare produceres viden *om* målgrupperne med også *med* målgruppernes deltagere.

Deltagelsesaspektet er funderet på ideen om, at demokratisk deltagelse øger chancerne for, at deltagerne får indflydelse på udviklingen af de bedste løsninger på projektets sociale problemstillinger, idet deltagernes behov og interesser får indvirkning på løsningerne, der muliggør et større ejerskab til løsningerne. Et sådant ejerskab foregriber "implementeringsproblemer", fordi udfordringerne undervejs i projektet gennem den demokratiske deltagelse er funderet på "læring" i almindelighed og "læringsfællesskaber" i særdeleshed som virkemiddel.

Projektets virkningsteori er således funderet på ideen om etableringen af "læringsfællesskaber" blandt projektets deltagere:

"Udtrykket læringsfællesskab understreger, at man er sammen med andre om at ændre en praksis, og at man bedst lærer i et samarbejde med andre mennesker. Et læringsfællesskab giver flere synsvinkler på problemer, forklaringer, ideer og handlemuligheder, og læringsfællesskabet giver den enkelte deltager mulighed for at få feedback på ideer, handlinger, adfærd m.v. Fællesskabet understøtter, at det nye kommer til at fungere i hverdagen, fordi man har fået nogle fælles forståelser og begreber, og man kan hjælpe hinanden med at gennemskue og holde fast i udviklingen. Samtidig giver fællesskabet de udfordringer, der følger med i menneskelige relationer, og det er vigtigt at være opmærksom på, hvordan den enkelte deltager har det." (s. 30)

Hansen, H. K. & Rasmussen, E. M. (2018). *Med hjerne og hjerte – aktionsforskning, læring og praksisudvikling*. Frydenlund.

Projektets organisering afspejler afsættet i læringsfællesskabet som virkemiddel, idet **projektets styregruppe** har deltagere fra de frivillige sociale foreninger (sekundære målgruppe), fra Langeland Kommune (tertiære målgruppe) – såvel det udøvende som det politiske lag og fra Frivilligcenter Langeland samt evaluator. Der er ikke nogen sårbare seniorer fra projektets primære målgruppe repræsenteret i styregruppen, men viden *om* sårbare seniorer er tilgængelig i styregruppens vidensgrundlag, der således kan bringes i spil med den nye viden, der produceres i projektets første fase, hvor den primære målgruppe er direkte involveret i vidensproduktionen *med* sårbare seniorer.

PROJEKTETS VIDENSGRUNDLAG

Følgende afsnit omhandler en indføring i projektets forudsætninger eller forudsættelser, der er sat forud for gennemførelsen af projektet. I løbet af projektets udfoldelse og gennemførelse vil det således vise sig, om hvorvidt projektets forudsættelser helt eller delvist etablerer barrierer i forhold til projektets planlagt aktiviteter, der således enten skal overkommes eller reorienteres i nye retninger. Det er i den sammenhæng, at **en løbende procesevaluering** har sin berettigelse, idet evaluator kan facilitere en løbende sparring af projektets deltagere med henblik på en mindre justering eller en decideret reorientering af projektets planlagt aktiviteter i overensstemmelse med det overordnede formål med projektet ved at justere på de konkrete målsætninger – her særligt de kortsigtede målsætninger. Dette forhold udfoldes mere indgående under afsnittet om "EVALUERINGENS DATAGRUNDLAG".

Samfundsmæssige begrundelser

I projektbeskrivelsen fra 2018 fremgår følgende samfundsmæssige begrundelse for projektets relevans og formål:

"Som en lang række danske og udenlandske undersøgelser påpeger, er et velfungerende socialt liv en af de væsentligste faktorer for det gode liv i alderdommen. Særlig vigtigt er bl.a. nære relationer og deltagelse i sociale aktiviteter. Center for Sund Aldring under Københavns Universitet har foretaget en undersøgelse, som viser, at for mange ældre hænger livskvalitet sammen med, at de har mulighed for at komme ud i hverdagen og opleve (Center for Sund Aldring, 2017: 12).

Desværre findes der ældre, som ikke deltager i sociale aktiviteter. Det kan være fordi, at de er tilflyttere, enlige eller noget helt tredje. Flere i denne gruppe er i risiko for at blive socialt isolerede – mens nogle allerede er det. (Der er en sammenhæng mellem ensomhed og social isolation, hvorfor vi i det følgende bruger begrebet ensomhed). Nyere forskning viser, at langvarig ensomhed er et alvorligt problem, som har betydelige konsekvenser for både sundhed og trivsel, hvorfor det er vigtigt at forsøge at komme problemet til livs. Et voksende antal studier peger blandt andet på, at ensomhed øger risikoen for forhøjet blodtryk og kolesteroltal, hjertekarsygdomme, træthed, smerter, søvnforstyrrelse og depression (Lasgaard & Friis 2015: 4), hvorfor der også i et større samfundsperspektiv er mange grunde til at arbejde med ensomhedsproblematikken og i vores tilfælde social isolation. Der er dog i samfundet en betydelig usikkerhed omkring, hvad der virker ift. til forebyggelse af social isolation (Ibid.: 17).

Dog ved vi, at civilsamfundet spiller en afgørende rolle ift. forebyggelse og afhjælpning af problemet. Civilsamfundet i Langeland Kommune står særlig stærkt, da der er et rigt foreningsliv på øen og en høj grad af frivillighed blandt øens borgere. Derudover muliggør kommunens beskedne størrelse et tæt samarbejde mellem forvaltningerne, kommunalbestyrelsen og de frivillige foreninger.

Kombinationen af et stærkt civilsamfund og muligheden for et tæt samarbejde med kommunen gør, at Langeland udgør et godt eksperimentarium til at afprøve nye metoder indenfor samskabelse om forebyggelse og afvikling af social isolation." (s. 1)

I projektet udfoldes et generelt samfundsmæssigt problem omhandlende sårbare ældre mennesker, der lever i udsatte positioner pga. deres ufrivillige sociale isolation og som følge heraf er i risiko for at opleve ensomhed, der kan øge de sundhedsmæssige risici. Problemstillingen begrundes i national forskningslitteratur, der tager afsæt i henholdsvis "livskvalitet" og "ensomhed" blandt ældre mennesker, der ligeledes er begrundet i Langeland Kommunes frivillighedspolitik og i Frivilligrådets opfordringer til at også civilsamfundet må bidrage til løsningen af samfundets sociale udfordringer og problemer.

I projektet opbygges således et argument for, at livskvalitet i alderdommen forudsætter oplevelsen af "et velfungerende socialt liv", hvor "relationer" og "deltagelse" udgør de centrale omdrejningspunkter, hvilket igen spiller sammen med såvel frivillighedspolitikken som frivillighedsrådets opråb. Projektet skal således afhjælpe ældre menneskers udsathed gennem etableringen af deltagelsesmuligheder, der kan understøtte opbygningen af relationer for på den måde at afhjælpe isoleringen og deraf ensomheden. Tilknytningen til andre mennesker skal bryde isolationen og ensomheden for således at forbedre livskvaliteten for ældre mennesker i udsatte positioner. Projektet har fokus på at skabe tilknytninger, der kan forstås som "frivillige forbindelser" gennem deltagelse i det frivillige foreningsfællesskab, der er supporteret af "Frivilligcenter Langeland" jf. centrets formål.

Geografisk placering og lokal forankring

Projektet er geografisk placeret på Langeland og kobler sig således til Langelands Kommune samt Region Syd, hvor den demografiske udvikling understreger behovet for en særlig indsats i forhold til den ældre del af befolkningen, hvis sundhedstilstand er truet. En sådan sundhedsmæssig "trussel" opfattes af såvel kommunale som regionale instanser som ensbetydende med øgede udgifter til sundhed og sociale indsatser som fx ældrepleje.

Projektet placerer sig således i kategorien "forebyggende indsatser", hvor profylaktiske tiltag udgør omdrejningspunktet for projektets sociale interventioner. Der skal interverneres i forhold til ældre mennesker, der befinder sig i en udsat position, som i projektet er karakteriseret ved at befinde sig i en isoleret situation, der har afstedkommet ensomhed. Ældre menneskers situation og position er i projektet lokaliseret på Langeland.

Projektet søger således at bidrage til en udvikling af lokale forhold gennem lokale ressourcer på Langeland, der ligeledes understøtter den regionale udvikling i Region Syd samt den nationale indsats i forhold til at forebygge ældre menneskers tab af sundhedskompetencer i alderdommen.

Det er i denne sammenhæng, at "Center for Sund Aldring" ved Københavns Universitet har udarbejdet en lang række undersøgelser omhandlende bl.a. ældre menneskers oplevelse af livskvalitet, hvor deltagelse i sociale aktiviteter og nære relationer understøtter oplevelsen af livskvalitet. Det er oplevelsen af livskvalitet, der gøres til projektets svar på isolations- og ensomhedsproblemer, der af forskere fremstilles som et sundhedsproblem.

Projektets implicite tese er således, at de sociale forhold gennem "frivillige forbindelser" på sigt kan forbedre sundheden hos udsatte ældre mennesker i almindelighed og på Langeland i særdeleshed. Da projektet er indlejret i et menneskeligt ressourcesyn, handler det overordnet om, at aktivere udsatte ældre menneskers ressourcer gennem "frivillighed" dvs. "de frivillige lokale fællesskaber på Langeland".

Projektet vil "forebygge og afvikle social isolation" gennem udsatte ældre menneskers deltagelse i frivillige lokale fællesskaber på Langeland med henblik på at skabe livskvalitet gennem relationskabelse.

Samskabende foranstaltninger

Det er ligeledes en grundlæggende tese i projektet, at aktiveringen af udsatte ældre menneskers ressourcer skal ske gennem en "sammenhængende indsats mellem kommunen og civilsamfundet", dvs. i et samarbejde mellem "Frivilligcenter Langeland" og "Langelands Kommune", hvor de ansatte i det kommunale forebyggelsesteam "forebyggelseskonsulenterne" er tænkt som dem, der har kontakt til udsatte ældre mennesker i hverdagen, hvilket kvalificerer forebyggelseskonsulenterne til at kunne formidle kontakt mellem Frivilligcenter Langeland og udsatte ældre mennesker på Langeland, der er isolerede og føler sig ensomme, og som udgør projektets primære målgruppe.

I "Uddybninger til Velux-ansøgningen" fremstilles det således:

"Målgruppens behov er i ansøgningen identificeret ud fra kommunens Ældrekonsulenters erfaringer fra deres møde med målgruppen. Der er Ældrekonsulenterne, som er i direkte kontakt og dialog med målgruppen og har et bredt overblik over, hvad de ældre på Langeland generelt ønsker og har af behov. Det vil i vores design derfor være ældrekonsulenternes opgave at afklare med de ældre, hvad deres drømme, håb og ønsker er, og hvorvidt det på den baggrund, giver mening for dem at få besøg af en frivillig.

Vores model med frivilligbesøg i hjemmet er dog lavet på baggrund af, at ældrekonsulenterne vurderer, at der er mange af deres borgere som ønsker at komme ud i et fællesskab – hvis blot de blev spurgt og hjulpet på vej. Ift. de frivillige vil ligge vi derfor stor vægt på, at de har evnerne til at gå i dialog med den ældre og lytte til, hvad der bliver efterspurgt. Ønsker den ældre ikke at få besøg af en frivillig, vil projektlederen i samarbejde med ældrekonsulenten vurdere, om vedkommende kan hjælpes ud i et fællesskab på anden vis.

Derudover er vores design i høj grad baseret på en samskabelsesmodel, hvor en bredt sammensat styregruppe samt lokale arbejdsgrupper skal bidrage med deres viden og erfaringer omkring målgruppen ift. at få skabt relevante løsninger/tilbud. Vi kan tilføje til det originale design, at der skal arbejdes på også at inkludere personer fra målgruppen i såvel den overordnede styregruppe, som i de lokale arbejdsgrupper, hvilket naturligvis forventes at give et klarere billede af målgruppens drømme, ønsker og behov." (s. 1)

Det opsøgende arbejde i forhold til udsatte ældre mennesker på Langeland, der udgør projektets primære målgruppe for social intervention varetages i projektet af Langeland Kommunes forebyggelseskonsulenter, hvilket betyder, at projektet forankres i en "samskabelsesmodel", hvor Frivilligcenter Langeland og Langelands Kommune vil etablere en sammenhængende indsats mellem civilsamfundet og kommunen. Da kommuner i almindelighed og Langelands Kommune i særdeleshed fattes ressourcer søger projektet at mobilisere ressourcer via den civilsamfundsmæssige indsats gennem frivillighed.

Her understøttes projektets organisering og design i særdeleshed af frivillighedspolitikens indsatsområder, Frivilligrådets opfordringer og frivilligcentrets formål.

New Public Governance som ressourcemobilisering

Projektet skriver sig således ind i tidens forestillinger om "Ny Velfærd", hvor 1980ernes moderniseringsbestræbelser i den offentlige sektor blev underlagt ideer om New Public Management (NPM), hvor markedet skulle understøtte en optimering af det offentlige ressourcer, der skulle omlægges fra vækst til omstilling gennem en udgiftspolitik, som langsomt har udviklet sig en regulær nedskæringspolitik.

I slutningen af 1990'erne så en ny tilgang til velfærdspolitikken dagens lys, som var orienteret mod en ressourcemobilisering via civilsamfundet og fik navnet New Public Governance (NPG). Den kommunale nedskæringspolitik har været særligt udfordret i regi af Langeland Kommune pga. den demografiske udvikling, og projektet skriver sig således ind i et forsøg på at aktivere udsatte ældre mennesker ressourcer gennem en mobilisering af civilsamfundets "frivillige" ressourcer og organiseret som et samskabelsesprojekt, hvilket projektets styregruppe afspejler gennem deltagelse af ansatte i Frivilligcenter Langeland, Langelands Kommune og repræsentanter fra flere af de frivillige foreninger, der er tilknyttet Frivilligcenter Langeland.

Det frivillige sociale arbejde i regi af frivilligcentret udgør således en ressource, der kan mobiliseres gennem projektet i et tæt samarbejde med de kommunale forebyggelseskonsulenter med henblik på at tilføre "frivillige" ressourcer til den kommunale ressourcehungrende forbyggende indsats. Forebyggelseskonsulenterne kan formidle en kontakt til udsatte ældre mennesker på Langeland, som så kan understøtte en aktivering af disse borgere gennem frivillighed, hvor deltagelse og relationsskabelse udgør det centrale omdrejningspunkt i afviklingen og forebyggelsen af social isolation og ensomhed.

Formål og målsætninger

Projektets overordnede målsætning er følgende:

At udvikle nye metoder inden for samskabelse ift. at forebygge og afvikle social isolation med fokus på at få målgruppens ressourcer aktiveret i de frivillige lokale fællesskaber.

I projektet skal der således udvikles nye metoder inden for "samskabelse" i forhold til at skabe en sammenhængende indsats mellem kommune og civilsamfund, sådan som det fremgår af projektets langsigtede mål. Midlet til at nå målet om at afvikle og forebygge social isolation og ensomhed blandt udsatte ældre mennesker på Langeland udgøres af de frivillige ressourcer i civilsamfundet og i projektet kan de lokaliseres til de mange forskellige foreninger, der er tilknyttet Frivilligcenter Langeland. Det er de frivillige foreninger, der udgør en civilsamfundsmæssig ressource i almindelighed, men i forhold til projekts primære målgruppe – udsatte ældre mennesker på Langeland, udgør de frivillige foreninger en potentiel ressource for målgruppen, såfremt man i disse foreninger kan mobilisere ressourcer til fordel for at involvere målgruppen i foreningens aktiviteter, hvorved deltagelse og relationsskabelse muliggøres.

Da deltagelse og relationsskabelse antages at udgøre nøglen til løsningen på målgruppens problem, er det af afgørende betydning, at de frivillige foreninger vil bidrage til at skabe deltagelsesmuligheder for og dermed understøtte relationsdannelsen blandt projektets primære målgruppe – udsatte ældre mennesker på Langeland. Det er således en implicit antagelse, at de frivillige foreninger udgør en ressource, der kan få udsatte ældre mennesker på Langeland ind i de eksisterende frivillige fællesskaber.

De langsigtede projektmål er følgende:

- At målgruppens ressourcer bliver aktiveret i de eksisterende fællesskaber eller bliver sat i spil i nye fællesskaber.
- At målgruppen føler, at deres ressourcer kommer i spil samt at de får et større socialt netværk og flere oplevelser i det daglige.
- At bidrage til udviklingen af eksisterende fællesskaber ift. modtagelsen af nye menneskelige ressourcer.
- At skabe en sammenhængende indsats mellem kommune og civilsamfund ift. social isolation.

De kortsigtede projektmål er følgende:

- At kortlægge relevante pilotområder.
- At nedsætte en bredt sammensat styregruppe med en politisk repræsentant, kommunale fagpersoner samt frivillige som skal bidrage til projektets udvikling.
- At udpege 1–3 geografisk afgrænsede pilotprojekter (på baggrund af punkt 1), hvor der arbejdes på at få flere menneskelige ressourcer ind i fællesskaberne.
- At nedsætte en arbejdsgruppe i hvert pilotprojekt bestående af frivillige fra det lokale foreningsliv, som skal stå for kontakten til borgerne og fællesskaberne.
- At sikre kompetenceudvikling hos de frivillige og de frivillige fællesskaber ift. at indgå i 'motiverende samtaler' med målgruppen.
- At skabe en god dialog og et tæt samarbejde mellem de forskellige aktører i projektet for at sikre dets forankring og bæredygtighed.

Man kan sige, at de kortsigtede mål er orienteret mod indsatser i forhold til de frivillige foreninger og deres medlemmer med henblik på at orientere sig mod målgruppens deltagelse og relationsskabelse i regi af "deres" foreninger.

De langsigtede mål har fokus på at afhjælpe ældre menneskers udsathed i forhold til social isolation og ensomhed, hvor Langeland tænkes som det lokale eksperiment, der kan generaliseres til resten af Danmark gennem udvikling af metoder inden for samskabelse i forhold til et samarbejde mellem kommune og civilsamfund.

PROJEKTETS VIRKNINGSTEORI

Projektets vidensgrundlag, der blev udfoldet i forrige afsnit kan sammenfattes under to overskrifter: formål og præmis og understøttes af nedenstående punkter.

Projektets formål:

- At udvikle nye metoder inden for samskabelse i forhold til at forebygge og afvikle social isolation med fokus på at få målgruppens ressourcer aktiveret i de frivillige lokale fællesskaber.
- At målgruppens ressourcer bliver aktiveret i de eksisterende fællesskaber eller bliver sat i spil i nye fællesskaber.
- At målgruppen føler, at deres ressourcer kommer i spil samt at de får et større socialt netværk og flere oplevelser i det daglige.
- At bidrage til udviklingen af eksisterende fællesskaber i forhold til modtagelsen af nye menneskelige ressourcer.
- At skabe en sammenhængende indsats mellem kommune og civilsamfund i forhold til social isolation.

Projektets præmis:

- Når det sociale arbejde lægges ud *fra* en statsinstitution og en statsforsorg *til* det frivillige sociale arbejde.
- Vi er vidne til en offentlig *heroisering* af det frivillige arbejde.
- *Samskabelse* mellem staten og civilsamfundet er blevet "det nye sort".
- New Public Governance (NPG) som statslig styringsform er orienteret mod en generel ressourcemobilisering gennem civilsamfundet.
- Ressourcemobilisering gennem det frivillige sociale arbejde af den isolerede senior dvs. den ikke aktive borger.
- Aktivisering af ikke-aktive borgere (ikke-deltagende) gennem *deltagelse* i det frivillige sociale arbejde med henblik på ressourcemobilisering i form af deltagelse i de frivillige foreningsaktiviteter eller som deltager i det frivillige arbejde.
- Aktiv aldring som løsningsstrategi på *disengagerede* seniorer.
- Problemkonstruktion: *dis/engagementet*.

Det frivillige sociale arbejde og dis/engagementet kan opsummeres i følgende punkter:

- Aktivt medborgerskab
 - Ressourcemobilisering
 - Fra stat til civilsamfund
 - Det frivillige arbejde
 - Socialt anliggende
 - Kulturelt anliggende
 - Frivillighed
 - Lønnet vs. ulønnet arbejde
 - Professionelle kompetencer i det frivillige sociale arbejde
-
- Ikke engageret
 - Aktivering som "engagering"
 - Engagement som deltagelse
 - Deltagelsesformer
 - At deltage i foreningernes aktiviteter
 - At deltage som frivillig
 - Frivillighed som fællesskab
 - Deltagelse i fællesskabet
 - Ud af ensomheden
 - Ud af disengagementet

Projektets virkningsteori understøtter således gennem projektets læringsfællesskaber muligheden for at udvikle og opbygge sociale kompetencer blandt sårbare seniorer og blandt frivillige i foreningsfællesskaberne for således at muliggøre overskridelsen af skråstregen i dis/engagementet. Det er således forskellen mellem at være ufrivilligt udenfor og frivilligt indenfor, som udgør projektets centrale indsatser i forhold til sårbare seniorer. Her kan man spørge til følgende:

- Hvordan kan bevægelsen over skråstregen i dis/engagement - fra disengagement til engagement muliggøres gennem det frivillige sociale arbejde?
- Hvilken ressourcemobilisering kan finde sted i det frivillige sociale arbejde?
- Hvilke ressourcer mobiliseres hos den disengagerede og hvordan gennem det frivillige sociale arbejde?
- Hvilken indsats i det frivillige sociale arbejde understøtter ressourcemobiliseringen fra disengageret til engageret?
- Hvilken betydning har de professionelt tilegnede sociale kompetencer i det frivillige sociale arbejde?
- Hvordan kan frivillige tilegne sig sociale kompetencer der muliggør en overskridelse af dis/engagementet?

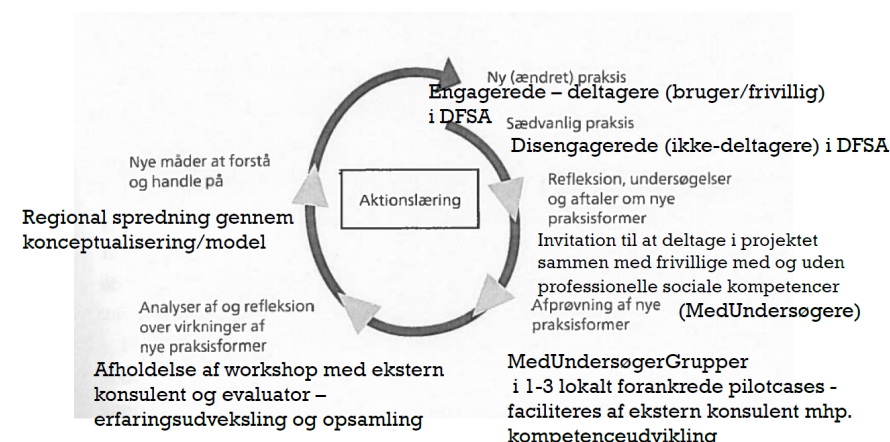
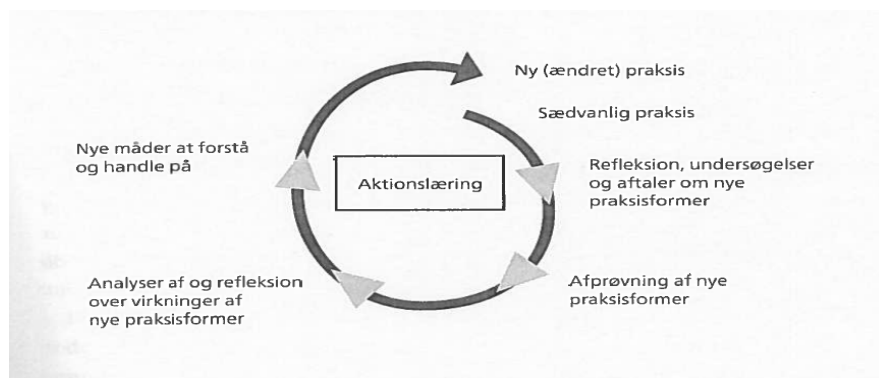
Når frivillige skal udvikle deres sociale kompetencer og foreningerne som læringsfællesskab skal udvikle deres sociale kompetencer med henblik på at kunne være inviterende og inkluderende i forhold til sårbare seniorer, så gør følgende forhold sig gældende:

- Sociale kompetencer er ikke nødvendigvis tilstede i det frivillige sociale arbejde.
- Der er frivillige, som kan trække på professionelt tilegnede sociale kompetencer i deres frivillige sociale arbejde.
- Hvordan kan de professionelle sociale kompetencer praktiseres i det frivillige sociale arbejde?
- Hvordan kan de professionelle sociale kompetencer involveres i udviklingen af sociale kompetencer blandt frivillige i det frivillige sociale arbejde?
- Hvordan kan der udvikles sociale kompetencer blandt frivillige i det frivillige sociale arbejde gennem ekstern konsultativ praksis?
- Hvordan kan frivillige udvikle sociale kompetencer gennem projektets deltagelsesorienterede undersøgelsesdesign?
- Hvordan kan man forstå og tilgå udvikling af de frivilliges sociale kompetencer som de frivillige foreningsfællesskabers "praksisudvikling"?

Praksisudvikling af det frivillige sociale arbejde må således forholdes til at projektet vil forandre de frivillige foreningers forhold til målgruppen:

- Således at de frivillige foreninger kan engagere målgruppen som bruger/frivillig.
- Gennem projektets design udvikles sociale kompetencer blandet de frivillige i det frivillige sociale arbejde i såkaldte MedUndersøgerGrupper (MUG'er), der består af målgruppen samt frivillige med og uden professionelle sociale kompetencer.
- Denne foreningsudvikling betegnes i projektet som *praksisudvikling*.
- Gennem 1-3 lokalt forankrede pilotcases etableres 1-3 MUG'er (arbejdsgrupper).
- Kompetenceudvikling i MUG'erne faciliteres af ekstern konsulent.
- Erfaringsudveksling blandt MUG'erne gennem workshop.
- Erfaringsopsamling af arbejdet i de lokalt forankrede pilotprojekter.
- Konceptualisering af erfaringer fra de lokale pilotprojekter.
- Spredning af model for praksisudvikling af det frivillige sociale arbejde.

Eksempel på praksisudvikling og deltagelse som design:

Inspireret af Hele Krogh Hansen og Else Marie Rasmussen (2018). *Med hjerne og hjerte - om aktionsforskning, læring og praksisudvikling*. Frydenlund. (s. 31)

Opsummerende omfatter projektets virkningsteori følgende afsæt og nedslag:

- Participatory Research Design
- Aktionsforskning
- Aktionslæring
- Iaktion – proces, bevægelse, handling
- Deltagelse gennem involvering
- Erfaringsbaseret vidensproduktion – erfaringsprocesser i 6 dimensioner (1+3+1+1) vejen over den sanselige orientering til symboldannelse og affektiv afstemning
- Evaluator indgår løbende i hele projektforsløbet som deltager – procesevaluering af projektets virksomme mekanismer
- Projektets testabilitet etableres gennem programteoriens deltagelses- og involveringsforankring – indikatorer kobles således på afdækningen af mulighederne og begrænsningerne i engageringen af henholdsvis målgruppen og de frivillige
- Dis/engagement i forhold til såvel målgruppen som det frivillige sociale arbejde henviser til muligheder og begrænsninger for at overskride /
- Dis/engagement fremstilles gennem programteorien som en væsentlig indikator for programteoriens virkninger i praksis
- Overskridelse af skråstregen henviser til formålet om at ville udvikle nye metoder inden for samskabelse

PROJEKTETS VIRKEMIDLER

Læringsfællesskaber

Som tidligere beskrevet i denne evalueringsrapport, var de såkaldte "MUG'er" dvs. MedUndersøgerGrupperne forankrede i et praksisforsknings, aktionslærings og deltagelsesorienteret projektdesign og skulle derfor i projektets anden fase etableres lokalt i nord, syd og midt Langeland samt have deltagere blandt projektets primære og sekundære målgruppe som de centrale aktører og deltagere fra projektets tertiære målgruppe og fra frivilligcentret som mere perifere deltagere, der kunne trækkes på efter behov. MUG'erne skulle sættes i gang gennem workshops og løbende kursusaktiviteter, der tog afsæt i gruppernes behov og interesser i forhold til udviklingen af foreningernes praksis rettet mod at blive (mere) inviterende og inkluderende i forhold til projektets primære målgruppe, dvs. at kunne tilbyde deltagelsesmuligheder for udsatte ældre mennesker/sårbare seniorer.

Læringsfællesskaberne endte med at blive opdelt i to spor med afsæt i 1) de sårbare seniorer og 2) de frivillige foreninger for så gennem etableringen af SeniorCentralen at udgøre et nyt læringsfællesskab:

"Udtrykket læringsfællesskab understreger, at man er sammen med andre om at ændre en praksis, og at man bedst lærer i et samarbejde med andre mennesker. Et læringsfællesskab giver flere synsvinkler på problemer, forklaringer, ideer og handlemuligheder, og læringsfællesskabet giver den enkelte deltager mulighed for at få feedback på ideer, handlinger, adfærd m.v. Fællesskabet understøtter, at det nye kommer til at fungere i hverdagen, fordi man har fået nogle fælles forståelser og begreber, og man kan hjælpe hinanden med at gennemskue og holde fast i udviklingen. Samtidig giver fællesskabet de udfordringer, der følger med i menneskelige relationer, og det er vigtigt at være opmærksom på, hvordan den enkelte deltager har det." (s. 30)

Hansen, H. K. & Rasmussen, E. M. (2018). *Med hjerne og hjerte – aktionsforskning, læring og praksisudvikling*. Frydenlund.

Læringsfællesskabet fungerer i projektet som et virkemiddel, der har muliggjort udviklingen af innovative løsninger på sociale udfordringer, men det er også et organiseringsprincip for den innovative løsning: SeniorCentralen.

De andre virkemidler, der er gjort brug af i projektet handler om henholdsvis **relationsskabelse** og **samskabelse**.

Relationsskabelse

Projektets relationsskabende element henviser til "det særlige" i det frivillige sociale arbejde, der ligeledes udfoldes i den kommunale frivillighedspolitik og i Frivilligrådets påpegninger af, hvorfor netop frivillige er bedre til at skabe relationer end den kommunale myndighed, fordi styrken i det frivillige sociale arbejde ligger i den større ligeværdighed som kendetegner mødet mellem frivillige og brugere af frivillige aktiviteter, da mødet foregår i "øjnehøjde" – i modsætning til det offentlige, der udøver en myndighedsfunktion og således ikke møder borgeren i øjenhøjde med i et myndighedshierarki, hvor borgeren har rettigheder og ikke ligeværdigheder.

Relationsskabelse har det medmenneskelige eller det mellemmenneskelige afsæt og indebærer, at begge parter tør være sårbare over for hinanden, dvs. at de tør møde og spejle hinanden i de mere eksistentielle grundvilkår, hvor tabserfaringer udgør et grundvilkår fx i forbindelse med kroppens aldring og den sociale aldring, hvor tabet af relationer er mere reglen end undtagelsen, der kan medføre ufrivillig social isolation og følelsen af ensomhed.

"At indgå i relationer er at gøre sig sårbar, men det er også at få forbindelse med andre og andet, der kan betyde alt lige fra at blive irriteret, skuffet, vred til at blive glad, solidarisk, forelsket osv. og dermed gøre dig stærkere som menneske. Med andre ord er relationer mere end noget andet forbundet med emotioner eller følelser og altid indlejret i en social og kommunikativ kontekst." (bagsiden)

Schleicher, A. B. & Schleicher, S. B. (2017). *Relationsskabelse*. Hans Reitzels Forlag.

Samskabelse

Projektets samskabende element henviser til "den særlige organisering organisering af "samarbejdet" mellem civilsamfundet og kommunen. I den kommunale frivillighedspolitik fremgår det, at Langeland Kommune vil skabe muligheder og rammer for at samarbejdet mellem de frivillige sociale foreninger og Langeland Kommune, således at det kan fungere optimalt og sikre de bedst mulige betingelser gennem værtsskaber, partnerskaber og samskabelse.

"Den centrale ide i samskabelse er, at der er behov for en grundlæggende ændring af den offentlige sektors rolle. De offentlige organisationer skal bevæge sig fra at producere velfærd til i højere grad at indtage en rolle som platform for og facilitator af samarbejder. Frem for at se sig selv som leverandør af service og velfærd til borgere skal de offentlige institutioner arbejde med at mobilisere, koordinere og facilitere kræfter på tværs af sektorer, der sammen løser komplekse velfærdsudfordringer." (s. 13)

"Kommunernes arbejde med samskabelse ligger i forlængelse af en lang tradition for at samarbejde med civilsamfundet og inddrage borgere og brugere lokalt gennem blandt andet bestyrelser, råd og nævn. I praksis foregår der i dag et omfattende samarbejde mellem kommunerne og forskellige civile aktører inden for alle sektorer. Ligesom mange kommunale ledere i disse år bruger mange kræfter på at opbygge nye samarbejder med borgere og civilsamfund." (s. 17)

Tortzen, A. & De Jongh, M. (2021). *Kort & godt om SAMSKABELSE I PRAKSIS*. Dansk Psykologisk Forlag.

Det samarbejde, der muliggøres i løbet af projektet, har forskellige omdrejningspunkter og udviklingsfaser:

1. Etablering af et samarbejde i regi af projektets styregruppe – vidensudveksling og vidensudvikling på tværs af civilsamfund og kommune.
2. Etableringen af et samarbejde med kommunens forebyggelseskonsulenter – i forhold til opsøgende kontakt til sårbare seniorer og forbindelse til frivilligcentret.
3. Etableringen af et samarbejde med brobyggere inden for sundhedsområdet i kommunen - i forhold til kontakt til frivilligcentrets foreninger og aktiviteter.
4. Forankring af samarbejde mellem kommune og frivilligcenter gennem SeniorCentralen som forbindelsesled mellem de forskellige instanser med henblik på at etablere frivillige forbindelser mellem sårbare seniorer og frivillige foreningsfællesskaber.

VIRKNINGSEVALUERINGEN

Projektets virkningsteori afstedkom således et virkningsevalueringdesign, der havde følger omdrejningspunkter som undersøgelsens genstandsfelt:

- Forandringer for målgruppen – fra disengagement til engagement
- Forandringer for det frivillige sociale arbejde (foreningerne/frivillige) – udvikling af sociale kompetencer
- Målgruppens ressourcemobilisering gennem det frivillige sociale arbejdes ressourcemobilisering (praksisudvikling)
- Hvordan har dette projekts organisering forandret målgruppen – fra disengagement til engagement, gennem et deltagelsesorienteret undersøgelsesdesign?
- Hvordan har dette projekts organisering forandret det frivillige sociale arbejdes mulighed for at udvikle sociale kompetencer?
- Det deltagerorienterede undersøgelsesdesign udgør projektets forandringsteori og der indgår i virkningsevalueringen er vurdering af dette designs muligheder og begrænsninger i forhold til ressourcemobilisering af henholdsvis målgruppen og de frivillige i projektets tre faser
- Hvordan kan denne deltagelsesorientering i projektet være model for udviklingen af frivilliges sociale kompetencer i det frivillige sociale arbejde således at målgruppen kan engageres i det frivillige sociale arbejde?
- Hvordan kan projektets facilitering af kompetenceudvikling danne afsæt for en generel forankring af (eller model for) foreningernes konkrete kompetenceudvikling mhp. engageringen af målgruppen?
- Hvilke særlige forhold gør sig gældende for målgruppens engagering i det frivillige sociale arbejde?
- Hvori består mulighederne og begrænsninger i det frivillige sociale arbejdes engagement i målgruppens disengagement?

Evalueringdesignet har taget sit afsæt i en **virkningsevaluering**. Det vil sige, at evalueringen har haft et løbende fokus på projektets forandringsteori og dermed de forestillinger, der har været om, hvordan projektet skulle opnå de målsætninger, der var besluttet. Evalueringen har været undersøgende på (1) hvordan forestillingerne lod sig omsætte til praksis, (2) hvordan de har haft den ønskede effekt for målgruppen samt (3) hvilke virkemidler og greb, der har haft betydning for resultaterne.

Denne virkningsevaluering omfatter ikke en evaluering af de langsigtede virkninger af projektets sociale interventioner, derimod evalueres de kortsigtede virkninger mere indgående, da de danner afsættet for forankringen af projektet, men det er ikke de oprindelige kortsigtede virkninger, derimod er det forandringer i projektet, der er blevet centrale for virkningsevalueringens udfald.

Det vil derfor ikke være muligt at sige noget generelt om virkningen af projektets konkrete sociale indsatser i forhold til den primære målgruppe – socialt isolerede og ensomme ældre mennesker på Langeland/udsatte ældre mennesker/sårbare seniorer.

Dette kan forekomme paradoksalt, idet en virkningsevaluering jo netop undersøger virkningen af et projektets indsatser i forhold til projektets formål og målsætninger. Dette skyldes de radikale ændringer i projektets forudsætninger, forsættelser og forudsætheder, som vidensproduktionen i projektets første fase afstedkom. En vidensproduktion, der ændrede projektets forudsætninger radikalt – men dermed også muliggjorde, at der kunne udvikles innovative løsninger på de sociale udfordringer og problemer. SeniorCentralen er således et produkt (output) af projekts forandringer, der muliggjorde nye deltagelsesmuligheder for projektets primære målgruppe, som har haft en effekt for de sårbare seniorer (outcome), der har været involveret i SeniorCentralens virke.

Projektet er funderet på en forventning om, at 1) de frivillige foreninger var klar til at tage imod sårbare seniorer, som 2) de kommunale forebyggelseskonsulenter i kraft af deres virke havde lokaliseret og motiveret til at deltage i de frivillige foreningers aktiviteter gennem frivilligcentrets informationsproduktion i samarbejde med frivillige foreninger.

De frivillige foreninger var ikke klar til at engagere sårbare seniorer, så bevægelsen væk fra at være "dis-engageret" til at blive "engageret", og dermed som udsat at kunne overskride sin udsathed gennem deltagelse i frivillige foreningers aktiviteter, viste sig at være en vej brolagt med forhindringer, der nødvendiggjorde en reorientering af projektets kortsigtede mål vedrørende de såkaldte "pilotprojekter".

"Det er næsten kun fantasien, der sætter grænser for, hvordan man kan undersøge opfattelser af sammenhænge mellem praksis og dens virkninger. Det er ikke metoden, men den systematiske tilgang med åbenhed over for alle mulige svar samt en vis forskningsmæssig distance, der skal sikre kvaliteten i undersøgelsen." (s. 83)

Helle Krogh Hansen & Else Marie Rasmussen (2018). *Med hjerne og hjerte – aktionsforskning, læring og praksisudvikling*. Frydenlund.

Evaluator har igennem hele projektet bidraget med forskningsbaseret viden om målgruppen, der har understøttet de løbende justeringer af projektets design gennem rollen som kritisk ven, hvor det har været prioriteret at have en tæt udveksling mellem centerleder, projektlederne og evaluator gennem en løbende dialog, der foregik såvel online som offline. Evaluator har ligeledes faciliteret møderne i projektets styregruppe, der har været forberedt inden og behandlet efter møderne med centerlederen og projektlederne i forhold til afklaring og korrigerende af næste skridt i projektet. Endvidere har evaluator faciliteret to workshops med afsæt i udviklingen af konceptet SeniorCentralen og SeniorGuides gennem en deltagelsesorienteret tilgang, hvor evaluator fik indsigt i målgruppens behov og ønsker. Evaluator har deltaget i forskellige kursusaktiviteter, hvor det mere uformelle møde med målgruppen var det centrale omdrejningspunkt for videns- og erfaringsopsamlingen.

Centerlederen og de to skiftende projektledere har i særdeleshed ydet en stor indsats i produktionen af data vedrørende målgruppen gennem surveys, telefonsamtaler, kvalitative interviews, fokusgruppeinterviews samt deltagerobservation. Evaluator har løbende foretaget dybdegående online-interviews med centerleder, de to projektledere og kommunalt ansatte for at få indsigt i og reflektere over deres viden og erfaringer i forhold til deres arbejde med og involvering i den primære, den sekundære og den tertiære målgruppe. Det er her "læringsfællesskabet" er blevet et centralt greb i evalueringens dataproduktion og empiriske grundlag.

Evaluator har således i evalueringen taget direkte afsæt i den viden, der blev produceret i projektets første fase, hvor afdækningen af forhold vedrørende den primære målgruppe: 65+ borgere på Langeland, der er ufrivilligt socialt isolerede, afstedkom en mere nuanceret tilgang til forståelsen af, hvad det vil sige at være socialt isoleret. Her udviklede evaluator i samarbejde med centerleder og projektlederne en model baseret på en kontinuum-forståelse af social isolation, der kunne graduere "ufrivilligt socialt isolerede" i forskellige udsathedspositioner.

Også kortlægningen af Langelands foreningsliv, der vedrører projektets sekundære målgruppe, danner afsæt for evalueringens datagrundlag, idet den kontakt projektlederne fik etableret til foreninger over hele Langeland – nord, syd og midt skabte en kortlægning af de mange foreninger, som var båret af de frivilliges engagement i såvel kortlægningen, udarbejdelsen og distributionen af tre foreningsvejvisere i de tre lokalområder.

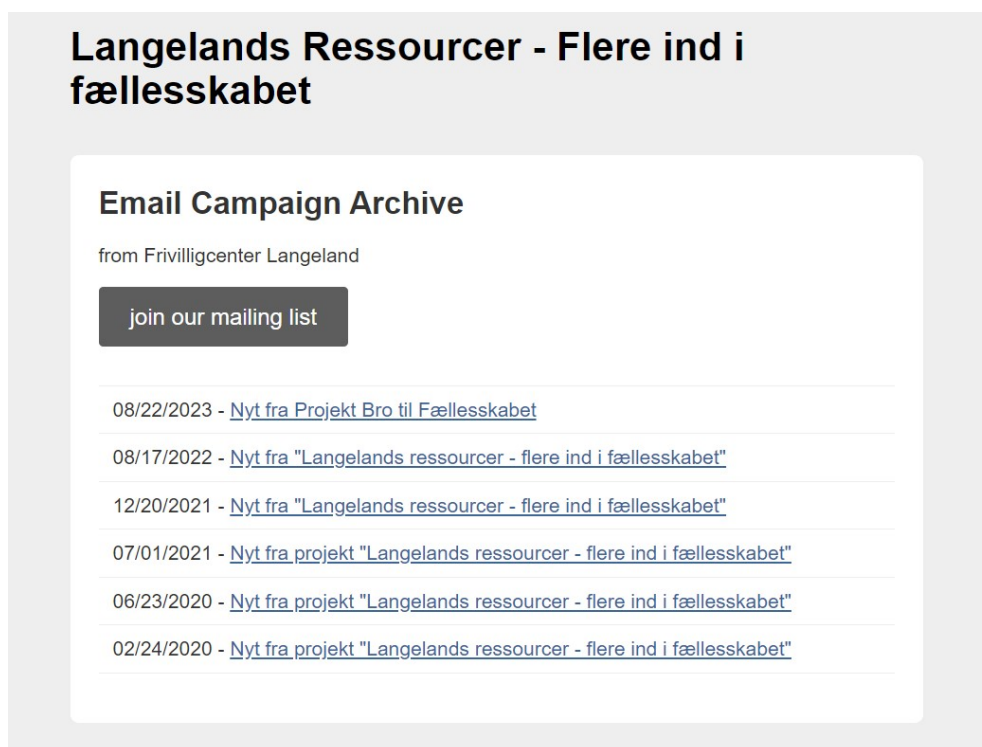
I forhold til projektets tertiære målgruppe har evaluator foretaget et online interview med en forebyggelseskonsulent med deltagelse af den ene projektleder, der havde arbejdet tæt sammen med konsulenten i den første opsøgende fase i projektet. Her blev deres erfaringer med samarbejdet vedrørende afdækning af målgruppens behov og interesser omdrejningspunktet for den reflekterende samtale. Evaluator har ligeledes deltaget på et online møde med centerleder og projektleder samt kommunale brobyggere inden for sundhedsområdet med henblik på etableringen af et samarbejde mellem Frivilligcenter Langeland og Langeland Kommune i henhold til at understøtte det samskabende aspekt i det frivillige sociale arbejde og de kommunale udfordringer med isolation og ensomhed i forhold til målgruppen. Selve mødet blev forberedt ind og fulgt op efter via online-møder med centerleder, projektleder og evaluator – igen med fokus på at få indsigt i projektledelsens oplevelser og erfaringer.

Evaluators dataproduktion er primært erfaringsbaseret og dermed drevet af en interesse i at undersøge projektets forandringsprocesser set fra projektledelsens perspektiv. Her har det særligt været deres refleksioner over hændelser i projektet, der har været afsættet for samtalerne. Denne tilgang er valgt af evaluator for at understøtte etableringen af "læringsfællesskaber" i projektet, der hele tiden har muliggjort, at projektets forandringer kunne drive projektet fremad og sikre de konkrete tiltags forankring og mulige fremadrettede bæredygtighed.

Særligt anden og tredje fase af projektet har været udfordret af pandemien, hvilket har nødvendiggjort en justering af det oprindelige evalueringdesign fra offline tilstedeværelse til online deltagelse, hvor der blev lagt mere vægt på at reflektere projektlederens erfaringsdannelse i deres direkte arbejde med projektets deltagere, idet evaluator har lagt vægt på at afdække projektets forandringsprocesser som de blev reflekteret i og af projektledelsen samt i regi af styregruppen.

Der er i løbet af hele projektet kontinuerligt informeret gennem nyhedsbreve om projektet til frivilligcentrets omverden herunder til deltagere i projektet. De fem nyhedsbreve synliggør projektets processuelle omdrejningspunkt, dvs. at man her indgående kan følge processen i projektet, hvilket gør nyhedsbrevene til et **procesværktøj**, som muliggør, at andre frivilligcentre kan følge processen i projektet – herunder projektets indgående forandringsprocesser, og omsætte dem i eget regi.

Nyhedsbreve

Alle nyhedsbrevene "Nyt fra "Langelands Ressourcer – flere ind i fællesskabet" kan læses på følgende link:
<https://us3.campaign-archive.com/home/?u=5b427a10dba2c2f79c0c22737&id=6b07262f6e>

CENTRALE ÆNDRINGER

I løbet af projektperioden er der blevet foretaget en række ændringer og justeringer, der gør, at projektets nuværende form på en række områder adskiller sig fra det oprindelige design.

Dataproduktionen i projektets første fase muliggjorde en indsigt i behov og interesser hos såvel de sårbare som de frivillige, hvilket skabte et nyt vidensgrundlag baseret på en nuanceret tilgang til at forstå kompleksiteten i oplevelsen af social isolation hos seniorer på Langeland samt en viden om foreningernes ufrivillige lukkethed over for målgruppen som potentielle foreningsmedlemmer, hvor arbejdet med at gøre foreningerne inviterende og inkluderende blev et nyt omdrejningspunkt i projektet.

Insigten fra projektets første fase afstedkom radikale ændringer i anden fase af projektet, hvor det ikke blev muligt at gennemføre tre pilotprojekter i nord, syd og midt Langeland med deltagere fra grupperne af henholdsvis sårbare og frivillige.

Dette muliggjorde til gengæld udviklingen af projektets innovative konceptualisering af SeniorCentralen og SeniorGuides i projektets tredje og sidste fase.

Ændringerne i de tre faser kan således tematiseres under følgende overskrifter:

Første fase:	<i>Ny viden</i>
Anden fase:	<i>Nye veje</i>
Tredje fase:	<i>Innovative løsninger</i>

Ny viden fører til nye veje og en innovativ løsning på Langelands sociale udfordringer, der udmærker projektets samskabende effekt.

NY VIDEN I PROJEKTET

Der er skabt ny viden om målgrupperne i projektet gennem en solid dataproduktion og analyse, der har været drevet af et samarbejde mellem evaluator, centerleder og de to projektledere, som på skift i positionen som projektleder har suppleret hinandens faglige tilgange til produktionen af et datagrundlag, som udmærker sig ved, at man som læser kan få indblik i selve processen omkring dataproduktionen, dvs. indblik i hvilke tilgange der er anvendt og hvordan de er anvendt samt hvilket udbytte, der kom ud af disse dataproduktionsprocesser.

Den nye viden om den primære, den sekundære og den tertiære målgruppe markerer afslutningen på første fase i projekt "Langelands Ressourcer – flere ind i fællesskabet". Første fase betegnes i projektbeskrivelsen som "analyse- og udviklingsfasen" og dækker perioden 1. marts 2019 til 1. marts 2020. Målet i denne fase har været at gennemføre en kvalitativ analyse af nogle af de udfordringer og muligheder, der eksisterer hos projektets primære målgruppe "de sårbare ældre/seniorer" og ude i fællesskaberne hos projektets sekundære målgruppe "de frivillige foreninger" samt at fremlægge muligheder for samarbejde med Langeland Kommune, som en del af det samskabende element i projektet.

Resultaterne af disse redegørende analyser præsenteres i de følgende tre dele under overskrifterne:

1. Den primære målgruppe - socialt isolerede sårbare seniorer 65+
2. Den sekundære målgruppe – foreningslivets fællesskaber
3. Den tertiære målgruppe – kommunalt ansatte.

NY VIDEN OM DEN PRIMÆRE MÅLGRUPPE

Denne analysedel sætter spot på projektets primære målgruppe.

Målgruppen er defineret som mennesker over 65 år bosat i Langeland Kommune, som er socialt isolerede eller i risiko for at blive det. Indsigt i forhold vedrørende sårbare seniorer er ved projektets start fokuseret i forskningsbaseret viden om ufrivillig social isolation og ensomhed blandt voksne og ældre i Danmark på et generelt plan, hvor der særligt trækkes på et studie fra Holland¹, som under projektets periode kontinuerligt producerer nye forskningsresultater, der inddrages løbende i projektets forandringsprocesser. Projektet har således fingeren på pulsen i forhold til hele tiden at trække på forskningsresultater fra såvel national som international aldringsforskning, hvilket ikke mindst skyldes, at evaluator forsker i samfundsmæssige forhold vedrørende aldring og alderdom.

Den forskningsbaserede viden har givet retningslinjer i forhold til projektets overordnede design. Som en del af projektet er fase 1 dedikeret til at skabe mere konkret indsigt i og viden om projektets specifikke målgruppe – sårbare seniorer bosiddende på Langeland. Den lokale kontekst – nord, syd og midt Langeland udgør et geografisk afsæt for at afdække ny viden om målgruppen i disse områder. Dette understøttes af et kvalitativt undersøgelsesdesign, hvor den ene af de to projektledere har foretaget interviews med personer i målgruppen samt personer, der har en viden om målgruppen.

Langelands demografi

Der boede i slutningen af 2019 12.491 borgere i Langeland Kommune, hvilket udgjorde et fald på 1,2 % siden 2015. Faldet er sket på trods af, at der i perioden er flyttet flere til Langeland Kommune, end der er fraflyttet. Grunden til faldet er, at der dør flere, end der fødes, dvs. at Langelands demografi har flere ældre mennesker i toppen end børn i bunden af befolkningsillustrationen. I alt døde der 705 flere, end der blev født i perioden 2015-2019. Andelen af personer i alderen 65+ steg i samme periode med 8 %. Primo 2019, dvs. i projektets opstartsperiode, er der flest i alderen 70-75 år, når vi taler om gruppen af ældre 65+'er. Alderssammensætningen på Langeland er noget anderledes end for hele landet, idet andelen af seniorer er langt højere i Langeland Kommune end i resten af landet. Fra 2019 til

1 Se artikler af Anja Machielse fra 2015, 2021 og 2022:

Machielse, A. (2015). The heterogeneity of socially isolated older adults: A social isolation typology. *Journal of Gerontological Social Work*, 58:4, 338-356.

Machielse, A. & Duyndam, J. (2021). Attuning to the needs of structural socially isolated older adults with complex problems: the experiences of social workers with personal guidance trajectories for less-researched group. *Health Soc Care Community*, 2021;29: 800-808.

Machielse, A. (2022). 'She shouldn't cross the line': experiential effectivity of social guidance trajectories for socially isolated older adults with complex problems. *Ageing & Society*, 42, 1686-1709.

2039 forventes andelen af 65+ i Langeland Kommune at stige med 20 %, hvilket betyder at Langeland går en fremtid i møde, hvor andelen af ældre mennesker bosiddende på Langeland er stødt stigende, og middellevetiden i Langeland Kommune er 80,0 år, hvilket er lidt lavere end landsgennemsnittet på 80,8 år. Men personer født i perioden 1906-1915 på Langeland (og en række andre sogne på Sydfyn og Vestlolland) havde landet største sandsynlighed for at fylde 100 år med 37 % større i forhold til landsgennemsnittet. Blandt de, der var født på Langeland, var chancen for at blive 100 år endnu højere, hvis man stadig boede i området, når man fyldte 71 år. Indfødte langelændere, som stadig bor på Langeland, kan altså siges at have landets største sandsynlighed for at blive 100 år.

Fra fødsel og frem til det fyldte 75 år er der flest mænd, men herefter begynder kvinder at dominere. Der er fx næsten dobbelt så mange kvinder som mænd mellem 90 og 94 år. Mellem 95 og 100 år er der mere end tre gange så mange kvinder som mænd. I alle aldersgrupper er der flere enker end enkemænd, og i alt lever der mere end tre gange så mange enker som enkemænd i Langeland Kommune. Flere end dobbelt så mange mænd som kvinder på 65+ er derimod aldrig blevet gift, og omkring lige mange mænd og kvinder på 65+ lever som fraskilte.

Med afsæt i disse tal fra Danmarks Statistik er der etableret et billede af den generelle demografiske situation på Langeland, men dette siger ikke umiddelbart noget om, hvem der er ufrivilligt socialt isolerede eller i risiko herfor. Derfor gennemførte den ene af projektlederne i samarbejde med centerlederen og evaluator en række samtaler med seniorer på Langeland for at tegne et mere nuanceret blik af projektets primære målgruppe. Dette i forhold til at undersøge de muligheder, der eksisterer for sårbare seniorer, og i forhold til at undersøge de udfordringer, der kan være forbundet med at for at få opfyldt sine sociale behov og bryde den ufrivillige sociale isolation og for nogle – følelsen af ensomhed.

De interviewede personer er alle i målgruppen eller har været i målgruppen, hvilket betyder, at vedkommende i en periode, efter personen var fyldt 65 år, har været socialt isoleret eller i risiko for det, men efterfølgende har opnået større tilfredshed rent socialt og dermed ikke længere kan betragtes som værende ufrivilligt socialt isoleret. 20 sårbare seniorer blev rekrutteret på forskellig måder fx gennem kommunalt "frontpersonale", annonce og artikler i Øboen, flyers uddelt i forskellige sammenhænge samt gennem foreninger. Alle besøg blev aftalt telefonisk med interviewpersonerne, enten ved at projektlederen havde fået personens telefonnummer af tredje person eller ved at personen ringede til mig på baggrund af diverse opslag.

De fleste interviews foregik i personens eget hjem, hvor rammerne er trygge og velkendte og indbyder til at tale om personlige emner. At være på besøg i hjemmet var samtidig med til at give et mere nuanceret billede af personen, og ofte gav fotos eller andre genstande interviewpersonen anledning til at fortælle historier eller nuancer, som ellers ikke var kommet frem. Lidt spiseligt havde projektlederen medbragt, og en kop kaffe var med til at gøre stemningen mere uformel.

Enkelte blev interviewet i Frivilligcenter Langeland. Dette omfattede personer, som er vant til at komme i Frivilligcenter Langeland, og som derfor ikke opfatter omgivelserne som utrygge. Indtrykket var, at disse personer fandt det lettest at lade interviewet foregå i Frivilligcenter Langeland.

Interviewene tog udgangspunkt i en semistruktureret spørgeguide med en række spørgsmål, der vedrørende personen selv og hans/hendes sociale relationer, hverdag, aktiviteter, interesser, savn, ønsker og mobilitet. Spørgsmålene fungerede mest som en huskeliste, projektlederen kunne tage frem, hvis hun var i tvivl om, hvorvidt de centrale emner var dækket

ind. Interviewet havde derfor mere karakter af en samtale end et egentligt interview, og dette var da også hensigten for at få interviewpersonen til at føle sig godt tilpas og åbne så meget op som muligt. Ofte varede besøgene cirka to timer.

I tillæg til interviewene er der hentet information fra planlagte eller ikke-planlagte samtaler med enkelte personer og grupper af personer i målgruppen samt fagpersoner, som projektlederen har opsøgt. Dette er fx fra samtaler med forskellige brugere af Frivilligcenter Langeland, besøg i lokale foreninger, besøg på et kommunalt aktivitetscenter, samtaler med kommunale frontmedarbejdere og samtaler med foreningsfrivillige med stor kontakt til mennesker i målgruppen. Alle disse samtaler har bidraget til et bredt billede af livet og udfordringer for sårbare seniorer.

Herudover har projektlederen været med kommunens forebyggelseskonsulenter på hjemmebesøg hos syv sårbare seniorer, hvor hun fik lejlighed til at tale med personerne om de samme emner, som i de planlagte interviews. Personers erfaringer fra disse mere uformelle samtaler er også medtaget i den samlede analyse af målgruppens sårbare seniorer.

Gennemsnitsalderen for de interviewede er i starten af 80'erne, den yngste 67 år og den ældste 88 år. Geografisk er fordelingen jævn, dvs. der deltog personer fra både nord, syd og midt på Langeland samt i by- og landområder. Lidt flere af de interviewede er kvinder end mænd.

Ressourcerne hos de interviewede er meget forskellige – både socialt, fysisk, økonomisk mv. Nogle har "altid" haft relativt få ressourcer på et eller flere parametre, mens andre gradvist har oplevet en nedgang i nogle former for ressourcer, hvilket kan grupperes i forhold til nogle samlende karakteristika, der samtidig nuancerer målgruppens behov og interesser i forhold til social deltagelse – et socialt behov.

På kanten af målgruppen

Enkelte personer har efter eget udsagn "meget at se til" og er engageret i "meget" og virker ikke til at have hverken stor motivation eller tid til at skulle deltage i nye fællesskaber. Alligevel har de kontaktet projektlederen efter at have set annoncen i avisen el. lign. De vil gerne fortælle om deres liv før og nu, og hvad de går op i, men det er svært umiddelbart at karakterisere dem som ensomme eller socialt isolerede.

De bor alene på landet efter at have mistet ægtefællen for år tilbage. Måske har dette tab været med til at udløse et socialt tomrum. De savner måske en nærhed, som de ikke får opfyldt med de sociale relationer, de har nu. En nævner specifikt et ønske om at mødes med nogle mennesker, man kan have mere dybe og filosofiske samtaler og oplevelser med. Det virker dog til at være mere at udsprunget af en interesse, vedkommende har, end et socialt behov.

Enlige og uden motivation

Nogle har et tydeligt – og ofte udtalt – udækket socialt behov. Det er især personer, der har mistet en ægtefælle og nu bor alene. De er i 80'erne og er fysisk relativt velfungerende.

De har efter eget udsagn haft gode ægteskaber og har svært ved at vænne sig til en tilværelse alene. De fleste har nær familie på Langeland eller Sydfyn og har jævnlig kontakt til dem. Enkelte dog primært telefonisk, hvilket kan opleves som et savn.

De har mistet langt det meste af deres tidligere netværk, fordi de fleste er døde eller syge. De har måske en del bekendte, fordi de har boet i samme område i mange år, men det er ikke personer, de ses med. Måske har det også været ægtefællen, der "stod for det sociale". De vil gerne have mere social kontakt, men synes at mangle en indgang til det – og motivation, for det kan virke nemmere og trygt at gøre det, man plejer at gøre (dvs. at blive i hjemme). En synes især, at de mørke måneder kan være lange at komme igennem. For nogle kan det virke som en negativ spiral. Man kommer ikke så meget ud og bruger derfor sig selv mindre både fysisk og socialt. Man magter stadig mindre, og det bliver endnu sværere at komme ud og at få hverdagen til at fungere.

At indtræde i etablerede fællesskaber virker ikke som en oplagt løsning for denne gruppe. Nogle italesætter fx direkte, at man ikke har lyst til at tage til banko eller fællesspisning, fordi der er for mange mennesker, og det er svært at træde ind som "ukendt" – selvom de givetvis vil være bekendte med en del af personerne. Der vil sandsynligvis også være undergrupperinger, og det kan være svært at navigere i. Det er ikke nødvendigvis et forum, hvor det er nemt at have gode samtaler, særligt ikke, hvis man ikke er vant til at komme i sådanne sammenhænge.

Disse personer savner det nære fællesskab, dvs. en eller lidt flere personer, man kan have vedkommende samtaler med og evt. lave hyggelige aktiviteter med. Helst nogen, man har lidt tilfælles med. Men de ved ikke, hvordan de skal finde frem til sådanne fællesskaber, når de ikke ved, hvor og hvordan de skal opsøge det – og måske heller ikke har energien og motivationen til at være opsøgende på egen hånd.

Når fysikken og transporten sætter begrænsningen

Flere personer oplever at have fysiske udfordringer, som gør det svært at komme ud af huset til trods for, at de har relativt gode sociale og økonomiske ressourcer. De kan ikke gøre, som de kunne tidligere – de skal genfinde sig selv og lære at leve med deres funktionstab. De har ikke længere bil, men bruger rollator og el-scooter. De bor alene efter tab af ægtefælle. Det er personer, som klart giver udtryk for et ønske om at kunne "komme mere ud" til forskellige aktiviteter. Det er både bosatte i by- og i landområder.

De har tidligere været aktive. Det meste af deres netværk er nu personer, der enten er afgang ved døden eller ramt af sygdom. En har en besøgsven, men ellers ser hun ikke nogen de fleste af ugens hverdage. En anden har en veninde, der bor tæt på, som hun ses med, og hun er frivillig på det lokale plejehjem en gang om ugen, men hun har et større socialt behov end det.

Transporten er umiddelbart den primære barriere for, at de kan komme ud. For en kan en tur på få hundrede meter være svært overkommelig, særligt hvis det er koldt. En anden ønsker at blive transporteret længere afstande fx til det nærmeste aktivitetscenter, som ligger 10-15 km. væk.

De føler sig ikke trygge ved at bruge offentlig transport og gør det aldrig. Få bruger Flextrafik, selvom de er visiteret til det, fordi de finder det for bekosteligt, særligt hvis det er hver uge.

De ønsker at have nogen at køre med til aktiviteter, men ved ikke, hvem de skal spørge. Ønsket er både et praktisk ønske om at komme frem og tilbage, men det er også et ønske om at have nogen at følges med. Der gives blandt interviewpersonerne udtryk for, at det er hyggeligere og lettere at komme ud, hvis man har nogen at følges med.

Kognitivt svækkede

Enkelte er kognitivt svækkede, bl.a. som følge af demens. De kan føre relativt meningsfulde samtaler om deres liv før og nu, men tråden mistes undervejs. De har mistet deres partnere inden for en kort årrække. En bor nu i en mindre bolig i det område, personen altid har boet i og har stadig et netværk der bestående af venner, som personen ses med. Denne persons primære savn er den nærhed, der var med ægtefællen. En anden bor i et landområde uden bil og socialt netværk. Det er vanskeligt at tyde, om der er et udækket socialt behov og/eller en lyst til at være mere social.

Hørenedsættelse

En har nedsat hørelse og kan derfor ikke følge med i samtaler i større forsamlinger. Kun i små selskaber, hvor folk taler tydeligt, føler personen sig tryk. Er vedkommende usikker på, hvad der bliver sagt, undlader personer helst at sige noget, og dette fører til en følelse af social isolation. Vedkommende er ellers relativt udadvendt som person og er klar i hovedet, men har måtte stoppe med sine tidligere sociale aktiviteter, fordi den nedsatte hørelse gav en følelse af være udenfor. Vedkommende ser derfor færre og færre mennesker.

Ensomme ved siden af hinanden

Nogle bor i dobbelthus eller rækkehus i små områder med ældre- og handicapvenlige boliger i de lidt større byer. De er flyttet dertil efter at have mistet ægtefællen og har ikke nødvendigvis noget kendt netværk der. I disse områder er de fleste beboere ældre. Mange må formodes at bo alene, at være meget hjemme og en del også at have behov for hjemmepleje.

De beboere, som projektlederen har talt med, udtrykker, at man ikke rigtig kommer hinanden ved. Man ved nok lidt om dem, der bor tæt på én, men ofte hilser man bare på hinanden. Flere mener ikke, at de andre har interesse i at socialisere, selvom de egentlig godt selv kunne tænke sig at komme de andre mere ved. En har lyst til at putte sedler i folks postkasser for at høre, om der er nogen, der vil strikke eller drikke kaffe sammen, men vedkommende gør det ikke af frygt for at blive afvist.

Efter at have interviewet to personer i samme boligklynge, som projektlederen vidste, havde en fælles interesse, og som begge gerne ville mødes med andre beboere, forsøgte hun at føre dem sammen. Den ene trak sig desværre, inden de mødtes, da denne kendte vedkommende lidt fra en anden sammenhæng og ikke mente, de ville kunne have det godt sammen. Et "forsøg", der ikke gik godt, og som kan bidrage til indsigt i målgruppens forskellige former for sårbarhed.

Tilflyttere

Nogle er flyttet til Langeland, efter de er gået på pension. Det er både personer, som havde familie på øen, og nogen, som ikke havde netværk på øen, da de flyttede hertil. De har generelt et godt fysisk og psykisk helbred og ønsker sig et aktivt og udadvendt liv. Flere er singler. De udtrykker, at det ikke har været nemt at etablere et netværk på Langeland. En person, der i en alder af 70+ flyttede alene hertil uden at kende nogen, oplevede pludselig at være meget alene og have svært ved at opbygge – især nære – relationer.

I første omgang vidste disse personer ikke, hvor de skulle gå hen for at blive en del af et fællesskab. Hverken hos kommunen eller på biblioteket kunne der umiddelbart findes svar. En fandt frem til et frivilligt fællesskab via en annonce i Øboen måneder efter flytningen til Langeland.

Efterhånden er de blevet en del af frivillige fællesskaber og har det godt der. Men ofte bliver det ikke til mere end det, fordi de nære relationer er vanskelige at opbygge. En fortæller, at vedkommende har været proaktiv og inviteret nye bekendtskaber hjem til sig flere gange, og det har været hyggeligt. Men efterfølgende er der ikke kommet nogen invitation den anden vej, og på et tidspunkt mistede vedkommende motivationen til at blive ved.

Flere af ny-tilflytterne så gerne, at foreningslivet var repræsenteret fx på kommunens "ny-tilflyttermøde", så man relativt hurtigt efter tilflytning fik en ide om, hvilke fællesskaber, der eksisterer. Det, mener de, ville have været en hjælp for dem.

Transportforhold

Når man taler med kommunalt frontpersonale og foreningslivet forekommer transport at være en af de helt store udfordringer for mange for at kunne deltage i fællesskaber. Interviewene giver ikke indtryk af dette som den største udfordring, men disse kan heller ikke forventes at give et repræsentativt billede på dette område.

Mange har stadig egen bil og kan rent praktisk transportere sig fra a til b – eller stiller sig tilfreds med de øvrige transportmuligheder, de har. Samtidig lader der til at være en relativt stor gruppe, der ikke kommer af sted til aktiviteter, fordi transportmulighederne ikke passer til deres ønsker.

Der er mange nuancer. En del med bil ønsker ikke at køre længere ture eller i mørke. Nogen uden bil har i stedet en el-scooter og er mobile på mindre afstande, men længere ture eller kulde kan være udfordrende på en el-scooter.

Få bruger offentlig transport. Busstoppestedet er måske kilometer væk, og selv få hundrede meter kan være uoverkommeligt, hvis man er dårligt gående. Mange har desuden aldrig været vant til at tage bussen, så at begynde som 80-årig kan virke fjernt for nogle. Desuden bemærker flere, at busserne kun har få afgang, og at det er svært at komme med bus hjem, hvis man har været til et aftenarrangement, fordi de sjældent kører om aftenen.

Nogen er visiteret til Flextrafik, men det kræver en relativt dårlig funktionsevne. Nogle af de interviewede, der er visiterede, er glade for ordningen og bruger den en gang imellem. Andre finder det for dyrt, fx nævner en ældre, der bor i "en ende" af øen, at en tur frem og tilbage til Rudkøbing koster 200 kr., hvilket vedkommende finder for omkostningsfuldt.

Man må antage, at for nogle er FlexTrafik ikke en løsning, der kan bruges hver uge grundet de økonomiske omkostninger. Blandt kommunalt frontpersonale hører jeg dog også det argument, at benyttelsen af FlexTrafik ikke nødvendigvis er dyrere end omkostningerne ved at eje og anvende egen bil, som mange jo tidligere har gjort det. Dette tyder på, at det måske ikke er beløbet i sig selv, men også andre faktorer der har indflydelse på, om FlexTrafik benyttes.

Et stående tilbud fra en række menighedsråd i Langeland Kommune er den såkaldte "kirkebil" (taxakørsel) – et tilbud til alle om gratis at blive bragt fra hjemmet til og fra gudstjeneste og andre arrangementer i kirkeligt regi. En præst fortalte mig, at kirkebilen i hans område yderst sjældent blev benyttet på trods af, man forsøgte at "reklamere" for muligheden og ikke stillede

nogen krav om, hvem der kan bruge bilen. Præsten mente, det skyldtes en beskedenhed hos de fleste mennesker om, "der nok er andre, der har mere brug for det end mig" samt at man ikke vil være til besvær. I et af interviewene fortalte interviewpersonen at vedkomne ønskede at tage til gudstjeneste og andre kirkelige arrangementer, men fandt ikke at have nogen oplagte transportmuligheder. Projektlederen opfordrede vedkommende til at benytte det åbne tilbud om kirkebilen. Interviewpersonen kendte godt til tilbuddet, men ville ikke være bekendt at benytte det, da vedkommende fandt det omsonst at en taxa skulle køre så mange kilometer blot for hendes skyld – og hun i øvrigt godt kunne tage bussen, hvis den ellers passede tidsmæssigt (dette gjorde vedkommende dog ikke). Kun hvis kirkebilen alligevel skulle samle nogen op i personens nærområde, kunne vedkommende gå med til at køre med.

En del – både interviewpersoner og frivillige i foreningslivet – fortæller, at mange arrangerer at køre sammen privat. Nogle er gode til "at fylde bilerne op", fx naboer eller andet netværk, som skal til samme aktivitet. En sådan form for samkørsel har dog også sine begrænsninger, især for dem, der ikke kender nogen, de kan eller vil spørge, om de kan køre med.

Mange giver udtryk for, at de savner den kommunalt finansieret bus, der indtil 2011 kørte borgere, der ikke kunne komme frem ved egen hjælp, til kommunens tre aktivitetscentre. Ifølge lederen af aktivitetscentrene har afviklingen af bussen betydet en kraftig nedgang i antallet af brugere på aktivitetscentrene. Bussen var en praktisk og billig foranstaltning for særligt de borgere, der var fysisk svage. Men derudover var den også en håndsrækning til de borgere, der af andre årsager havde svært ved at komme ud i fællesskaberne. Bussen var et sted, man kunne skabe sociale relationer og betød, at man ikke kom alene frem til centret.

Barrierer for deltagelse i fællesskaber

Det er ofte et kompleks af faktorer, der gør, at interviewpersonerne ikke har det sociale liv, de kunne ønske sig. På baggrund af målgruppeinterviewene og samtaler med personer, der fagligt eller frivilligt arbejder eller har arbejdet med målgruppen, kan man fremhæve følgende forhold af særlig betydning:

- Mangler nogen at følges med: Både motivation og tryghed ift. at komme i et (nyt) fællesskab kan øges, hvis man har nogen at følges med. Undersøgelser peger desuden på denne faktor som en af de mest betydningsfulde for at komme i gang med aktiviteter.
- Manglende energi og motivation: Det kræver meget at lære nye mennesker og fællesskaber at kende, særligt hvis man ikke (længere) er vant til det og har få sociale relationer. "Det er lettere at blive hjemme, og det går jo også fint nok".
- Man har en ide om, at det er svært at komme ind i eksisterende fællesskaber som ny: En tankegang, som især kan fylde, hvis man er "ude af træning" med at være i sociale sammenhænge eller måske er socialt tilbageholdende som person.
- Man er blevet enlig: Oveni sorgen og det menings- og energitab, det kan medføre, kan den afdøde også have været den, der i høj grad "stod for det sociale". Det kan være svært for den efterladte at vedligeholde.
- Langeland – et lille samfund: Nogen har fra tidligere dårlige oplevelser med et fællesskab som helhed eller med enkeltpersoner. En særlig udfordring i et lille samfund som Langeland er, at risikoen (i hvert fald den oplevede risiko) for at støde ind i disse fællesskaber eller personer er relativt stor, fordi antallet af fællesskaber og personer er

relativt lille. Denne risiko eller usikkerhed om, hvem man kan møde, kan hos nogle kan være en barriere for at søge ind i nye fællesskaber.

- Manglende kendskab til lokale aktiviteter og fællesskaber: Særligt for ny-tilflyttere, der ofte er ”yngre” seniorer og har mere mod på at indgå i nye fællesskaber. Men kan også være sådan blandt seniorer, der ikke har noget netværk at få information fra, og som ikke selv opsøger den.
- Fysiske udfordringer, der kan gøre det svært at være væk fra hjemmet: Smerter, hørenedsættelse, behov for pleje, ringe mobilitet, hyppig toiletrang, kørestolsbrugere osv.
- Demens og andre kognitive svækkelser, der kan være en udfordring i sociale sammenhænge.
- Syg ægtefælle: Betyder at man måske er bundet til hjemmet og/eller ikke har det mentale overskud, der skal til for at indgå i fællesskaber.
- Transport – praktisk: Mange mangler transportmuligheder. En praktisk foranstaltning, der handler om at komme fra a til b – og tilbage igen.
- Transport – socialt: Selvom man har en bil, kommer man ikke nødvendigvis af sted. Hvis man følges med andre, kan transport være en social begivenhed, som kan øge motivationen for at komme af sted og styrke fællesskabet.

Alene eller alene? Med udgangspunkt i det enkelte menneske

At være alene eller socialt isoleret er ikke ensbetydende med, at man føler sig alene. Det blev i interviewene tydeligt, at det er meget forskelligt, hvor stort et behov for social kontakt, den enkelte har. Dette kan tænkes at afhænge af, hvor aktiv man tidligere har været, ens fysiske og mentale energiniveau samt om man accepterer, at de sociale muligheder som 65+ kan være væsentligt reducerede, medmindre man aktivt forsøger at modvirke en sådan reduktion.

Det er ikke nødvendigvis en nem øvelse at vurdere, om en persons ”alenehed” er uønsket, selvvalgt eller et sted derimellem – og hvornår man skal forsøge at motivere personen til et rigere socialt liv. Uanset hvad er et tiltag nødt til at foregå på personens præmisser og man må derfor spørge yderligere ind til situationen for at få en større afklaring af situationen.

Behov for nære fællesskaber

Det er projektlederens indtryk, at en stor del af seniorerne med et udækket socialt behov har svært ved at se sig selv som nye i eksisterende fællesskaber. Det virker som for stor en mundfuld at blive en del af et etableret, ”fasttømret” fællesskab, ofte med mange deltagere. Man frygter, at man ikke vil have nogen at tale med, eller har en idé om, at man ikke vil passe ind i fællesskabet. At opnå nærhed i en relation kan desuden virke som en mere fjern mulighed, hvis man er blandt mange nye mennesker på én gang, hvor de fleste andre kender hinanden.

Mange kunne have brug for en positiv oplevelse ift. det at være sammen med andre, fordi det kan give mod og lyst til flere sociale oplevelser, så hvordan kan man skabe rum til, at flere kan få positive oplevelser, som de kan bygge et engagement videre på?

Det kan være nemmere at opnå nærhed i en mindre gruppe af mennesker, fordi man er "tvunget" til at tale med de få mennesker, der er, og ikke kan forsvinde i mængden. Færre mennesker kan virke mere trygt og mindre overvældende, særligt hvis man ikke er vant til nye sociale sammenhænge. En mere realistisk mulighed for en række seniorer er at blive en del af et mindre fællesskab, hvor alle er "nye" samtidig og dermed mødes på mere lige vilkår, gerne i lokalområdet, så ingen skal transportere sig langt. Ideelt set deler personerne i nogen grad interesser, livssyn mv., og aktiviteten i en gruppe afhænger af de mennesker, der er med. En mulighed, som flere interviewpersoner har sagt, de gerne vil tage imod, hvis tilbuddet oprettes.

Hovedformålet med en gruppe skulle være at give deltagerne en oplevelse af, at det kan være rart at mødes med andre (nye) mennesker. Velfungerende grupper kunne bevare fællesskabet, og/eller enkelte deltagere kunne få mod på at begive sig ind i det eksisterende foreningsliv alene eller sammen med andre fra gruppen.

Med i eksisterende fællesskaber

En del seniorer formodes – med en målrettet indsats – at kunne indgå i eksisterende fællesskaber. Det gælder måske særligt de "yngre" seniorer, som fx er tilflyttere, og seniorer, som stadig har det sociale overskud, det kræver at komme som ny i et etableret fællesskab. Måske kan man også i nogle tilfælde matche en særlig en interesse, en seniorer har, med et bestemt foreningstilbud – dog tyder meget på, at aktiviteten ikke er det mest afgørende, men mere rammerne for og forventninger til det sociale aspekt omkring aktiviteten.

For denne gruppe, der er mere parate til at indgå i eksisterende foreninger, kan man ikke regne med, de selv tager initiativet, eller også har de svært ved at finde det rigtige tilbud til netop dem. Måske ønsker de én at følges med de første par gange eller blot at vide, at der er en fra fællesskabet, der vil tage imod dem og hjælpe dem lidt i gang de første gange. Det kan give en tryghed og en oplevelse af, at man er ønsket og velkommen.

Der er mange rigtig gode fællesskaber derude, som har betydning for mange mennesker, og som har plads til flere. Der er et potentiale her – men det kræver en indsats og motivation fra foreningslivet, for de skal være aktive i at række ud til seniorerne og invitere dem inden for i foreningsfællesskabet.

At komme frem – fra sofa til fællesskab

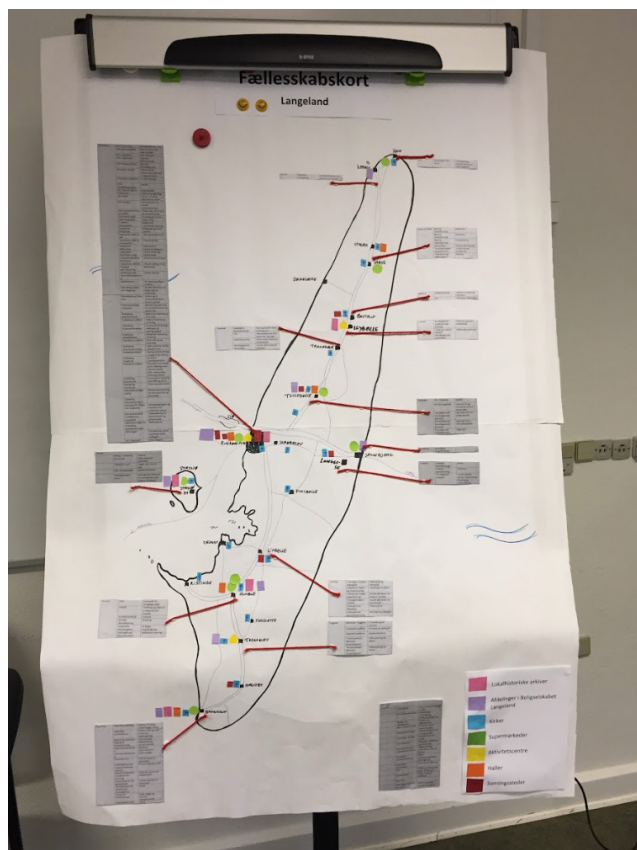
Det er tydeligt, at transport ikke blot er en praktisk foranstaltning. Det kan meget mere. At have en aftale med nogen om at følges kan være det, der gør, at man kommer af sted – og det kan både gælde den, der kører bilen såvel som passageren (eller hvilket transportmiddel, man nu benytter sig af).

Derfor kan der være mening i at se på transport som en faktor, der har potentiale til at få folk ikke bare fra hoveddøren til fællesskabet, men også fra sofaen til hoveddøren. Sidstnævnte er måske nok den korteste vej, men kan mentalt føles som den længste, som en interviewperson udfoldede det.

Med den nye viden om den primære målgruppe

Som det fremgår af den kvalitative analyses fund fremtræder målgruppens sociale behov differentierede og der er behov for at foretage justeringer i projektets anden fase sammenholdt med den nye viden om projektets sekundære målgruppe.

Kortlægning af foreningsfællesskaber - fællesskabskortet

NY VIDEN OM DEN SEKUNDÆRE MÅLGRUPPE

Denne analysedel sætter spot på foreningsfællesskaberne i Langeland Kommune.

Ifølge projektbeskrivelsen skal analysen afdække følgende:

1. Udfordringerne for fællesskaberne for at være åbne for nye deltagere og bidragsydere.
2. Relevante pilotområder herunder eksisterende foreninger og tiltag på øen, som ønsker at samarbejde omkring projektet.

Data til analysen kommer hhv. fra et elektronisk spørgeskema udsendt til ca. 130 foreninger i kommunen, fra samtaler med personer i foreningslivet eller andre fællesskaber samt fra besøg foretaget i en række fællesskaber af projektlederen. Det te grundlag udgør kun en brøkdel af de hundredvis af foreninger og uformelle fællesskaber, der eksisterer i kommunen, derfor skal undersøgelsen bruges til at præsentere (og ikke repræsentere) et billede af foreningsfællesskaberne, som kan sammenholdes med den nye viden om den primære målgruppe.

Spørgeskema til foreninger

Omkring 1. november 2019 udsendtes et elektronisk spørgeskema til ca. 130 foreninger i Langeland Kommune. Alle foreninger i Foreningsvejviseren samt foreningerne under folkeoplysningsloven modtog spørgeskemaet. I løbet af en måned besvarede 33 foreninger spørgeskemaet.

Spørgeskemaet handlede især om foreningernes formål, målgruppe og praksis for hvervning af nye medlemmer.

Formålet med spørgeskemaet var dels at få viden om foreningerne og deres evt. fokus på og metoder til at få nye medlemmer. Dels at gøre opmærksom på projektet og dets relevans for foreningslivet, hvilket skete gennem den følgemail, der fulgte med spørgeskemaet. Spørgeskemaet gav desuden mulighed for at angive en kontaktperson for foreningen, som vi kunne kontakte fremover vedr. projektet. På den måde fik vi muliggjort etableringen af en direkte kontakt ind i den enkelte forening, som vi kunne trække på i det videre projektforløb gennem personlig henvendelse, hvilket fungerer mere målrettet end generaliserede mails.

Resultaterne af spørgeskemaundersøgelsen præsenteres i det følgende.

Foreningernes alder og formål

Foreningernes alder spænder jævnt fra at have eksisteret mere end 100 år til at være stiftet inden for de seneste 10 år.

Næsten halvdelen (47 %) af foreningerne angiver "Socialt samvær eller netværk" som et af foreningens omdrejningspunkter. Mange angiver også "Andet", hvilket ofte uddybes som en specifik interesse fx gamle landbrugsmaskiner, professionelt teater, kreative kurser eller havearbejde og viden om medicinske planter. Ellers er oplysning og viden, kultur, sport samt socialt arbejde de mest almindelige kategorier.

Medlemmer

Den største forening har 3000 lokale medlemmer, 14 foreninger har 100-325 medlemmer, 10 foreninger har 30-75 medlemmer og 7 foreninger har 18-25 medlemmer.

50 % af foreningerne har flest medlemmer i alderen 65+ år, 29 % har flest i alderen 18-65 år, mens 12 % har flest børn og børnefamilier i målgruppen.

Nye medlemmer og frivillige

Mere end halvdelen (53 %) af foreningerne har fået nye medlemmer inden for den seneste måned. I den anden ende af skalaen er der for 21 % af foreningerne gået mellem 3 måneder og et år, siden man sidst har fået et nyt medlem.

Størstedelen (74 %) af foreningerne, heriblandt de fleste, der har flest 65+ i målgruppen, svarer, at de gerne vil have flere til at yde en frivillig indsats i foreningen. 6 % er ikke interesserede i flere frivillige, mens resten svarer "ved ikke".

I 82 % af foreningerne kommer nye medlemmer ved, at eksisterende medlemmer rekrutterer nye. I 76 % af foreningerne henvender nye medlemmer sig, fordi de har hørt om foreningen via venner, familie mv. 47 % har åbne arrangementer, hvor man kan komme og opleve foreningen. Ser man alene på foreningerne med flest 65+, er dette også de mest brugte metoder til at rekruttere nye.

Det er primært foreningerne med flest medlemmer under 65 år, der svarer, at de proaktivt opsøger mennesker, der måske kunne have interesse i foreningen. Det er altså ikke en brugt metode blandt foreninger med flest 65+.

I 27 % af alle foreningerne bruger man annoncer i trykte medier og på internettet, dog er der ingen foreninger med flest 65+ i målgruppen, der annoncerer på internettet. Kun én forening benytter sig af husstandsdelte annoncer. Denne forening beskriver, at de ved at uddele annoncer i udvalgte områder fik gang i motionstræning for 60+.

Adgang til foreningen

Alle foreninger angiver, at nye medlemmer til enhver tid kan melde sig ind i foreningen.

29 % af foreningerne svarer, at kørestolsbrugere kan deltage i foreningens aktiviteter. Hos 18 % er dette ikke en mulighed, mens det for 53 % vedkomne afhænger af arrangementet.

Næsten en fjerdedel (24 %) af foreningerne har en ordning, så personer, der har svært ved selv at komme til en aktivitet, kan få hjælp til transport. I de fleste tilfælde er det samkørsel i private biler. Omkring halvdelen af foreningerne med en transportordning har flest personer under 65 år blandt medlemmerne, dvs. personer uden for projektets målgruppe.

Opsamling

Omkring halvdelen af foreningerne angiver direkte socialt samvær eller netværk som et omdrejningspunkt for foreningen. Selv hos de fleste af de foreninger, der ikke angiver dette som et omdrejningspunkt, må man gå ud fra, at det alligevel er en sideeffekt af deres aktiviteter. Dette gælder fx en patientforening og en række foreninger, der har meget specifikke interesser eller aktiviteter som omdrejningspunkt.

Halvdelen af foreningerne har flest seniorer medlemmerne. De fleste foreninger, herunder også de med flest ældre medlemmer, ønsker flere frivillige i foreningen. Dette vidner om, at der behov og plads til flere også i den ældre aldersklasse.

Skellet mellem at være medlem og frivillig er i mange foreninger ikke skarpt opdelt, og derfor kan denne skelnen i undersøgelsen forekomme kunstig og har måske ikke været klar for de foreninger, der har svaret. Man kan gå ud fra, at nye frivillige ofte rekrutteres blandt medlemmerne – som nogen, der kender nogen.

Det mest normale er, at nye medlemmer rekrutteres via eksisterende medlemmer, og at de kommer til via familie og venner – to muligheder, der også kan have en del overlap, idet familie og venner ofte er medlemmer. Åbne arrangementer er også en brugt metode.

Det er påfaldende, at kun få foreninger med flest ældre medlemmer proaktivt rekrutterer nye, idet dette er en mere brugt metode i foreninger med yngre medlemmer. Måske kan man lære noget af den ene sportsforening, der med succes husstandsomdelte flyers – det virker måske mere direkte og opfordrende end andre måder at annoncere på, særligt blandt den ældre del af målgruppe, hvor alle ikke kan forventes at være på elektroniske medier.

Foreningsbesøg

Projektlederen har besøgt en række foreninger og fællesskaber rundt på øen, hvor medlemmerne eller brugerne primært har været ældre mennesker.

Ved foreningsbesøgene har projektlederen oftest deltaget i et arrangement, der i forvejen var planlagt. De fleste steder har det sociale – og ikke en speciel aktivitet eller interesse – været omdrejningspunktet. Der er mange typer fællesskaber, som projektlederen ikke har nået at besøge, fx mere aktivitetsorienterede fællesskaber, som kunne have givet et andet billede af foreningslivet.

På enkelte besøg var projektlederen programsat med et egentligt oplæg. Oftest præsenterede hun sig selv kort og fortalte hvorfor, hun var der; nemlig for at få en fornemmelse af netop dette fællesskab på Langeland, hvem der kommer der og hvorfor, og hvem der er drivkræfterne bag. Ofte havde hun gode, uformelle samtaler herom med flere af deltagerne og ikke mindst "ildsjælene" i foreningslivet.

Fællesskabets form

Det er projektlederens indtryk, at de fællesskaber, hun besøgte, betyder meget for de fleste af de personer, der kommer der, mange gennem år eller årtier. Aktiviteterne er "forudsigelige" forstået på den måde, at man oftest er det samme sted (forsamlingshus, fælleshus el. lign.) og har en fast plan for, hvad man laver og i hvilken rækkefølge. Man har mere eller mindre faste pladser.

Der synges ofte et par sange fra en sangbog, fx i starten og slutningen af arrangementet.

Det er tit de samme personer, der gennem mange år har stået for planlægning og "afvikling" af aktiviteter og arrangementer. En del steder betales der et lille beløb for kaffen, og brødet til kaffen medbringer man selv. Indtrykket er, at udgifterne generelt holdes på et lavt niveau, hvor de fleste kan være med.

Når den første kop kaffe er drukket, går en konkret aktivitet måske i gang: folk deler sig op i mindre grupper og spiller spil eller laver forskellige former for håndarbejde, mens der snakkes. Andre steder forsøger man hver gang at have et oplæg fra en udefrakommende.

Disse former er noget, der skaber tryghed og genkendelighed for deltagerne, måske også i nogen grad for nye deltagere. Men de relativt faste strukturer, herunder de faste siddepladser og en naturlig "klikdannelse" blandt medlemmerne, kan også gøre fællesskabet ufleksibelt og sværere at gennemtrænge som ny.

Mænd og kvinder

Langt de fleste deltagere i denne typer fællesskaber er kvinder – nogle steder udelukkende kvinder. De er godt oppe i årene (de fleste i 80'erne eller ældre). Ofte spurgte projektlederen til fraværet af mænd, og svarene var ofte de samme, nemlig at de fleste deltagere havde mistet deres ægtefælle, som tidligere havde været med. Andre kunne ikke få deres mænd med (de hellere ville være derhjemme). Mange havde desuden en viden om, at der sad enlige mænd derude, men heller ikke de "var til at få med". Nogen mente, at mænd havde brug for andre typer fællesskaber med en konkret aktivitet som udgangspunkt, som fx at gå i værksted eller til billard. Måske havde projektlederen mødt flere mænd, hvis hun har været ude i flere forskellige foreninger – måske ikke. Derfor er der værd at forholde sig til overrepræsentationen af kvinder i det frivillige arbejde sammenholdt med Langelands demografiske udvikling, hvor der virker lige til, at der skal gøres en aktiv indsats for at få flere mænd med i foreningslivet fx gennem målrettede fællesskaber udelukkende for mænd.

Transport

En del deltagere kunne ikke selv komme frem til aktivitetsstedet, heriblandt var nogle meget dårligt gående. Disse personer blev ofte hentet ved hjemmet af andre deltagere i nærheden. Ingen, projektlederen hørte om, kom til aktiviteten vha. FlexTrafik. Der var altså en stærk tendens blandt deltagerne til at køre sammen, men det har mennesker, der ikke kender nogen, jo ikke gavn af – hvilket igen understreger udfordringen for dem, der ikke har et netværk.

Ofte spurgte projektlederen ved besøgene, hvilke barrierer deltagerne troede var størst ift., at seniorer i lokalområdet kunne deltage i fællesskaberne. Her blev manglende transportmuligheder som en praktisk udfordring næsten altid nævnt som det første. Lidt længere hen i samtalen blev det som regel tydeligt, at det i mange tilfælde måske ikke (kun) var det praktiske, men i lige så høj grad det sociale aspekt i forhold til at følges med nogen, der udgjorde en barriere for deltagelse af sårbare seniorer.

Plads til flere?

De fleste steder fandtes et udtalt ønske om at få flere medlemmer, herunder også frivillige. Ikke mindst fordi deltagerne blev ældre, og nogle naturligt faldt fra. Måden, man forsøgte at rekruttere nye på, var oftest ansigt til ansigt fx i samtale med naboen, og mere sjældent gennem en annonce i lokale medier.

Foreningerne ville altså gerne være åbne for nye medlemmer, og flere var opmærksomme på, at hvis nye tilmeldte sig, sørgede man for at byde personen velkommen og anvise vedkommende en plads. Men det må alligevel være vanskeligt eller udfordrende at deltage som ny, når så mange i fællesskaberne har kendt hinanden gennem mange år og kender hinandens historie og slægtskab.

Projektlederen kunne under sine foreningsbesøg fornemme, hvordan snakken om bordet ofte kom til at handle om fælles bekendtskaber og slægtninge i lokalområdet eller anden "intern" og indforstået snak. Det er naturligt og kan være gode samtaler for dem, der er med i dem. Men for en udefrakommende kan det opleves som svært at bryde ind med et relevant eller interessant indslag. Siger man som ny ikke meget, føler man sig måske i risiko for at virke uinteressant for eller uinteresseret i fællesskabet – en risiko, der måske er reel.

At skabe plads til nye

Der eksisterer således nogle ubevidste eller ufrivillige strukturer i foreningslivet, der får fællesskabet til at virke mere lukket, end fællesskabet selv ønsker det er. Man har måske en ide om, at aktiviteterne i ens forening henvender sig til en bred målgruppe, imens realiteten er, det er svært at trække nye til. Måske kan ganske små justeringer, som bryder med de lidt lukkede strukturer betyde, at nye kan se sig selv i fællesskabet. Balancen er hårfin, idet det også kan være sundt og afgørende for et velfungerende fællesskab, at der værnes om og holdes fast i det, der er.

En afgørende faktor for at få flere med i et fællesskab er, at der er velvilje og motivation i fællesskabet til at gøre en indsats for sagen, og det fornemmede projektlederen, at der var hos mange foreninger. Herefter kan der være behov for (målrettet) hjælp udefra til fællesskaberne ift. rekruttering, velkomst og fastholdelse af nye medlemmer.

Barrierer for fællesskaber for at være åbne

Det kan være fint og nødvendigt for et fællesskab at lukke sig om sig selv, hvis det er det, der betyder, at fællesskabet fungerer. Også for fællesskaber, der gerne vil have nye deltagere og bidragsydere, kan det være gunstigt at have visse "grænser", fordi det skaber en tryghed for medlemmerne og samtidig kan gøre det mere tydeligt for potentielt nye medlemmer, hvad fællesskabet går ud på, og hvilke (uskrevne) "regler" der gælder.

Ud fra besøg i foreninger og samtaler med både ildsjæle og deltagere i fællesskaber (og personer i målgruppen) har projektlederen fået et indtryk af nogle af de barrierer eller udfordringer, fællesskaberne står over for ift. at være åbne over for nye deltagere og bidragsydere, hvor særligt følgende forhold er af betydning:

- Statiske fællesskaber - medlemmerne: En fast medlemsskare, der sjældent får nye medlemmer, lukker sig automatisk mere om sig selv, og virker også mere lukket set udefra. Medlemmerne bliver stadig mere sammentømrede og danner måske klikker, hvilket gør det svært at komme ind som ny.
- Statiske fællesskaber – formen: Faste siddepladser og fastlagte mønstre omkring den konkrete aktivitet kan virke ekskluderende over for potentielt nye.
- Manglende proaktivitet ift. at rekruttere nye: Nogle fællesskaber, særligt de med en målgruppe på 65+, "glemmer" eller har ikke ressourcer til at fokusere på aktivt at rekruttere nye medlemmer.
- Manglende opfindsomhed ift. at rekruttere nye: Gamle vaner for rekruttering af nye medlemmer virker måske ikke mere, fordi nogle typer af medlemmer i dag kommer ad andre veje og motiveres af andre faktorer.
- Nærhed i store forsamlinger: Det kan være en udfordring at skabe rum for nærværende samvær i store forsamlinger (banko, fællesspisning mv.), særligt for personer, der fx ikke kender nogen eller har svækket hørelse.
- Prædefinerede opfattelser eller fordomme om fællesskaberne: Ikke alle udestående ser sig selv som potentielt nye medlemmer, fordi de har en forudfattet opfattelse af, hvilken type mennesker, der kommer i fællesskabet. Man ser måske fx ikke sig selv som ligeså "gamle" som de eksisterende medlemmer og føler sig derfor ikke i målgruppen – selvom de måske ville passe fint ind.
- Manglende tilbud til mænd: Mange fællesskaber orienterer sig (uudtalt) mod kvinder. Måske er der for få fællesskaber, der tiltaler mænd og/eller begge køn samtidig, eller måske formidles de eksisterende tilbud ikke på en måde, der tiltaler mænd.

Med den nye viden om den sekundære målgruppe

En præmis for projektet som helhed er, at det er eksplorativt og således ikke lægger en fast retning eller opererer med prædefinerede "løsninger". Derimod er det den viden, der er opnået i projektets første fase, som skal danne grundlag for det videre forløb. Desuden er ideen med projektet, at løsningerne skal etableres gennem et samarbejde med de involverede aktører, dvs. Frivilligcenter Langeland, foreningslivet, borgere, målgruppen, kommunen m.fl., hvor de enkelte løsninger skal tage udgangspunkt i de ressourcer, ideer og muligheder, der er lokalt.

Identifikation af mulige pilotområder, herunder foreninger, tiltag og ildsjæle, der er villige til at indgå i lokale såkaldte "pilotprojekter" eller arbejdsgrupper har været svært, fordi projekterne ikke er definerede. Ja, vi skal få flere seniorer ind i lokale fællesskaber – men hvordan kan vi gøre det i de enkelte lokalområder? Det er ikke nemt at rekruttere fx frivillige (for slet ikke at tale om kommunale medarbejdere) til at bruge deres sparsomme tid på et projekt, som per definition er uklart.

Projektlederen har talt med mange foreninger og ildsjæle, der har en interesse i projektet og synes, det er et kærkomment tiltag. Mange har også selv ønske om at få nye medlemmer, herunder fra projektets målgruppe. Og en del har udtrykt velvilje ift. at bidrage til projektet, dog uden at konkretisere hvordan dette kunne foregå.

Fra både projektleder og fællesskabernes side mangler der derfor at blive bragt konkrete ideer og tiltag på bordet – på den måde får alle noget at forholde sig til.

Med de to analyse af henholdsvis den primære og den sekundære målgruppe har vi fået en ide om, hvilke udfordringer der er for såvel målgruppen ift. at komme ind i fællesskaber og for fællesskaberne ift. at være åbne for nye medlemmer fra målgruppen.

NY VIDEN OM DEN TERTIÆRE MÅLGRUPPE

En af projektets præmisser er, at det skal udvikles og også gerne forankres i samarbejde med Langeland Kommune. Kommunen ligger inde med mange for projektet potentielt værdifulde ressourcer, herunder viden om projektets målgruppe, mange direkte kontaktflader til målgruppen og eksisterende "systemer", hvor mulige nye tiltag ift. at nå projektets mål kunne indarbejdes og forankres.

Samarbejde indtil nu

Allerede i fase 1 har kommunen været en vigtig sparringspartner og har ydet hjælp på flere områder:

1. Styregruppen tæller tre repræsentanter fra kommunen, herunder to faglige medarbejdere og en politisk repræsentant.
2. Kommunale fagpersoner, herunder embedsmænd, ledere og sundhedsprofessionelle, har leveret viden om målgruppen og de kommunale systemer og arbejdsgange, der knytter sig til målgruppen.
3. Frontpersonale, herunder især forebyggelseskonsulenter, men også hjemmepleje, demenskoordinator, visitatorer og træningsterapeuter har hjulpet med formidling af projektet til målgruppen samt rekruttering af interviewpersoner.

Fremtidige samarbejdsmuligheder

I resten af projektperioden vil samarbejdsformerne fra fase 1 stadig være særdeles relevante.

Styregruppen vil fortsat have møder, og kontakten til kommunale fagpersoner ift. (ad hoc) ideudveksling og sparring, der vil fortsætte. Samarbejdet med frontpersonalet, som er i direkte kontakt med målgruppen, har potentiale til at udvikle sig.

Konkret kunne man se på nuværende tidspunkt se følgende fremtidige samarbejdsmuligheder for sig:

1. Systematisk samarbejde med frontpersonale om opsporing af personer i målgruppen, der med en indsats kunne indgå i nye eller eksisterende fællesskaber, samt løbende motivation af disse personer til at indgå i fællesskaber.
2. Kommunale medarbejdere som deltagere i lokale arbejdsgrupper eller erfaringsgrupper. En lokal arbejdsgruppe kan bestå af forskellige "ressourcepersoner" (fx fra foreningsliv, målgruppen, frivillige, præst/menighedsråd, erhvervsliv, kommunen), der arbejder på lokale tiltag for at få flere seniorer med i lokale fællesskaber. En erfarings- eller videngruppe kan bestå udelukkende af kommunale medarbejdere, som kan levere faglig viden og input til bestemte tematikker i projektet i en proces faciliteret af fx projektleder.

Afhængig af konteksten for grupperne kunne deltagerne være enten kommunale frontmedarbejdere, faglige medarbejdere i forvaltningen samt ledere i forvaltningen eller på hjemmepleje/plejecentre.

3. Samarbejde vedr. Boblberg, der er en digital platform for fællesskaber, og som efterhånden mange kommuner har oprettet "abonnement" på. Boblberg kan bruges til at give et overblik over formelle og uformelle fællesskaber i ens nærområde, og man kan som borger, forening/fællesskab eller kommune (fx plejehjem) efterlyse lige netop den type ven, medlem, frivillig eller fællesskab, man ønsker, ved at oprette en såkaldt bobl. Boblberg kan også bruges som et redskab af fx hjemmepleje og forebyggende sundhedskonsulenter (på tablet eller smartphone) til at formidle muligheder for borgere for at blive en del af et lokalt fællesskab – eller hjælpe borgere til selv at oprette en bobl.
4. Samarbejde vedr. nye transportmuligheder for borgere i projektets målgruppe. Fx afdække mulighederne for udlån/leje af kommunale eller plejecentres minibusser til foreninger – busser som ofte står ubrugte hen, og som plejecentre gerne ser en øget brug af.

Projektet er tænkt som et samskabelsesprojekt med kommunen som deltager. Udfordringen her er, at projektet er forankret hos Frivilligcenter Langeland, og ethvert initiativ forventes dermed at komme fra Frivilligcenter Langeland. Den foreløbige erfaring ift. at indlede samarbejder med kommunen i projektet er, at et forslag om samarbejde fra Frivilligcenter Langelands side bør være så konkret som muligt, så antallet af "ubekendte" faktorer for kommunen minimeres. Fx i forhold til hvor lang tid, det forventes at den enkelte medarbejder at bruge på det, hvornår, hvordan samt hvordan skal det evt. finansieres osv.

NYE VEJE I PROJEKTET

På baggrund af den nye viden genereret i projektets første fase vedrørende målgrupperne, er der fremkommet et særligt potentiale i forhold til nedenstående indsatser, som nuancerede de tre oprindeligt udtænkte pilotprojekter i anden fase af projektet. Pilotprojekterne skulle udgøre fundamentet for forankringen af tiltag i tredje fase, der skulle understøtte sårbare seniorers deltagelsesmuligheder i foreningslivets fællesskaber.

Indsatserne kan således i større eller mindre grad involvere deltagere fra den primære og den sekundære målgruppe og er orienteret mod mere nuancerede forståelser af, det at være "socialt isoleret", der således graduerer den primære målgruppes behov og interesser i forhold til deltagelse i frivillige fællesskaber. Det er i forhold hertil, at resultatet af første fases afdækkende tiltag ender ud i følgende handleansivende forslag i forhold til **den primære målgruppe**:

Etablering af **mindre grupper** med seniorer fra den primære målgruppe. Grupperne etableres i høj grad på **de deltagendes præmisser** og skal virke som **en tryk vej** til engagement i et mere formaliseret og etableret foreningsfællesskab.

I forhold til foreningsfællesskaberne i **den sekundære målgruppe** blev følgende handleansivende forslag fremstillet:

En **brobyggende indsats** som gør det nemmere for foreningslivet at "række hånden ud"/"give plads" til potentielt nye medlemmer – og nemmere for borgere at **finde vej ind i fællesskaberne**.

Dette blev udmøntet gennem:

1. Etablering af "erfaringsgrupper" med repræsentanter fra forskellige fællesskaber (fx opdelt efter type af forening), som kan dele viden og erfaringer ift. opstart af nye fællesskaber og rekruttering af nye medlemmer og bidragsydere.
2. Facilitering af forløb for fællesskaber, der ønsker hjælp til en aktiv indsats for at få flere medlemmer og bidragsydere fra målgruppen, evt. med ekstern underviser.
3. Etablering af lokal arbejdsgruppe (evt. flere) bestående af personer fra fx foreningsliv, målgruppen, præst/menighedsråd, erhvervsliv, kommunalt ansatte samt projektleder. Gruppen arbejder på lokale tiltag til at få flere seniorer med i lokale fællesskaber.

Realisering af nye veje i forhold til den primære målgruppe

Da analysen fra fase 1 viste, at sårbare seniorer i målgruppen bl.a. ønskede at starte op i mindre fællesskaber og at have "nogle at følges med", blev der afprøvet en model, hvor der blev samlet en lille gruppe (4 mænd), som kunne hjælpe hinanden med at komme ud af huset og finde vej ind i eksisterende foreningsfællesskaber. Erfaringen fra denne gruppe var, at deltagerne i gruppen manglede et formål at samles om (vi ville bevidst arbejde med "brobygning" og undgå at lave nye aktiviteter, da hensigten var at øge deltagelsen i allerede eksisterende fællesskaber) og at deltagerne generelt var for sårbare (sygdom, flytning mv.) til at skabe den trygge "trædesten", som gruppen skulle udgøre. Modellen med en lille gruppe som en "glidende overgang" til andre fællesskaber, blev derfor ikke yderligere forfulgt, da det samtidig var svært at samle grupper under pandemien.

Samtidig var der i projektet et stort behov for at fokusere på opsporing/kontakt med målgruppen, og det blev mere tydeligt at dette aspekt skulle integreres som en væsentlig del af metodeudviklingen.

Analysefasen og projektleders erfaring med målgruppen pegede på, at der – særligt for de mest sårbare seniorer – var mange barrierer for deltagelse. Og at det, der virkede bedst, når kontakten var etableret, var 1:1 vejledning og støtte, samt at være vedholdende i kontakten og give processen tid. Disse erfaringer blev omdrejningspunktet for tilrettelæggelsen og gennemførelsen af to workshops i februar og september 2022 faciliteret af evaluator.

Det deltagerbaserede workshopdesign, der tog afsæt i projektets virksningsteori, førte til udviklingen af et mere formfast koncept; en formidlingscentral for seniorer, hvor den enkelte kunne modtage en – eller flere medmenneskelige samtaler, der rummede guidning ift. aktivitetsmuligheder tilpasset den enkeltes behov.

Samtidig gjorde udviklingen af koncept "SeniorCentralen", at vi havde et konkret tilbud/"produkt" at formidle, hvilket er et vigtigt element ift. opsporing og rekruttering af målgruppen.

I fase 2 blev der således med "SeniorCentral-konceptet" i hånden arbejdet på at skabe kontakt med målgruppen gennem mange kanaler (særligt kommunale medarbejdere) og projektleder varetog løbende kontakt og vejledningssamtaler med de nye gradueringer af "sårbare seniorer", mhp. at dette arbejde skulle udføres af frivillige på sigt.

I løbet af projektet er der løbende etableret **nye aktivitetsfællesskaber** for seniorer, selvom det har været en gennemgående præmis i projektet, at opgaven ikke var at skabe nye aktivitetsfællesskaber, men i stedet styrke dem, som allerede eksisterer og så vidt muligt få sårbare seniorer til at blive en del af disse. Dog har vi gjort undtagelser, hvor initiativerne til nye aktiviteter er kommet fra seniorer selv og hvor der ikke allerede var et tilbud, som kunne matche de specifikke ønsker og behov.

Projektleder har derfor bidraget til at etablere fællesskaberne:

- Mormor-mad (et mindre spisefællesskab for seniorer)
- Hemingway Club Langeland (et fællesskab for mænd)
- "Strik og grin" – en uformel strikke- og hyggeklub
- Kaffe- og Kulturklubben – et uformelt fællesskab, som arrangerer udflugter i lokalområdet
- Skakklub Rudkøbing
- Søndagshygge (uformelt kaffe- og kage arrangement søndage eftermiddage)

Hver aktivitet har løbende mellem 10 og 52 seniorer tilknyttet (nogle falder fra og nye kommer til).

Med undtagelse af "Søndagshygge" er alle ovennævnte aktiviteter fortsat i gang (holder til i frivilligcenterets lokaler) og bliver drevet selvstændigt af de deltagende seniorer. Fælles for de nye aktiviteter er, at de ikke er forankrede som foreninger med undtagelse af Hemingway Club Langeland, der er et foreningskoncept. Der er således ikke bestyrelser, men dog personer i grupperne, som påtager sig et særligt ansvar for at skabe rammer om aktiviteten (typisk dem som har været initiativtagere).

Projektleder faciliterede at frivillige fra flere foreninger i fællesskab arrangerede juleaften i Frivilligcenter Langeland i 2022, da der ikke var andre tilbud i kommunen, til mennesker som har brug for et fællesskab juleaften. Der var 7 frivillige tilknyttet arrangementet og 17 tilmeldte, hvoraf en stor del var seniorer. Arrangementet blev evalueret og det er planen, at frivilligcenteret vil stå for koordinering af et lignende arrangement i 2023.

Under den første pandemi-nedlukning iværksatte Frivilligcenter Langeland et særligt initiativ kaldet "brevduerne". Her opfordrede vi, via presse og direkte kontakt til skoler, børn og unge til at skrive breve eller lave tegninger, som blev fordelt på øens plejecentre, der i denne periode var helt lukket for kontakt med omverdenen. 80 tegninger og 70 breve blev formidlet til beboere på plejecentrene, og personalets feedback var at brevene blev taget godt imod og skabte glæde. Cirka 10 beboere besvarede brevene.

Realisering af nye veje i forhold til den sekundære målgruppe

I fællesskab med Center for Frivilligt Socialt Arbejde blev der udviklet et workshopforløb for foreninger, som havde til hensigt at skabe fokus på den gode modtagelse og refleksion over praksisser, som kan virke hhv. ekskluderende og inkluderende. Der blev afviklet et workshopforløb med deltagelse af tre foreninger. Derudover blev der afviklet et online kursus med en ekstern underviser.

Det lykkedes ikke at nedsætte en arbejdsgruppe i det valgte lokalområde (nordligste Langeland), men dog at etablere et mere uforpligtende "netværk i nord", som kunne bidrage til at

udvikle initiativer i samskabelse med lokale aktører. Der blev holdt et info- og ideudviklingsmøde, hvor særligt ønsket om at skabe et overblikskatalog specifikt målrettet seniorer var på dagsordenen. En arbejdsgruppe blev nedsat og involveret i dette arbejde, som blev til publikationen "Velkommen seniorer til frivillige foreninger og fællesskaber – fra Tullebølle til Hou og Hou til Tullebølle".

Synliggørelsesmaterialer:

- Foldere på centrale steder for målgruppen (bibliotek, lægehuse, borgerservice mm.) og husstandsomdelt fx med vareudbringning
- Annoncer i lokalavisen
- Opslag på Facebook
- Publikationer med oversigt over aktiviteter inddelt efter lokalområder
- Events/åbne arrangementer:
- Drop-ind-Kaffe i SeniorCentralen
- Brobygningsskaffe med forskellige temaer
- Særforestilling i biografen (visning af gammel dansk film)
- Aktiv Seniordag – årligt arrangement

Realisering af nye veje i forhold til transportproblematikken

Da transport eller lange afstande kan opleves som en barriere ift. deltagelse, opbyggedes indholdet i katalogerne geografisk, således at det er nemt at få overblik over, hvad der findes i ens nærområde. Frivillige fra lokalområdet husstandsomdelte publikationen på store dele af Nordlangeland. Det blev ligeledes uddelt til - og anvendt af kommunalt personale.

Analysefasen pegede delvist på transport som en barriere. Da det samtidig er et emne, som ofte er på dagsordenen, når rekruttering og deltagelse i foreningslivet drøftes, blev der i begyndelsen af fase 2 indkaldt til et "transport-møde", hvor alle med interesse kunne deltage. Formålet var at anskueliggøre hvilke løsninger civilsamfundet har afprøvet andre steder og drøfte en mulig løsning på Langeland. Deltagerne besluttede at gå videre med en strategi omkring branding af Langeland som en blaffer-ø, for at fremme spontan samkørsel. Denne indsats blev forankret i foreningen "Landsbyklyngen Langeland og Strynø".

Det er erfaringen at formidlingen af tilbuddet/rekrutteringen er mest effektiv, når det foregår gennem menneskelig kontakt. Det er klart, at når målgruppen er isolerede/sårbare ældre, så er netop den menneskelige kontakt en udfordring. Derfor har samarbejdet med kommunen været centralt i det opsporende arbejde, da nogle medarbejdergrupper har en stor kontakthænde med borgere. Det har været tydeligt, at de medarbejdere, som umiddelbart har mest tid til samtale med borgerne (forebyggelseskonsulenter og træningspersonale i Sundhedshuset), har stået for den største rekruttering. Der er ikke rekrutteret mange borgere gennem hjemmeplejen, hvilket dels kan skyldes, at disse medarbejdere har mindre tid samt at de borgere de har kontakt med er mere sårbare/immobile/syge end de borgere de andre medarbejdergrupper har kontakt med.

Overordnet er det lykkedes at skabe en fast form på samarbejdet, som viser sig i, at personalet løbende henvender sig med kontaktoplysninger på borgere, som ønsker at benytte SeniorCentralen. Derudover indgår SeniorCentralen i Sundhedshusets ”brobygningsuge” og der er en åben invitation ift. at deltage på personalemøder for at holde kontakten ved lige og ajourføre samarbejdet.

At få kontakt med de særligt sårbare seniorer er en gennemgående udfordring, fordi vi ikke ved hvem eller hvor de er. Derfor er vigtigt hele tiden at rekruttere via forskellige metoder, så der er en chance for at bredden i målgruppen rammes. At skabe mulighed for menneskelig kontakt, har været intentionen med de forskellige åbne rekrutteringssevents.

Idéen har således været at skabe interesse og tryghed ved at invitere til noget genkendeligt (kaffe, film, konkrete temaer) på uforpligtende måder, og så gøre en indsats for at de seniorer, der deltager i arrangementerne, skaber en kontakt – enten til en SeniorGuide eller repræsentanter fra foreningerne – som kan følge op på kontakten, hvilket i nogen grad er lykkedes i regi af SeniorCentralen.

De mange ressourcer anvendt på opsporing har til tider sat spørgsmålstegn ved, om dette afspejler, at der ikke er behov blandt målgruppen for mere fællesskab eller om det er et behov ”vi skaber” i projektet - eller om problemet faktisk er at målgruppen ikke har viden om/muligheder for at gøre brug af tilbuddet (SeniorCentralen og foreningsfællesskaber mere generelt).

Det er ikke et spørgsmål vi kan komme til bunds i med denne evaluering, men vi har arbejdet med den præmis, at langt de fleste mennesker har behov for et meningsfulgt fællesskab, og at det derfor har givet mening at fortsætte med at udvikle og lægge mange kræfter i det opsøgende arbejde, da både vores egen undersøgelse og også kommunale medarbejdere peger på, at de møder ældre, som er uønsket alene.

Ensomheden kan være selvforstærkende idet, at jo ”længere væk” man er fra et fællesskab pga. længerevarende isolation, barrierer i form af fysiske/psykiske udfordringer mv., jo sværere er det at tage initiativet selv. Der er altså en pointe i, at initiativet ikke kun skal ligge hos det enkelte (sårbare) individ, men at der også er en opgave i at række ud fra fællesskabernes og SeniorCentralens side. (Der er af samme grund arbejdet med ”den gode velkomst” i workshopforløbene og kurser målrettet foreninger).

Vi er i projektperioden blevet skærpet på dette aspekt ift. deltagelsesmuligheder for sårbare grupper, hvilket er blevet indarbejdet i konceptualiseringen af SeniorCentralen, idet der arbejdes innovativt og vedholdende på at skabe kontakt til målgruppen. På den måde er SeniorCentralen et koncept som kommer rundt om kompleksiteten i ensomhedsproblematikken.

Konkret samarbejde med ansatte i Langeland Kommune

Forebyggelseskonsulenterne

Disse fagpersoner har til opgave at besøge seniorer i eget hjem og foretage en vurdering/snak om trivsel. Konsulenterne har set SeniorCentralens tilbud som et godt redskab i det sociale arbejde. De fleste henvisninger fra kommunen er kommet via forebyggelseskonsulenterne.

Sundhedshuset/træningsterapeuter

De har borgere i forskellige træningsforløb og har i projektperioden indført ”brobygningsuge”, hvor SeniorCentralen deltager aktivt. Derudover henviser personale generelt borgere til Frivilligcenter Langeland.

Hjemmepleje, visitatorer og demenskoordinator

Her henvises borgere til SeniorCentralen.

INNOVATIVE LØSNINGER PÅ SOCIALE UDFORDRINGER I LOKALSAMFUNDET

Overskriften "Frivillige Forbindelser" trækker på to centrale forhold i projektet "Langelands ressourcer – flere ind i fællesskabet", der dels vedrører projektets kontekst – det frivillige sociale arbejde og dels karakteren af frivillighed som gensidighed i mødet mellem den frivillige og projekts målgruppe – udsatte ældre mennesker/sårbare seniorer, der er ufrivilligt socialt isoleret fra andre mennesker og i tilknytning hertil oplever ensomhed.

De frivillige forbindelser er ikke givet som et selvfølgelig anliggende i det frivillige sociale arbejde. Frivillighed er båret af fraværet af tvang, som der, hvor man *skal* gøre noget, man ikke har lyst til. På den måde er det, der udmærker frivillighed et lystfuldt eller lystfyldt anliggende for den frivillige. Det betyder, at det frivillige sociale arbejde er drevet af lyst, som noget den frivillige gerne vil og ikke skal. Dette væsentlige aspekt af frivillighed bliver i projektet udfordret, når det frivillige sociale arbejde i regi af Frivilligcenter Langeland søger at løse en samfundsmæssig udfordring, hvor udsatte ældre mennesker, der lever i ufrivillig social isolation og oplever ensomhed, gennem en civilsamfundsmæssig indsats forankret i det frivillige sociale arbejde, skal såvel afvikle som forebygge ufrivillig isolation og ensomhed blandt ældre mennesker på Langeland.

Udsatte ældre mennesker på Langeland skal frivilligt ud af deres ufrivillige sociale isolation og ensomhed gennem en frivillig indsats med henblik på at muliggøre en deltagelse i frivillige forenings aktiviteter, der kan understøtte en relationsskabende proces med andre frivillige deltagere. Projektet er båret af en ideen om, at civilsamfundet kan bidrage til løsningen af velfærdssamfundets udfordringer gennem samskabende handlinger, hvor frivillige og kommunalt ansatte arbejder sammen om at løse konkrete udfordringer i samfundet.

Den sociale ansvarlighed, som generelt udmærker det frivillige sociale arbejde forudsættes som det bærende og dermed afgørende fundament i projektet, men det er en forudsætning, der bliver udfordret i den lokale praksis og viser sig som grænser i og for frivilligheden, der i projektet tager form som barrierer, der skal overkommes for at projektet kan realisere sit overordnede formål: *At udvikle nye metoder inden for samskabelse i forhold til at forebygge og afvikle social isolation med fokus på at få målgruppens ressourcer aktiveret i de frivillige lokale fællesskaber.*

Det nye i projektets metodeudvikling handler om, hvordan man som frivilligcenter kan facilitere en udvikling af de frivilliges *frivillighedskompetencer* gennem kurser og workshops med det formål, at de frivillige får indsigt i, hvordan de i deres foreningsarbejde kan rekruttere og rumme nye medlemmer, der befinder sig i udsatte situationer og positioner. Udviklingen af den frivillige forenings sociale praksis har her en orientering mod at skabe mere inkluderende frivillige foreninger, der praktiserer deres sociale ansvarlighed gennem at åbne sig inviterende for medlemmer, som ikke ligner de andre i foreningen. Den inkluderende frivillige forening har fokus på nødvendigheden af at udvikle de frivilliges frivillighedskompetencer i retning af at skabe mere rummelige frivillige foreninger, der som civilsamfundsinstitutioner kan bidrage til samskabelsen af nye velfærdsløsninger.

Frivilligcenter Langeland har udviklet, iværksat og afprøvet en række tilgange og redskaber, der tilsammen har givet en øget systematik omkring arbejdet med sårbare seniorer. Der er fire tematikker, som har været centrale i projektets konkrete indsatser:

1. Tiltrækning og involvering af sårbare seniorer.
2. Etableringen af inviterende og inkluderende rum til sårbare seniorer.
3. Udvikling af konceptueller løsninger, der er funderet på relationsskabende og samskabende interventioner.
4. Samskabelse med sårbare seniorer, frivillige i foreninger og kommunalt ansatte faciliteret af Frivilligcenter Langeland.

SeniorCentralen med de dertilhørende SeniorGuides er projektets innovative løsningsvar på sociale udfordringer i lokalsamfundet

Udvikling af SeniorCentralen på workshops

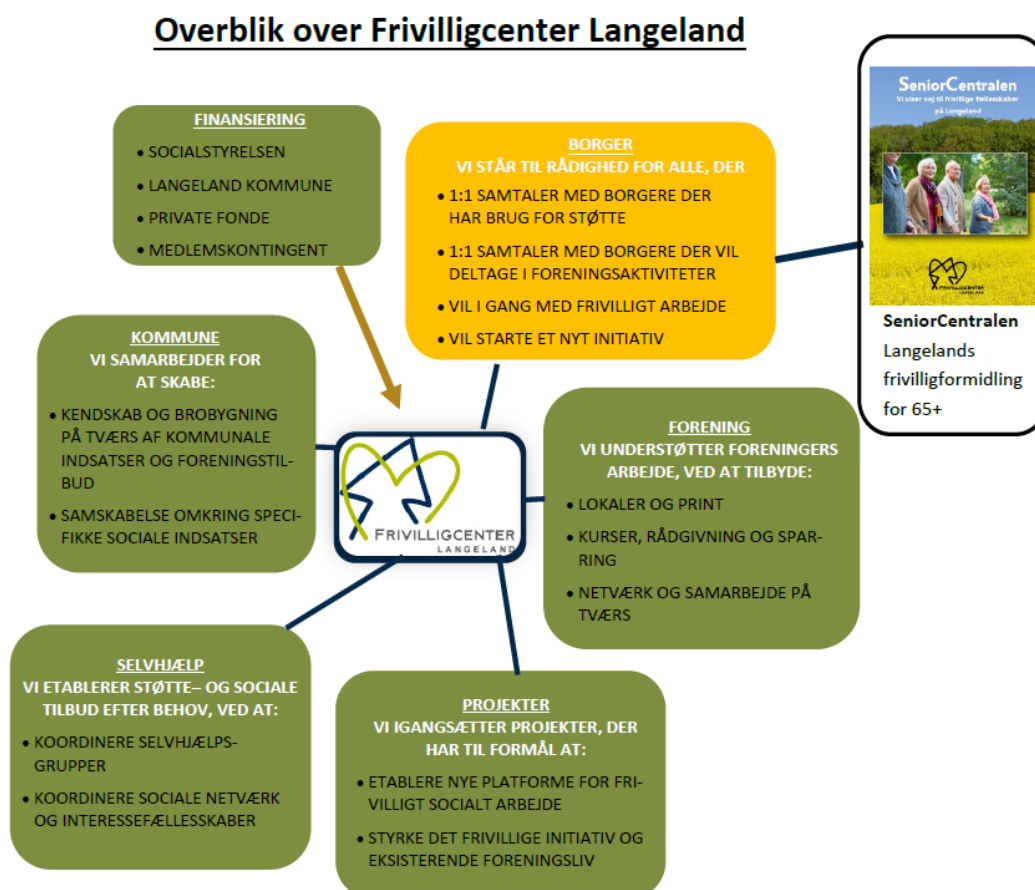

SENIORCENTRALEN

Den mest centrale metodeudvikling i projektet er konceptet "SeniorCentralen".

SeniorCentralen er blevet en selvkørende enhed under Frivilligcenter Langeland, som drives af en styregruppe, der pt. bestående af fem frivillige seniorer og en medarbejder fra frivilligcenteret. SeniorCentralen har således omsat projektets formål med at få flere sårbare seniorer med i et fællesskab.

Frivilligcenter Langeland kan med udviklingen af SeniorCentralen som en organisatorisk enhed i centret fremstilles således:

SeniorCentralen tilbyder/arbejder med:

1. Vejledningssamtaler/forløb mellem seniorer og en frivillig seniorguide:

- Seniorguiden samler og formidler muligheder for at komme med i frivillige fællesskaber på Langeland og har samtidig fokus på at skabe en tryk relation til den enkelte senior, hvis der er behov for det. Seniorguiden varetager således mere end bare formidling, da essensen er at tage udgangspunkt i det enkelte menneske – dennes interesser og ønsker, men også dennes konkrete barrierer – og så sammen finde en vej til målet.
- Samtaler med en seniorguide kan foregå i eget hjem, over telefon eller i Frivilligcenteret, hvor SeniorCentralen har eget ”kontor”.
- Man kan lave en aftale om at mødes med en seniorguide eller møde op i SeniorCentralens Drop-Ind-Kaffe i Frivilligcenteret, som foregår hver den første torsdag i måneden.

2. Opsøgende arbejde ift. opsporing/kontakt til målgruppen, fx:

- Samarbejde med den kommunale forebyggelsesindsats og træningshold. SeniorCentralen er til stede ved kommunens ”brobygningsuge”, hvor borgere udsluses fra kommunens interne tilbud og præsenteres for muligheder i foreningslivet.
- Opsøgende arbejde på Boblberg, hvor frivillige i SeniorCentralen henvender sig til mennesker som søger mere fællesskab.
- Målrette indsatser i afgrænsede lokalområder, hvor der omdeles materiale til husstande (særligt områder med mange seniorer) og afholdes et kaffe-arrangement i lokalområdet, hvor SeniorCentralen er vært.
- Udarbejdet en film, som formidler, hvad SeniorCentralen er (vises til events og kan ses på frivilligcenterets hjemmeside)
- Gennemført event i Bio Langeland med visning af gammel dansk film og deltaget i Aktiv Seniordag.
- Drop-Ind-Kaffe i SeniorCentralen.
- Uddelt materiale om SeniorCentralen til lægehuse, bibliotek mv.

3. Facilitere nye fællesskaber efter behov, fx:

- ”Motionskaffe” – et selvkørende træningsfællesskab for seniorer, som efter endt træningsforløb i kommunen ønsker at fortsætte træning i fællesskab med andre (samarbejde med træningsterapeuter i kommunen).

Med SeniorCentralen har Frivilligcenter Langeland skabt en enkel og samlet indgang til foreningsliv og frivillige fællesskaber, som samtidig rummer den fleksibilitet, det kræver at vejlede og motivere det enkelte individ. Der gives i SeniorCentralen plads til flere individuelle samtaler, som ikke kun handler om at videregive information om hvilke foreningstilbud, der findes, men om at være nysgerrig på det andet menneske og tage hånd om de barrierer, som fylder og forhindrer deltagelse i et fællesskab. De frivillige i SeniorCentralen varetager disse medmenneskelige samtaler og er samtidig proaktive ift. at udvikle aktiviteter, som kan skabe forbindelser mellem de enkelte seniorer og fællesskaberne.

SeniorCentralen er indbegrebet af muligheden for at etablere "frivillige forbindelser" i ordets dobbelte betydning.

SeniorCentralen

Vi viser vej til frivillige fællesskaber
på Langeland

Hvem er vi

Frivilligcenter Langeland står bag SeniorCentralen. Frivilligcenteret er en selvstændig forening fra 2013, som er udsprunget af Langelands rige foreningsliv. Vi har overblik og indblik i det lokale foreningsliv på Langeland.

Find os her:

Fredensvej 1, 5900 Rudkøbing

www.frivilligcenterlangeland.dk

Facebook: Frivilligcenter Langeland

Tlf. 2080 4533

Du kan også give folderen
til din pårørende, nabo
eller andre, der kunne
have glæde af den!

SeniorCentralen

Vi viser vej til frivillige fællesskaber
på Langeland

SeniorCentralen

Vi viser vej til frivillige fællesskaber

SeniorCentralen er for mennesker over 65 år, pårørende og samarbejdspartnere, som er nysgerrige på frivillige fællesskaber i lokalområderne på Langeland.

- Savner du lidt mere kontakt til andre i hverdagen?
- Har du lyst til at møde nye mennesker?
- Har du brug for en hjælpende hånd fra en frivillig forening, eller vil du gerne hjælpe andre?
- Vil du deltage i nye aktiviteter eller genoptage gamle interesser?

Det kan være en udfordring at få overblik over de mange lokale tilbud, finde de rigtige kontaktoplysninger eller komme afsted, selvom lysten er der.

I SeniorCentralen er det målet at finde det fællesskab som passer til dig.

Ring til vores koordinator, Lene på 20 80 45 33 for en uforpligtigende snak.

Hvis telefonen ikke besvares, vil vi kontakte dig hurtigst muligt – som regel indenfor et par dage.

Langeland er rig på lokale frivillige foreninger og fællesskaber:

Besøgsven

Fællesspisning

Kortspil

Håndarbejde

Telefonstjerne

Gåture

Musik

Udflugter

-og meget andet

I SeniorCentralen tilbyder vi dig en samtale enten telefonisk, i eget hjem, i Frivilligcentret eller andet sted som passer dig.

Samtalen vil handle om hvilke frivillige tilbud du har lyst til, hvilke interesser du har eller hvad du har brug for hjælp til.

Vi hjælper dig i gang! Ring til vores koordinator, Lene, på tlf.: 20 80 45 33 eller mail: Lj@fcll.dk

Du kan også give en nær kontakt samtykke til at kontakte os, så ringer vi til dig! Du kan altid trække samtykket tilbage.

SENIORGUIDES

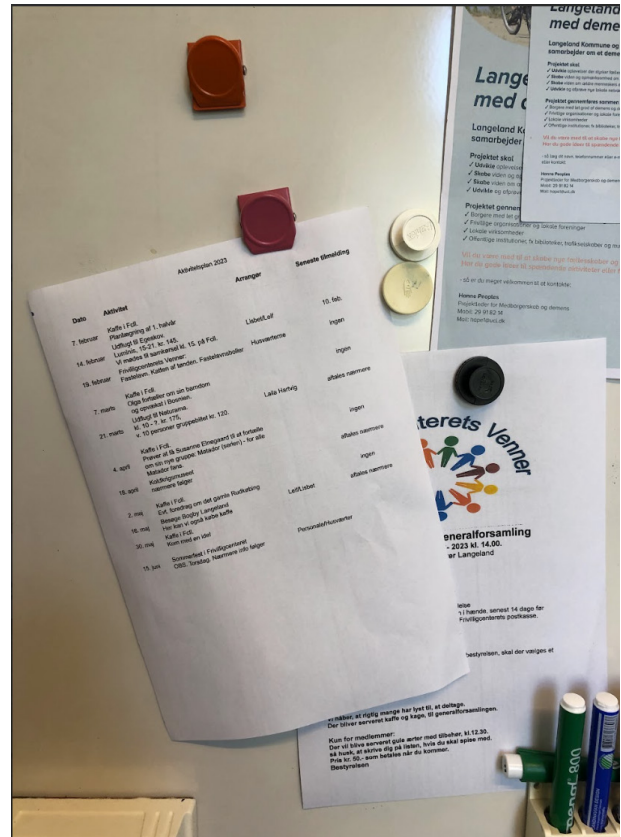
I projektperioden har projektleder og frivillige SeniorGuides haft kontakt med knap 100 seniorer, der befinder sig i projektets brede målgruppe, dvs. altså seniorer, som har haft behov for vejledning i et fællesskab og støtte i større eller mindre grad. Der er stor forskel på, hvor meget støtte den enkelte har brug for. En senior kan have mange ressourcer og gå-på-mod, men mangle viden om, hvilke muligheder der findes. En anden kan være udfordret både ift. transportmuligheder, fysiske skavanker og stor usikkerhed omkring sin egen rolle i et nyt fællesskab. At skabe kontakten med mennesker i målgruppen (særligt de mest sårbare) har gennemgående været en af projektets "svære nødder at knække", og vi mener derfor at projektet har haft den ønskede effekt i og med at der er skabt kontakt til knap 100 seniorer, som (måske) ikke ellers ville have fået vejledning/støtte.

Der har i projektperioden været to projektledere tilknyttet og deres vurdering er, at minimum 60% af de seniorer, som har været i 1:1 kontakt med SeniorGuides er kommet videre i et fællesskab. Der er mange grunde til, at det ikke lykkedes for alle – fx sygdom som forværres eller død, flytning ud af kommunen, manglede motivation eller forventninger til aktiviteter, som ikke kan imødekommes.

I den mere kvalitative boldgade, har vi haft mulighed for at følge nogle seniorer på "sidelinjen", hvis de er blevet en del af fællesskaber, som holder til i Frivilligcenteret (fx "Mormor-mad", Frivilligkoret, Kaffe- og Kulturklubben, Hemingway Club mv.) og har her observeret at disse seniorer deltager kontinuerligt og virker glade for aktiviteterne og fællesskabet.

SeniorGuide i SeniorCentralens kontor i Frivilligcenter Langeland

EVALUERING AF SENIORCENTRALEN OG SENIORGUIDENES VIRKE

Der er pt. fem frivillige tilknyttet SeniorCentralen (Kirsten, Lisbet, Elin, Olga og Gunnar), der alle er pensionister bosat på Langeland. De frivillige mødes cirka hver 14 dag til frivilligmøde, hvor også en ansat i Frivilligcenter Langeland deltager. Alle er med til at drøfte og bestemme udviklingen og aktiviteterne i SeniorCentralen. Fire af de fem frivillige i SeniorCentralen er også SeniorGuides (Kirsten, Lisbet, Elin, Olga), som står for at vedligeholde og udvikle det opsøgende arbejde med sårbare seniorer og etablering af kontakt til foreningsfællesskaberne.

Hvad er vi lykkedes med?

Elin: Det fungerer bedst at møde borgeren ansigt til ansigt og ikke kun at have kontakt over telefon. Det giver noget, at man kan se og fornemme den anden.

Det er også en god ting, at vi tilbyder at tage med til aktiviteten – Elin har oplevet det én gang, hvor en ældre dame ønskede at spille petanque. Hun var ikke kommet afsted på egen hånd, så at have Elin med skabte stor tryghed. Foreningen var god til at tage imod den nye og Elin var opmærksom på, at den nye fik udvekslet kontaktoplysninger med de øvrige petanquespillere. Én fra petanqueholdet fulgte op på telefon med den nye bl.a. fordi der skulle aftales samkørsel.

Gunnar: Frivilligruppen fungerer godt. Det er en sammentømret frivillig-gruppe, som tager opgaven seriøst og kommer til de aftalte møder, byder ind og er kritiske men konstruktive. Gruppen respekterer hinanden og hinandens forskelligheder, og man er lydhør over for hinanden. Gruppen er god til at bevare motivationen og få idéer, selvom det kan være svært at få kontakt til sårbare seniorer

Kirsten: Det er vigtigt, at SeniorGuiderne kender lokalområdet og folkene i lokalområdet. Kirsten oplever i Bagenkop, at det kan være svært at "trænge igennem", som ny, men at det er nemt, når først man er "inde i varmen". En SeniorGuide, som kender lokalmiljøet kan derfor være en god hjælp for nye, som ikke kender til aktiviteter osv.

Lisbet: Der har været opfindsomhed ift. synlighedsaktiviteter – fx Aktiv Seniordag.

Olga: Enig i det de andre har sagt.

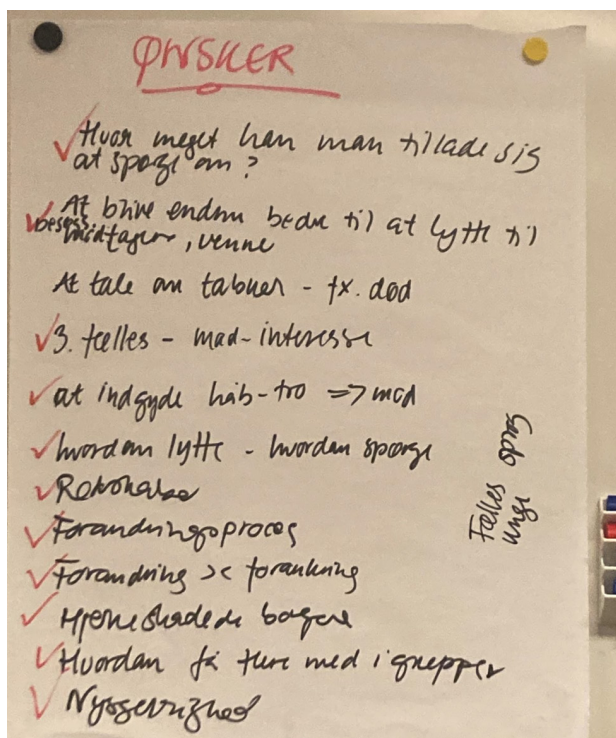
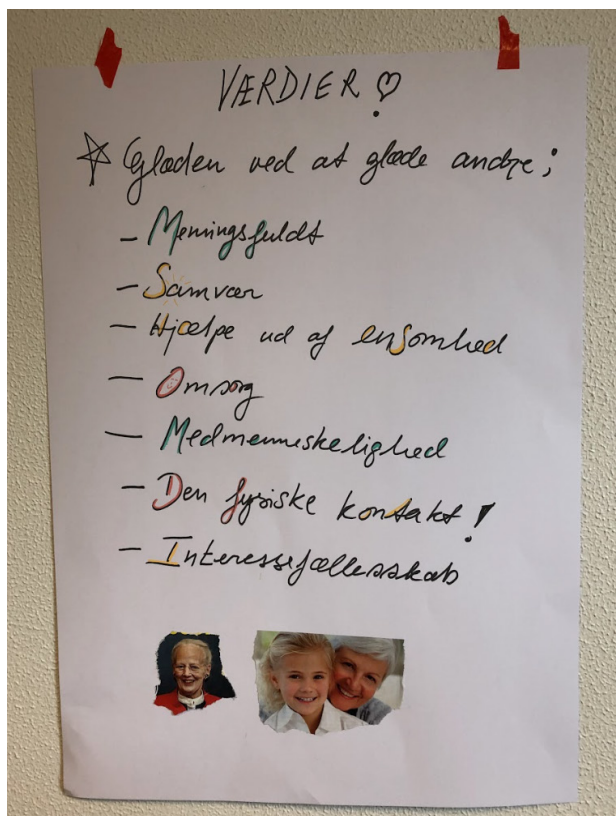
Hvilke udfordringer har vi?

Det sværeste i SeniorCentralens og en SeniorGuides frivillige sociale arbejde er den opsøgende indsats (outreach) dvs. at nå ud til målgruppen og at få dem til at benytte tilbuddet. Derfor er der stadig brug for at forbedre det opsøgende arbejde.

Konkret kan vi være bedre til at dele flyers ud og huske at det er et fortløbende arbejde, som hele tiden skal holdes ved lige.

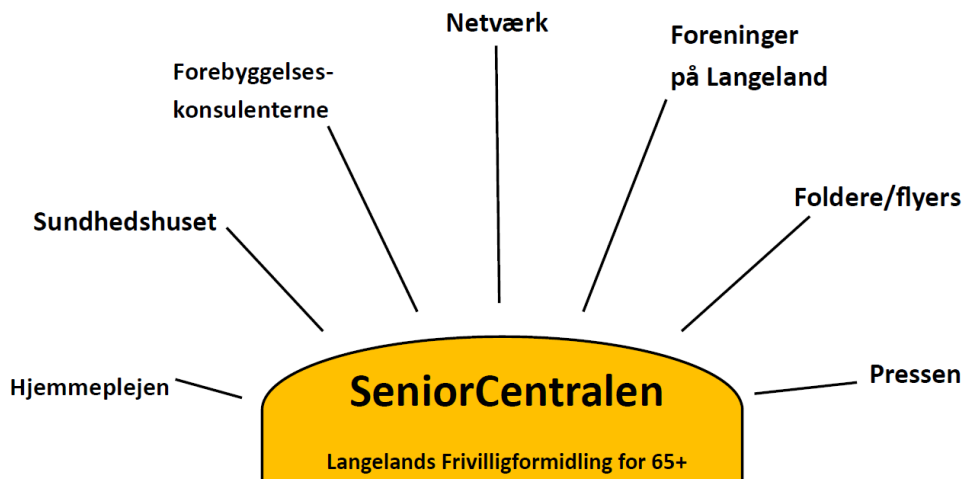
Vi kan også være mere tydelige omkring, at vi kan hjælpe med nogle konkrete praktiske ting – fx købe billetter til arrangementer (hvis det foregår online) og hjælpe med at organisere transport.

Procedure omkring opfølgning hos den enkelte seniorer kan forbedres. Særligt ift. de seniorer som kommer og får en mere uforpligtende snak/vejledning i SeniorCentralens DropIn Kaffe (den 1. torsdag i måneden). Vi ved fra erfaringerne i projektet, at opfølgning oftest opleves positivt af seniorerne, og at der ofte skal flere samtaler til, før det fører til deltagelse i en aktivitet. Derudover vil SeniorGuides gerne vide om deres indsats har en betydning for dem, de guider (impact), så derfor vil det være meningsfuldt, at følge op på de enkelte indsatser, så vi kan få viden om/hvad seniorer får ud af deres samtale(r) – her må vi tænke på langt sigt, så vi kan se om vores indsats som SeniorGuides reelt resulterer i at flere kommer ind i foreningsfællesskaberne.

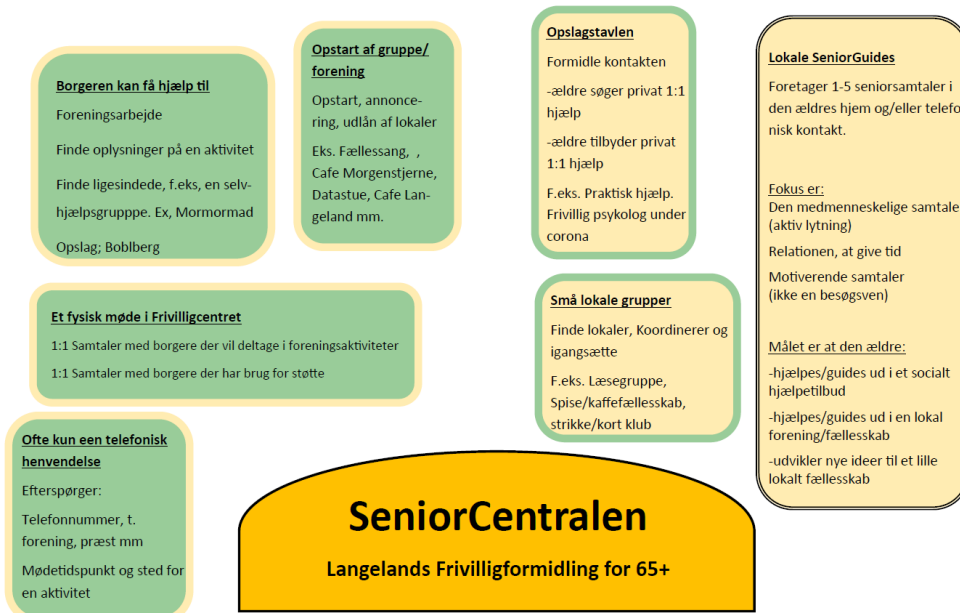

Illustrationer vedrørende SeniorCentralen

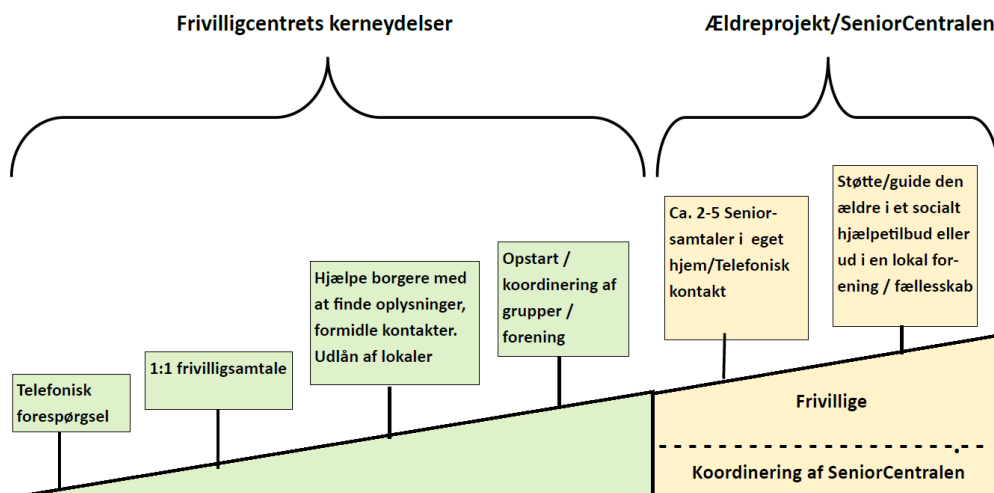
Hvor kommer borgerne fra i SeniorCentralen?

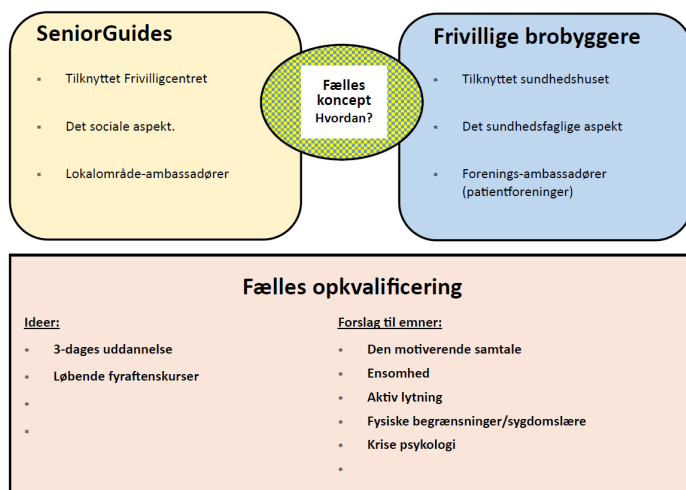
Tilbud/ydelser i SeniorCentralen

Tidsforbrug ved borgerhenvendelser i SeniorCentralen

Fælles koncept. Hvordan?

Samarbejde mellem Sundhedshus og SeniorCentralen

NY VIRKNINGSTEORI OM FRIVILLIGHEDEN I FRIVILLIGT SOCIALT ARBEJDE

Som afrunding på virkningsevalueringens særlige fokus på projektets konceptualisering af SeniorCentralen og SeniorGuides, vil det være relevant at se lidt nærmere på, hvordan vi kan forstå betydningen af "sociale støtterelationer" i forhold til den frivillighed, der praktiseres i det frivillige sociale arbejde.

Jesper Holst har foretaget en undersøgelse i regi af Frivilligcenter Langeland, hvor han er formand for centrets bestyrelse. Han er også en del af projektet om "Langelands Ressourcer", hvor han indgår i styregruppen og således har været med igennem hele projektperioden og ikke mindst i ansøgningsfasen. Dette og ikke mindst hans eget engagement i frivilligt socialhumanitært arbejde har inspireret ham til at undersøge det han kalder for "frivilligrollen" i det frivillige sociale arbejde.

Holst² har tidligere skrevet en artikel om roller og belastninger i det frivillige sociale arbejde, der er publiceret i en større international publikation, som evaluator har redigeret og selv bidraget med artikler til, hvor bl.a. refleksioner vedrørende rummelighed i det frivillige arbejde med afsæt i projektet er blevet udfoldet og analyseret. Publikationen har titlen: *Nordic Figurations of Volunteering* og er redigeret af Tine Fristrup og udgivet på et svensk forlag ved navn Jamtli Förlag i en serie kaldet Fornvårdaren og som nummer 41³.

Ifølge Holst (2023)⁴ kan man tale om mindst tre udformninger af støtterelationer:

"For det første den professionelle støtterelation i sundheds- og socialt arbejde, som varetages af uddannede socialpædagoger, sygeplejersker, socialrådgivere, psykologer m.m. For det andet den nære støtterelation, der varetages af nære venner og nærmeste familie. Og for det tredje den frivillige sociale støtterelation, der varetages af mennesker, der som regel er medlemmer af en af civilsamfundets organisationer." (s. 74)

2 Holst, J. (2022). Pas på jer selv og hinanden – om roller og belastninger i frivilligt socialt arbejde. Art. i Fristrup, T. (red.): *Nordic Figurations of Volunteering*. Fornvårdaren 41, Jamtli Förlag. (s. 315 – 331)

3 Publikationen kan downloades via linket:
<https://nckultur.org/wp-content/uploads/2022/03/fornvardaren41.pdf>

4 Holst, J. (2023). Jeg rejser mig ved at løfte andre! – en undersøgelse af hvordan frivillige i socialhumanitært arbejde forstår deres rolle som frivillige. I N. Andersen, J. Holst & H. Ravn (red.) *10 år med Frivilligcenter Langeland, et mødested for os alle – sammen*. Frivilligcenter Langeland. (s. 73-117)

Det, der udmærker frivilligheden i det frivillige sociale arbejdes "frivillige sociale støtterelation" er ifølge Holst (2023) "det nære forhold", der har følgende karakteristika (s. 75-76):

- Den nære ven får ikke løn for at indgå i støtterelationen. Relationen er baseret på "kærlighed", forpligtigelse, gensidig tillid, samt ønsket om at stå til rådighed for den anden.
- Den nære ven agerer som person. Jeg er der som mig og ikke i kraft af mit erhverv som f.eks. socialrådgiver. Den nære støtterelation er personbåret.
- Den nære støtterelation er primært styret af de behov og ønsker, som de personer, der er i relationen, har.
- Den nære støtterelation er gensidig over tid. Nære venner støtter hinanden.
- Den nære støtterelation er orienteret mod samvær, fælles oplevelser og interesser, samt hjælp og støtte.
- Den nære støtterelation er præget af medfølelse og nærhed.
- Den nære støtterelation er præget af spontanitet. Indholdet i samværet kan ændre sig spontant efter relationsdeltagernes ønsker.
- Den nære støtterelation er specifik. Relationerne til forskellige nære venner eller familiemedlemmer er unikke. De har hver deres historie og egenart.
- Den nære støtterelation er præget af gensidig tillid og intimitet.
- Den nære støtterelation søges udviklet, vedligeholdt og styrket.

Det, at man som frivillig skal forholde sig til den, der modtager støtte i den nære relation, kan vi med et citat fra nu afdøde professor og tidligere rektor ved Danmarks Pædagogiske Universitet Lars-Henrik Schmidt⁵ udfolde således:

"Vort forhold er ikke formidlet over penge, som tingsliggør den sociale relation. Tingene mellem os er åbenbare sociale træf, forholdet mellem mit forhold til mig-selv og dit forhold til dig-selv – min undervisning og din læring. Forholdet mellem migselv og digselv hænger dårligt sammen, det er ikke intimt, men det kan være respektabelt. Vi er her jo hver for sig. Tilstedeværelsen er ene. Det er kun anbefalelsesværdigt, at vore forhold – også – er forretningsmæssige, men i modsætning til det medieformidlede, hvor mediet kan selvstændiggøre sig, er det klart, at der er tale om et socialt forhold, og at det ikke er et gaveforhold." (236)

5 Schmidt, L-H. (2005). *Om respekten*. Danmarks Pædagogiske Universitets Forlag.

Det sociale forhold er fundamentet for "frivilligheden" i det frivillige sociale arbejde, hvilket handler om, at det ikke kun i den nære støtterelation handler om den der modtager støtte, det handler i særdeleshed også om den frivillige, der giver sin støtte – ikke som et gaveforhold, men som et socialt forhold, hvor det forhold sig sådan, at den frivillige får mulighed for at "rejse sig ved at løfte andre", sådan som det fremgår af titlen på Holsts (2023) artikel: "Jeg rejser ved at løfte andre!".

Det sociale træf i det frivillige sociale arbejde handler om forholdet mellem "mit forhold til mig-selv og dit forhold til dig-selv", dvs. den frivilliges forhold til sig-selv, som det at få mulighed for at rejse sig – i forhold til "dit forhold til dig-selv", at den der modtager den frivilliges støtte føler sig løftet. De to forhold indikerer, at der er forskel på støtterelationsforholdet – idet at rejse sig ikke er det samme som at blive løftet. Det er også her, at den nære frivillige støtterelation viser sin sårbarhed, såfremt den frivilliges behov for at rejse sig nødvendiggør, at den støttemodtagende føler sig løftet.

Den er denne *opløftning* af støttemodtageren, som de enkelte SeniorGuides kan antages at efterspørge i deres svar på, hvad der kan forbedres i forhold til Seniorcentralen, og det at være SeniorGuides:

"Derudover vil SeniorGuides gerne vide om deres indsats har en betydning for dem, de guider (impact), så derfor vil det være meningsfuldt, at følge op på de enkelte indsatser, så vi kan få viden om/hvad seniorer får ud af deres samtale(r) – her må vi tænke på langt sigt, så vi kan se om vores indsats som SeniorGuides reelt resulterer i at flere kommer ind i foreningsfællesskaberne."

(fra afsnittet om "Evaluering af SeniorCentralen og SeniorGuides virke")

Det kan også antages, at det er den frivilliges forventning om at skulle kunne løfte støttemodtageren op, der ligger til grund for udfordringerne med at opsøge støttemodtagere, fordi man selv som frivillig skal have mulighed for at kunne rejse sig i sit frivillige støtteamarbejde:

"Det sværeste i SeniorCentralens og en SeniorGuides frivillige sociale arbejde er den opsøgende indsats (outreach) dvs. at nå ud til målgruppen og at få dem til at benytte tilbuddet. Derfor er der stadig brug for at forbedre det opsøgende arbejde."

(fra afsnittet om "Evaluering af SeniorCentralen og SeniorGuides virke")

Holst (2023, s. 114-117) afslutter sin artikel om frivilligrollen i det frivillige arbejde i almindelighed og i den socialhumanitære frivillighed på Langeland i særdeleshed, hvor der eksisterer overlap mellem artiklens 12 interviewpersoner og de frivillige tilknyttet SeniorCentralen, der også fungerer som SeniorGuides:

1. En typisk frivillig i det humanitært/socialt arbejde vil her på Langeland være en kvindelig pensionist, som har adskillige års erfaring med frivilligt arbejde. Hun er over 70 år gammel og bruger de erfaringer i det frivillige arbejde, som hun har fra sit tidligere professionelle arbejde med at pleje, at drage omsorg for, at udvikle eller at undervise andre mennesker.

Denne profil skaber spørgsmålet og udfordringen:

Hvordan kan der skabes rammer, der gør, at vi kan få en bredere frivilligprofil i det socialhumanitære arbejde på Langeland. En profil der i højere grad består af yngre mennesker, mænd, og flere mennesker, der ikke har eller har haft deres tidligere arbejde i velfærdsfagene.

2. Den i undersøgelsen omfattende kritik af samarbejdet mellem frivillige, der arbejder med integration af flygtninge, og Langeland Kommunes jobcenter er det seneste år blevet mødt af 4 årlige formelle samarbejds møder mellem Røde Kors og Jobcenteret. Ved siden af og i forlængelse af disse samarbejds møder, kunne det skabe yderligere klarhed, afstemte forventninger og bedre udnyttelse af hinandens ressourcer, hvis der blev indgået en egentlig samarbejdsaftale på flygtningeområdet mellem Langeland Kommune og Røde Kors. Sådanne samarbejdsaftaler er der gode erfaringer med i en række andre kommuner.
3. De interviewede frivillige i socialhumanitært arbejde på Langeland oplever høj grad af selvbestemmelse i deres arbejde. De oplever at have et stort personligt råderum samtidig med, at de med få undtagelser giver udtryk for tilfredshed med de få rammer for arbejdet, som deres organisationer sætter.

Enkelte af interviewene peger hen mod en modsætning mellem på den ene side, at de få faste rammer for arbejdet giver mulighed for en høj grad af egen indflydelse med hvad deraf følger af personligt ansvar også når arbejdet ikke lykkes, i forhold til på den anden side at mere fastlagte rammer fritager den frivillige for selv at skulle være ansvarlig for en række beslutninger, hvilket kan være med til at skabe tryghed for den enkelte frivillige.

4. De interviewede oplever ikke den tendens til professionalisering af det af det frivillige arbejde, som ellers er et af frivillighedens aktuelle fokus og diskussionsområder. De interviewede vil gerne bruge tilbuddene om kompetenceudvikling gennem supervision, netværk af frivillige, kurser, workshops og temadage.

Det fremgår klart af et interview (Se interview skema 3 markeret med *), at der i hvert fald i et tilfælde, har været behov for mere formelle og tilgængelige muligheder for støtte og supervision.

5. Det fremgår af de interviewedes svar på deres forståelse af frivilligrollen, at de interviewede frivillige finder det meningsfuldt at diskutere frivilligrollen i spændingsfeltet mellem det at være professionel og det at være nær ven, ligesom det fremgår (se figur 1 – 12), at de interviewede forstår deres rolle som frivillige meget forskelligt i dette spændingsfelt.

På denne baggrund kan det anbefales, at de frivilliges organisationer til stadig overvejer og sætter initiativer i gang i forhold til balancen mellem på den ene side at sikre frivilliges frihed til selv at udforme deres rolle og på den anden side sikre, at frivillige kan føle sig trygge og beskyttede gennem fælles forståelser af, hvad der er godt frivilligt humanitært/ socialt arbejde.

På Langeland kunne det være initiativer som kurser og workshops, hvor frivillige får mulighed for udveksle erfaringer med og synspunkter om arbejdet som frivillig. Det kunne være etableringen af formelle lokale frivillignetværk, hvor der kan udveksles erfaringer og hvor den enkelte frivillig kan søge råd og vejledning hos andre frivillige og det kunne være etableringen af mere formelle supervisionsmuligheder.

6. Selvom det fremgår af de interviewedes svar, at de forstår deres rolle som frivillige forskelligt, så kan der også anes et mønster. Det ses på figur 12, at der er tilbøjelighed til at forstå frivilligrollen som tæt på den professionelle rolle, hvad angår temaspørgsmålene 4 og 9 om henholdsvis ensidig eller gensidig hjælp og støtte og ensidig eller gensidig åbenhed og intimitet. Ligesom det på figur 12 kan ses, at der er tilbøjelighed til at forstå frivilligrollen som tæt på den nære relation, når det drejer sig om temaspørgsmålene 3, 5 og 8, der omhandler henholdsvis regelstyring eller deltagerstyring af samværet, sagsbehandling eller socialt samvær, samt generelle rollerelationer eller unikke personlige relationer.

Selvom dette mønster er interessant, så er undersøgelsen her begrænset af, at det kun er 10 + 2 frivillige fra Langeland, der er blevet interviewet. Men det her anede mønster kunne være et udgangspunkt for videre undersøgelser og diskussioner om det at forstå frivilligrollen i socialhumanitært arbejde.

7. Det fremgår af interviewene (se fig. 13), at forskellige typer af socialhumanitært frivilligt arbejde som f.eks. akuthjælper, netværksperson for flygtninge og besøgsvenner har forskellige opgaver og udfordringer og dermed også kræver forskellige former motivation og kompetencer af mennesker, der gerne vil involveres i det frivillige socialhumanitære arbejde. Indsigt i de forskellige glæder, krav og udfordringer i forskellige former for frivilligt socialhumanitært arbejde, må være nyttig i forbindelse med de frivillige foreningers rekruttering af frivillige, ligesom det må være nyttigt i forbindelse med den forventningsafstemning, der sikrer, at nye frivillige har en rimelig forståelse af, hvad det er for en opgave, og hvad det er for udfordringer, de møder i det frivillige arbejde.

8. De i interviewene skitserede erfaringer og oplevelser understreger endvidere nødvendigheden af:

- en god og omhyggelig matchning mellem den/de frivillige og den person/familie, der skal støttes;
- en samtale med den frivillige, der skaber en forståelse af de opgaver, glæder og udfordringer, som det frivillige arbejde kan medføre, både for den frivillige selv, såvel som for den frivilliges nærmeste.
- og endelig nogle klare og lettilgængelige muligheder for supervision og det, at kunne dele oplevelser, erfaringer og udfordringer med andre frivillige i socialhumanitært arbejde.

Matchningen imellem den frivillige og støttemodtageren – her i projektet den sårbare senior, samtalerne imellem parterne i det frivillige forhold samt det at tilbyde de frivillige supervision i forhold til deres oplevelser med støttemodtagerne – kan alle overføres direkte til SeniorCentralen og SeniorGuidenes virke.

Det betyder, at virkningsevalueringen kan afsluttes med en ny virkningsteori for SeniorCentralen og SeniorGuidenes fremtidige virke, der fører os over i mulighederne for at gøre dette projekts innovative løsninger på sociale problemer i det langlandske lokalsamfund tilgængelige for nationale løsninger på sociale velfærdsproblemer i et tæt samarbejde mellem civilsamfundet og kommunerne, sådan som Frivilligrådets formand i 2019 proklamerede det:

”Vi er ikke gode nok til at hjælpe de rekordmange ensomme, der er i Danmark. Og det offentlige kan ikke klare opgaven alene. Sådan siger danskerne i ny undersøgelse fra Frivilligrådet foretaget af Epinion. I undersøgelsen opfordrer danskerne også til, at de frivillige sociale organisationer bliver en større del af løsningen. 9 ud af 10 danskere siger, at de gerne ser, at stat og kommune i højere grad inddrager civilsamfundsorganisationer for at løse sociale problemer som ensomhed.”

Mads Roke Clausen, formand for Frivilligrådet, pressemeddelelse den 20. marts 2019
(<https://frivilligraadet.dk/nyheder/pressemeddelelse/frivillige-organisationer-skal-hjaelpe-os-ud-ensomhedskrisen>)

UDBREDELSE AF DET LOKALE EKSPERIMENT

Forudsætningen for, at det lokale eksperiment kan udbredes til andre frivilligcentre handler om 1) etableringen af et samarbejde mellem civilsamfund og kommune samt 2) civilsamfundets åbenhed over for udsatte ældre mennesker/sårbare seniorer.

De udsatte ældre mennesker som i projektet benævnes sårbare seniorer, er borgere i kommunalt regi og kan blive medborgere i frivilligt regi, hvilket funderer de to indsats på to helt forskellige værdigrundlag, idet frivilligheden har et fokus på eksistens jf. forrige afsnit, og den kommunale indsats har et fokus på det faglige fundament.

Ifølge Jesper Holst (2023)⁶ ser en beskrivelse af de rendyrkede typiske karakteristika i *den professionelle støtterelation* således ud (s. 74-75):

- Den professionelle får løn for den ydede støtte. Støtterelationen bliver instrument for den professionelle til at få den nødvendige løn. Hermed beskrives den professionelle støtterelationen ofte som værende instrumentel.
- Den professionelle agerer ud fra den rolle, man har som ansat socialrådgiver, sygeplejerske, pædagog og lignende. Den professionelle støtterelation er rollebåret.
- Den professionelle støtterelation er regelstyret. Der er regler og rammer for, hvad den professionelle og borgeren må og ikke må i relationen.
- Den professionelle relation er ensidig. Det er den professionelle, der skal støtte borgeren og ikke omvendt.
- Den professionelle støtterelation er orienteret mod sagsbehandling og problemløsning.
- Den professionelle forsøger at bevare en følelsesmæssig distance til borgeren og dennes problemer.
- Den professionelle arbejder planlagt. Møder og samvær med borgeren er planlagt tids- og indholdsmæssigt.
- Den professionelle forsøger at behandle borgerne ens efter vedtagne procedurer. De professionelle støtterelationer er generelle.
- Den professionelle støtterelation er præget af mangel på gensidig åbenhed og intimitet. Den professionelle må være personlig, men ikke privat, siges der.
- Målet med den professionelle støtterelation er, at borgeren ikke længere har brug for støtte. Man kan sige at målet er, at relationen hurtigst muligt afvikles.

6 Holst, J. (2023). Jeg rejser mig ved at løfte andre! – en undersøgelse af hvordan frivillige i socialhumanitært arbejde forstår deres rolle som frivillige. I N. Andersen, J. Holst & H. Ravn (red.) *10 år med Frivilligcenter Langeland, et mødested for os alle – sammen*. Frivilligcenter Langeland. (s. 73-117)

Forudsætningen for et vellykket samarbejde imellem civilsamfundet og kommunen er således muligheden for at kunne etablere tilgange til samskabelse, der har blik for, at frivillighed ikke er drevet af faglighed men af medmenneskelighed, dvs. af en mellemmenneskelig tilgang til deltagelse og relationsskabelse, hvor man møder sårbare seniorer på deres præmisser for at vække deres interesser for deltagelse og relationsskabelse i regi af frivillige foreninger.

Aktivering af sårbare seniorers ressourcer vil således i regi af frivillige foreninger hele tiden skulle forholde sig til at skabe forhold, der socialt understøtter deres frivillige engagement som de frivilliges "lyst" til hinanden, dvs. at man skal *vill*e hinanden i en gensidighed, som udgør forudsætningen for, at projektet bliver en succes, der kan generalisere eksperimentet til andre frivilligcentre og kommuner i en dansk sammenhæng.

Den sociale og deraf affektive gensidighed, som skal etableres imellem frivillige og udsatte/sårbare er således afgørende for projektets udbytte, og deraf om hvorvidt virkningen af projektets indsatser i forhold til at skabe mere inkluderende frivillige foreninger, som på den lange bane vil resultere i, at sårbare seniorer bosiddende på Langeland føler sig mindre socialt isolerede og ensomme som en konsekvens af projektets sociale indsatser.

Der var blandt Langelands sårbare seniorer et udækket socialt behov, der kunne imødekommes gennem etableringen af langsomme overgange fra isolation/tilbagetrukkethed/ensomhed til social deltagelse i frivillige engagementer. At overskride skråstregen i sit sociale dis/engagement mod et socialt engagement i frivillige foreningsfællesskaber muliggjorde udviklingen af SeniorCentralen, der som en "telefoncentral" kan skabe forbindelse imellem mennesker – imellem sårbare seniorer og foreninger. Der skal som i de gamle analoge telefoncentraler forbindes et kabel for at skabe forbindelse mellem den ene ende af røret og den anden. Det er den samme analoge anordning, som SeniorCentralen illustrerer gennem sin fysiske forankring i frivilligcentret og den fysiske kontakt imellem SeniorGuides og sårbare seniorer. Det fysiske element i SeniorCentralen udgør fundamentet for skabelsen af frivillige forbindelser, hvor relationsskabelsen muliggøres og etablerer forudsætningen for det videre deltagelsesforløb. Der skal være tid og rum til, at den enkeltes behov og interesser kan udfolde sig i en åndelig atmosfære, hvor der er plads til, at man også som sårbar senior kan føle sig anerkendt og valideret, som det menneske man er. SeniorCentralen er en formidlingscentral – der formidler menneskelig kontakt og etablerer forbindelser på et eksistentielt grundlag.

Det er således udviklingen af en forbindelsesforanstaltning, der har muliggjort, at projektet har en virkning i forhold til målgruppen på den lange bane, fordi forbindelsesforanstaltningen også kaldet "SeniorCentralen" udgør rammen for den sociale intervention i forhold til målgruppen gennem de såkaldte "SeniorGuides", der kan sikre projektets forankring og bæredygtighed på langt sigt, såfremt de enkelte SeniorGuides også *guides* i deres virke som SeniorGuides gennem fx supervision⁷.

7 Se her Susanne Bang og Ken Heaps arbejde med supervision og samtaler med ældre:

Bang, S. & Heap, K. (1999). *Skjulte ressourcer – supervisionsgruppen og dens arbejdsmåder*. Munksgaard.

Bang, S. (2002). *Rørt, ramt og rystet. Supervision og den sårede hjælper*. Hans Reitzels Forlag.

Heap, K. (2000). *Tal med mig – at tale med ældre*. Dafolo Forlag.

Projektet har muliggjort udviklingen af et nyt koncept, der omfatter henholdsvis "SeniorCentralen" og "SeniorGuides". Konceptet udgør et originalt bidrag i udviklingen af nye metoder inden for samskabelse, der har som formål at forebygge og afvikle social isolation blandt udsatte ældre mennesker på Langeland gennem en aktivering af de udsattes ressourcer i regi af frivillige foreninger på Langeland, der kan fungere som lokale fællesskaber for udsatte ældre mennesker/sårbare seniorer.

Den overordnede målsætning for projektet er således realiseret og effektueret gennem den konceptuelle udvikling af "SeniorCentralen™" og "SeniorGuides™", der, hvis det var en privat virksomhed ville kunne beskyttes gennem varemærkning (™). Frivilligcenter Langeland kan ikke varemærke deres konceptuelle produktion, i stedet muliggør projektet, at andre frivilligcentre kan anvende konceptet i deres frivilligpraksis.

For at muliggøre, at andre frivilligcentre kan udvikle deres egen "SeniorCentral" med dertilhørende "SeniorGuides", har virkningsevalueringen sat fokus på den proces, der muliggjorde den originale konceptuelle udvikling i regi af Frivilligcenter Langeland.

Det er som følge heraf nærliggende, at Frivilligcenter Langeland inviteres af andre frivilligcentre til at fortælle om udviklingen af "SeniorCentralen" og "SeniorGuides" i det frivillige sociale arbejde. Projektets viden om den konceptuelle udvikling kan på den måde skabe en mindre indtægtskilde til et økonomisk hårdt pressede Frivilligcenter Langeland gennem fremtidig kursusvirksomhed.

Projektet har således som sidegevinst muliggjort en videns- og erfaringsproduktion, der kan omsættes i foredrag, workshops og anden kursusvirksomhed, som Frivilligcenter Langeland kan facilitere i forhold til andre frivilligcentre, såfremt de har en interesse i at udvikle mere inkluderende frivillige foreninger, der virker gennem frivillige forbindelser.

Den overordnede målsætning i projektet er således muliggjort gennem den originale konceptuelle udvikling af "SeniorCentralen" og "SeniorGuides", der på langt sigt kan skabe den ønskede virkning for projektets målgruppe – udsatte ældre mennesker/sårbare seniorer, der er ufrivilligt socialt isolerede og oplever ensomhed.

” Det frivillige arbejde foregår i solidaritetens navn, men der er altid nogen, for hvem ingen har tænkt sig at udføre frivilligt arbejde. Aldrig har der været brugt så mange timer på såkaldt frivilligt arbejde som nu, hvilket peger på en stor velvilje og uegennyttighed, men indsatsen foregår netop i solidaritetens broderskabsånd. Den glade giver er solidarisk med sine egne, hvilket indebærer, at det er de samme, der er udelukket fra at nyde godt af det frivillige arbejde, som det altid har været.

(Schmidt, 1998, s. 15)